

ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**ΟΙ ΛΕΣΒΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ:**

**A. Η ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ
(COMING OUT)**

**B. Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΑΥΤΗ**

**Γ. ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΠΟΥ ΥΦΙΣΤΑΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ,
ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ.**

ΚΑΝΔΕΙΡΑΚΗ ΜΑΡΙΑ ΝΤΙΑΝΑ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΗΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: Δρ ΠΕΝΤΑΡΑΚΗ ΜΑΡΙΑ

*Πτυχιακή Εργασία για την λήψη πτυχίου στην Κοινωνική Εργασία
από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών
Υγείας και Πρόνοιας του Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού
Ιδρύματος (Α.Τ.Ε.Ι.) Πάτρας.*

ΠΑΤΡΑ 2007

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους όσοι βοήθησαν στην εκπόνηση αυτής της εργασίας. Ιδιαίτερα ευχαριστούμε τον κύριο Βαλάντη Παπαθανασίου (Κοινωνιολόγος), τον κύριο Παναγιώτη Σκανδάλη, την κυρία Ευαγγελία Βλάμη (μέλος της Ο.Λ.Κ.Ε.) και την καθηγήτρια μας Δρ Μαρία Πενταράκη για την βοήθεια και τη στήριξη που μας προσέφερε. Τέλος, ευχαριστούμε όλες και όλους που συμμετείχαν στην έρευνα αυτή.

«Οι άνθρωποι δεν αντιπροσωπεύουν δύο ξεχωριστούς πληθυσμούς, τον ετεροφυλοφιλικό και τον ομοφυλοφιλικό. Ο κόσμος δεν μπορεί να χωριστεί σε πρόβατα και κατσίκες. Δεν είναι όλα τα πράγματα μαύρα ή άσπρα. Είναι θεμελιώδες στοιχείο της ταξινόμησης ότι η φύση σπάνια αντιμετωπίζει ξεχωριστές κατηγορίες. Μόνο ο ανθρώπινος νους εφευρίσκει κατηγορίες και προσπαθεί να χωρίσει τα γεγονότα. Ο κόσμος είναι συνεχής σε κάθε του πλευρά. Όσο πιο γρήγορα μάθουμε για την ανθρώπινη σεξουαλική συμπεριφορά τόσο πιο γρήγορα θα φθάσουμε στο σημείο να κατανοήσουμε τις πραγματικότητες του σεξ»¹ (Alfred Kinsey, Ιδρυτής του Κέντρου Έρευνας για το κοινωνικό και βιολογικό φύλο και την αναπαραγωγή του Πανεπιστημίου της Ιντιάνας των Η.Π.Α., 1894-1956).

¹ Από το βιβλίο του Alex Thio (2003) «Παρεκκλίνουσα Συμπεριφορά», Έλλην, σελ: 532.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛΙΔΕΣ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	5
1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
1.2. ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	7
1.3. ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ	9
1.4. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: «ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ»	18
2.1. ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ	18
2.2. ΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ – ΓΕΝΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ	24
2.3. ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: «ΤΟ “COMING OUT” ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΟΥΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΛΕΣΒΙΕΣ»	36
3.1. ΤΟ “COMING OUT “ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟ	36
3.2. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	49
3.3. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	58
3.4. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ	65
3.5. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΑ ΜΜΕ	68
3.6. ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ	71
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	77
4.1. ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	77
4.2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	79
4.2.1. ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	79
4.2.2. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ – ΔΕΙΓΜΑ	82
4.2.3. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ	84
4.3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	86

4.3.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	86
4.3.2. Η ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ («COMING OUT»)	89
4.3.3. ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΕΣΒΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	100
4.3.4. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	104
4.3.5. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ	108
4.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	111
4.5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	128
4.6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ	131
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	132
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	134
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγκεκριμένη μελέτη έρχεται να καλύψει ένα κενό που υπάρχει στην ελληνική βιβλιογραφία σχετικά με τις διακρίσεις που υφίστανται οι λεσβίες και οι ομοφυλόφιλοι. Είναι ένα θέμα πάνω στο οποίο δεν έχουν διεξαχθεί έρευνες και κάθε νέα έρευνα βοηθά στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών που ασχολούνται με την καταπολέμηση των κοινωνικών διακρίσεων καθώς και σε όλους όσοι ασχολούνται με τις ανθρωπιστικές επιστήμες. Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί είναι επαγγελματίες των οποίων σημαντικό κομμάτι της εργασίας τους είναι η καταπολέμηση των διακρίσεων και του κοινωνικού αποκλεισμού. Πιστεύουμε ότι η παρούσα πτυχιακή θα συμβάλλει προς την κατεύθυνση καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού.

Οι λεσβίες και οι ομοφυλόφιλοι στην πορεία της ιστορίας πολλές φορές έπεσαν θύματα διακρίσεων. Οι διακρίσεις απέναντι σε αυτήν την πληθυσμιακή ομάδα απαντώνται ακόμα και στις μέρες μας. Είναι γεγονός ότι οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες δεν μπορεί να γίνουν αποδεκτοί και αποδεκτές παρά με έναν μετασχηματισμό της κοινωνίας, μέσα σε μία κοινωνία από άτομα ικανά να δεχθούν την ποικίλη φύση της σεξουαλικής τους ταυτότητας (Altman, 1980).

Η παρούσα μελέτη πραγματοποιήθηκε σε λεσβίες και ομοφυλόφιλους από δέκα οκτώ (18) έως τριάντα τεσσάρων (34) ετών και αφορούσε την εκδήλωση της σεξουαλικής τους ταυτότητας και τις διακρίσεις που υφίστανται.

Τα κεφάλαια που θα ακολουθήσουν, πραγματεύονται θέματα όπως ορισμούς, ιστορική αναδρομή, θεωρητικές προσεγγίσεις για την ομοφυλοφιλία, την εκδήλωση της σεξουαλικής ταυτότητας («coming out») και τις διακρίσεις που υφίστανται οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες. Πιο συγκεκριμένα το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την ιστορική αναδρομή, όπου εξετάζονται οι στάσεις της κοινωνίας στην πορεία της ιστορίας απέναντι στους ομοφυλόφιλους και της λεσβίες. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι τρεις βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις για τα αίτια της ομοφυλοφιλίας. Οι προσεγγίσεις αυτές είναι η ψυχαναλυτική, η

βιολογική – γενετική και η κοινωνιολογική. Το τρίτο κεφάλαιο, που ουσιαστικά είναι και το κύριο θέμα της παρούσας μελέτης, περιλαμβάνει στοιχεία για το «coming out» και τη στάση της οικογένειας του ομοφυλόφιλου και της λεσβίας κατά την εκδήλωση της ομοφυλοφιλικής ταυτότητας. Ακόμη περιλαμβάνει αναλυτική περιγραφή των διακρίσεων που υφίστανται οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες στην κοινωνία, την εκπαίδευση, την εργασία, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και τέλος περιλαμβάνει τις θεσμικές διακρίσεις.

Στο δεύτερο μέρος αυτής της εργασίας, καταγράφεται η έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε ομοφυλόφιλους και λεσβίες. Εδώ εμπεριέχονται ο στόχος, η μεθοδολογία και η ανάλυση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από αυτήν την έρευνα. Στην ανάλυση των αποτελεσμάτων καταγράφετε η κάθε ερώτηση του οδηγού συνέντευξης και αναλύονται οι απαντήσεις των ερωτώμενων. Τέλος, επιχειρούνται κάποια δικά μας συμπεράσματα και προτάσεις που προκύπτουν από τη μελέτη που πραγματοποιήσαμε, καθώς και κάποιες προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.

1.2. ΣΚΟΠΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η χρήση αντιπροσωπευτικών δεδομένων για να δοκιμαστούν μερικές υποθέσεις σχετικά με τις διακρίσεις που υφίστανται οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες στο οικογενειακό περιβάλλον, στην εκπαίδευση, στην εργασία καθώς και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Ένα ακόμη θέμα που σκοπεύουμε να μελετήσουμε αφορά την εκδήλωση της ομοφυλοφιλίας («coming out») και το πώς αυτή επηρεάζει τη ζωή του ομοφυλόφιλου ή της λεσβίας.

Αρχικά, υποθέσαμε ότι στη χώρα μας όπως και στις περισσότερες χώρες του κόσμου οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες πολλές φορές γίνονται αντικείμενο διακρίσεων σε διάφορους τομείς της κοινωνίας. Στη συνέχεια, υποθέσαμε ότι μετά το «coming out» επαναπροσδιορίζονται οι σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων που οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες επέλεξαν να αποκαλύψουν την ομοφυλοφιλία τους και των ανθρώπων που τους ακούνε (Cant, 2006). Επίσης, υποθέσαμε ότι η οικογένεια κατά την εκδήλωση της ομοφυλοφιλίας αντιδρά με διάφορους τρόπους και περνά από κάποια συγκεκριμένα στάδια. Ένας ακόμη στόχος της έρευνας, είναι να διαπιστωθεί ποιες είναι οι αντιδράσεις αυτές και ποια τα στάδια που περνά η κάθε οικογένεια.

Τέλος, υποθέσαμε ότι άτομα που ανήκουν σε κάποιες οργανώσεις προάσπισης των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών είναι περισσότερο «ανοικτά» με τη σεξουαλική τους ταυτότητα από άτομα που δεν ανήκουν σε τέτοιες οργανώσεις. Χρησιμοποιώντας τα στοιχεία της παρούσας έρευνας θα επιχειρήσουμε να επιβεβαιώσουμε ή να διαψεύσουμε αυτές τις υποθέσεις.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί η συμβολή της Κοινωνικής Εργασίας στην εξάλειψη του κοινωνικού στιγματισμού με βάση τη σεξουαλική ταυτότητα. Στόχος είναι να διεξαχθούν συμπεράσματα για την έκταση και το είδος των διακρίσεων που υφίστανται οι λεσβίες και οι ομοφυλόφιλοι και να γίνουν κάποιες προτάσεις σχετικά με τον τρόπο που οι Κοινωνικοί Λειτουργοί θα μπορούσαν να παρέμβουν και να συμβάλουν στην εξάλειψη αυτών των διακρίσεων.

Τέλος, μια επιδίωξη μας είναι να προκαλέσουμε τον αναγνώστη να αναρωτηθεί κατά πόσο στην καθημερινότητά του γίνεται μάρτυρας διακρίσεων στους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες, ή εάν και ο ίδιος πολλές φορές υποσυνείδητα ή συνειδητά ενεργεί με προκατάληψη απέναντι σε αυτή την πληθυσμιακή ομάδα, έχοντας κατά νου μια συγκεχυμένη και αλλοιωμένη αντίληψη της πραγματικότητας.

Μέσα από λεπτομερή ανάλυση η οποία γίνεται στη συνέχεια, ευελπιστούμε να γίνουν εμφανείς οι διακρίσεις που υφίστανται οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες στην καθημερινότητα τους.

1.3. ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ

Για την καλύτερη κατανόηση της εργασίας μας, κρίναμε απαραίτητη την αποσαφήνιση των παρακάτω όρων. Οι όροι αυτοί είναι: «ομοφυλοφιλία», «ομοφυλόφιλος», «λεσβία», «αμφιφυλοφιλία», «coming out» «ομοφυλοφιλοφοβία», «φύλο», «ταυτότητα φύλου», «σεξουαλικότητα», «σεξουαλικός προσανατολισμός», «σεξουαλική αγωγή», «κοινωνικά στερεότυπα», «διακρίσεις».

- Είναι αρκετά δύσκολο να (καθ)ορίσει κανείς την ομοφυλοφιλία. Είναι δύσκολο να κατατάξει κανείς αυτούς που ενώ έχουν ετεροφυλοφιλικές σχέσεις έχουν ομοφυλοφιλικές φαντασιώσεις ή αυτούς που εμπλέκονται σε σεξουαλικές δραστηριότητες και με άνδρες και με γυναίκες ή τα άτομα που απότομα αλλάζουν σεξουαλικό προσανατολισμό στη μέση ηλικία (Μάνος, 1997). **Ομοφυλοφιλία** ορίζεται η αίσθηση σεξουαλικής επιθυμίας για άτομα του ίδιου φύλου ή ως η σεξουαλική εμπειρία με άτομα του ίδιου φύλου ή ως ο συνδυασμός αυτών των δύο (Thio, 2003). «Ετυμολογικά, είναι σύνθετη λέξη με δύο συνθετικά – ομόφυλος, που στα αρχαία ελληνικά σημαίνει του ίδιου φύλου – και φιλία». Σήμερα πολλά άτομα που έχουν σεξουαλικό προσανατολισμό προς άτομα του ίδιου φύλου προτιμούν τον ξενικό όρο «gay» (Λαγουμίδου, 1996). Ο όρος «ομοφυλοφιλία» πρωτο-χρησιμοποιήθηκε το 1869 από κάποιο Γερμανό γιατρό γνωστό με το ψευδώνυμο Κέρτμπενου και στην κυριολεξία, σημαίνει τη γενετήσια αντιστροφή κατά την οποία ο άνδρας προσελκύεται από άνδρες και η γυναίκα από γυναίκες (Νέα Δομή, 1996). Τέλος, κατά τον Lempriere και τους συνεργάτες του (1995), ομοφυλοφιλία ορίζεται η προτίμηση ενός συντρόφου του ίδιου φύλου για την πραγματοποίηση της σεξουαλικής πράξης είτε με τη σωματική επαφή που αποσκοπεί στον οργασμό, είτε στα όνειρα και τις φαντασιώσεις.
- Ο όρος **ομοφυλόφιλος** αν και έχει τις ρίζες του στην ελληνική γλώσσα δεν είναι μια ελληνική κατασκευή αλλά το διανοητικό αποτέλεσμα για μια ουδέτερη ονομασία από ένα Γερμανό σεξολόγο (Βασιλικού,

Πάντζου, Αγραφιώτης, 1998). «Ομοφυλόφιλος ορίζεται αυτός που αισθάνεται σεξουαλική έλξη προς άτομα του ίδιου φύλου και συνάπτει ερωτικές σχέσεις μαζί τους» (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, 1991).

- «Η γυναικεία ομοφυλοφιλία συχνά αναφέρεται ως **λεσβιασμός**, από τη νήσο Λέσβο και σε αναφορά προς τη λυρική ποιήτρια Σαπφώ» (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, 1992). **Λεσβία** είναι η γυναίκα που έχει ομοφυλοφιλικές σχέσεις, που έλκεται σεξουαλικά από γυναίκες. (Μπαμπινιώτης, 1998)
- **Αμφιφυλοφιλία** (Bisexuality) είναι ο όρος που αναφέρεται θεωρητικά στα άτομα που έχουν και ετεροφυλοφιλικές και ομοφυλοφιλικές εμπειρίες (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, 1991).
- Ο όρος που στην Αμερική αποκαλείται «**coming out**» και σημαίνει «να παραδέχεται κανείς δημοσίως την ομοφυλοφιλία του και να την διεκδικεί, την αναπόφευκτη οδό προς την απελευθέρωση, είναι γιατί έκρινε ότι ούτε η πολύ γενική έννοια της ομοφυλοφιλίας ούτε η διεκδίκηση μίας ομοφυλόφιλης ταυτότητας ήταν αναγκαίες για την κατανόηση της επιθυμίας ή για τον πειραματισμό με νέους τρόπους ζωής» (Agacinski, Sylviane, 1998)
- Στις κοινωνικές επιστήμες, οι προκαταλήψεις και οι διακρίσεις εναντίον των ομοφυλόφιλων ονομάζονται **ομοφυλοφιλοφοβία** (ή **ομοφοβία**), αν και ο όρος μπορεί επίσης να αναφέρεται μόνο στο φόβο ή στην αντιπάθεια για τους ομοφυλόφιλους. Η ομοφυλοφιλοφοβία είναι και μια αρνητική στάση (προκατάληψη) προς τους ομοφυλόφιλους και μια άδικη πράξη (διάκριση) εναντίον τους (Thio, 2003).
- Σύμφωνα με τη Δραγώνα (1995) «μια θεμελιώδης διάσταση της αντίληψης εαυτού είναι το **φύλο**. Το φύλο (αρσενικό ή θηλυκό) αποτελεί την πιο σημαντική ψυχοσωματική διάσταση της προσωπικότητας και την κυριότερη διάκριση μεταξύ των ανθρώπων (Κακαβούλης, 1995). Η Δραγώνα (1995) υποστηρίζει οι το φύλο καθορίζει, εκτός από τη σεξουαλική, μια σειρά από λειτουργίες που είναι συνδεδεμένες με την αρσενική ή θηλυκή ταυτότητα. Σπάνια η αντίληψη αυτού είναι ουδετέρου γένους» (Παρασκευόπουλος και συν.,

1995). Το φύλο είναι πολιτισμικά καθορισμένο, είναι μια πολιτισμική κατασκευή. Είναι ένα σύμβολο, η σημασία του οποίου διαφέρει από πολιτισμό σε πολιτισμό και διαπιστώνεται μέσα από την ανάλυση της «συμβολικής λογικής» (Παταταξιάρχης, Παραδέλης, 1992).

- Σχετικά με την ταυτότητα του φύλου και τις διαδικασίες διαμόρφωσης της, υπάρχουν ακόμα πολλές ασάφειες και διαφορετικές απόψεις. Παρ' όλα αυτά προσπαθώντας να δώσουμε έναν ορισμό θα λέγαμε ότι «η **ταυτότητα του φύλου**, η σταθερότερη από όλες τις ταυτότητες και η σημαντικότερη από όλες τις κατηγορίες στις οποίες το παιδί κατατάσσει τον εαυτό του, εδραιώνεται πολύ νωρίς. Είναι μια διαδικασία κοινωνικοποίησης την οποία διεκπεραιώνουν πρωτίστως, συνειδητά και ασυνείδητα οι κατεξοχήν πολιτισμικοί διαμεσολαβητές, οι γονείς, καθώς και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και το σχολείο, με συγκεκριμένες πρακτικές ασύμμετρης διαπαιδαγώγησης που παράγει διαφορετικές ταυτότητες» (Φρειδερίκου, Φολέρου, 2004). Επομένως, «ταυτότητα φύλου» είναι η αίσθηση, του σε ποιο φύλο ανήκει κανείς, δηλαδή η συνειδητοποίηση ότι «είμαι αγόρι ή είμαι κορίτσι».
- Δεν πρέπει να περιγράψουμε τη σεξουαλικότητα σαν μια δύστροπη ορμή (Foucault, 1978). «Η **σεξουαλικότητα** αποτελεί δομικό στοιχείο της ανθρώπινης ύπαρξης και των σχέσεων με τα άλλα μέλη της ομάδας και της κοινωνίας». Επιπλέον, «αποτελεί μια καίρια διάσταση και συνδέεται με τα κύρια «συμβάντα του βίου» (προσωπική ανέλιξη, επαγγελματική καριέρα, οικογενειακές σχέσεις) και αποκτά νόημα και σημασία στη ροή της προσωπικής ζωής όπως αυτή διαμορφώνεται σε διάφορες κοινωνικές – πολιτιστικές καταστάσεις» (Αγραφιώτης και συν., 1994). Κατά τον Παρασκευόπουλο (1998) «η σεξουαλικότητα είναι μια μορφή ψυχικής ενέργειας, την οποία μεταφέρουμε μέσα μας όλες τις στιγμές σαν ένα μέρος της συνολικής έκφρασης της ύπαρξης μας. Είναι ένα φυσικό και φυσιολογικό συστατικό της ανθρώπινης ύπαρξης και αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της προσωπικότητας του καθενός και τις καθεμιάς. Είναι μια ισχυρή δύναμη, η οποία επηρεάζει τη σκέψη μας, τα αισθήματα μας, τις ευαισθησίες μας, της επιλογές μας και με τον τρόπο αυτό τη φυσική και πνευματική μας υγεία (Γιωτάκης

και συν., 1998). Τέλος κατά τη Νασιάκου (1998) «με τον όρο σεξουαλικότητα εννοούμε την έμφυτη ορμή, τη φυσική τάση της ζωής και της συμπεριφοράς ενός οργανισμού, που το σύμπλεγμα των εκδηλώσεων του έχει σχέση με τη συνουσία. Από τη στενή βιολογική άποψη, τελικός σκοπός της σεξουαλικότητας είναι η αναπαραγωγή» (Παρασκευόπουλος και συν., 1998). Συμπερασματικά, η σεξουαλικότητα αποτελεί – συγχρόνως αλλά όχι ταυτοχρόνως – δυναμικό, επιθυμία και δραστηριότητα (Λάζος, 1997).

- **Σεξουαλικός προσανατολισμός** είναι η «κατεύθυνση των σεξουαλικών αισθημάτων ή συμπεριφοράς προς τα άτομα του αντίθετου φύλου (ετεροφυλοφιλία), του ίδιου φύλου (ομοφυλοφιλία) ή κάποιων συνδυασμών και των δύο (αμφιφυλοφιλία) (Simon Le Vay, 1999)
- «Η **σεξουαλική αγωγή** αποτελεί μια ευρύτατη και σημαντικότερη περιοχή της ψυχοπαιδαγωγικής έρευνας. Περιλαμβάνει μεγάλη ποικιλία θεμάτων που αναφέρονται στον τρόπο που το παιδί κατακτά και συνειδητοποιεί τα χαρακτηριστικά του φύλου του, αναπτύσσει τη γενετήσια λειτουργία και το ερωτικό συναίσθημα και διαμορφώνει τη στάση και τη συμπεριφορά του στις διαφυλικές σχέσεις». Η σεξουαλική αγωγή περιλαμβάνει την ενημέρωση και τις επιδράσεις που πρέπει να ασκούνται από το οικογενειακό περιβάλλον, το σχολείο και το ευρύτερο περιβάλλον, ώστε να εξασφαλίζεται η κανονική βιοσωματική, ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη και ωρίμανση των παιδιών και των εφήβων και η συμβουλευτική πρακτική για την αντιμετώπιση προσωπικών προβλημάτων της σεξουαλικής ζωής (Κακαβούλης, 1995).
- Τα στερεότυπα θα μπορούσαν να οριστούν ως το σύνολο των προσχηματισμένων και υπεραπλουστευμένων κοινωνικών αντιλήψεων αναφορικά με τους τρόπους συμπεριφοράς, τις ικανότητες, τους ρόλους, τα επαγγέλματα των ατόμων απλώς και μόνο με βάση το φύλο τους (Μαραγκουδάκη). Άρα, το στερεότυπο είναι ένας μηχανισμός αποκλεισμού και απομόνωσης, με τον οποίο ένα κοινωνικό σύνολο εντάσσεται στη θέση του «ξένου» (Τσαούσης, 2001). Με τον όρο **κοινωνικά στερεότυπα** των δύο φύλων θεωρούμε τις αντιλήψεις που

επικρατούν σε μια κοινωνία για τα χαρακτηριστικά που έχουν ή αρμόζει να έχουν τα άτομα του ανδρικού ή γυναικείου φύλου, καθώς και την επίδραση που ασκούν οι στερεοτυπικές αντιλήψεις στα παιδιά (Κακαβούλης, 1995).

- «Οι **διακρίσεις**, στις κοινωνικές επιστήμες, υποδηλώνουν τη δυσμενή αντιμετώπιση μιας κατηγορίας ατόμων, για λόγους αυθαίρετους και άσχετους με τη συμπεριφορά των ατόμων». Παράλληλα, η έννοια αυτή εκφράζει μια διαδικασία κοινωνικού ελέγχου, που έχει ως στόχο τη διατήρηση της κοινωνικής απόστασης μεταξύ δύο ή και περισσότερων διαφορετικών ομάδων ατόμων μέσα από μία σειρά θεσμοθετημένων πρακτικών μέτρων. Η διαδικασία αυτή του κοινωνικού ελέγχου οδηγεί στον υποβιβασμό, στην υποτίμηση και στη δυσμενή γενικά μεταχείριση μίας ή και περισσότερων κατηγοριών προσώπων (Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1991). Ένας άλλος ορισμός αναφέρει ότι «διάκριση είναι η οποιαδήποτε συμπεριφορά άνισης αντιμετώπισης ή μεταχείρισης ατόμων ή ομάδων που έχει ως κριτήριο την κατηγορία (π.χ. φύλο, φυλή, επάγγελμα, κοινωνική θέση) στην οποία ανήκει το άτομο ή η ομάδα» (Νασιάκου και συν., 2003)

1.4. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η ομοφυλοφιλία εμφανίζεται από την αρχή της ανθρώπινης ύπαρξης, μέσα στις πρωτόγονες κοινωνίες. Σχέσεις που αποκαλούνται «ομοφυλόφιλες» είναι πανάρχαιες στην παγκόσμια ιστορία (Serboulie, χ.χ.).

Σημαντικά στοιχεία μας δίνονται από μία συγκριτική επισκόπηση των Αμερικανών ανθρωπολόγων Ford και Beach, εβδομήντα έξι (76) πρωτόγονων κοινωνιών, στις οποίες είχαν διεξαχθεί γενικές ανθρωπολογικές μελέτες. Οι Ford και Beach ανακάλυψαν ότι σε σαράντα εννέα (49) από τις εβδομήντα έξι (76) αυτές πρωτόγονες κοινωνίες κάποια μορφή ομοφυλοφιλίας θεωρούνταν κοινωνικά αποδεκτή (Ατταλίδης, 1982).

«Στη διάρκεια της ιστορίας οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες αντιμετωπίζονταν διαδοχικά, ως εγκληματίες, ύστερα ως διεφθαρμένοι και τελικά άρρωστοι» (Bandman, 2000). Το θέμα της ομοφυλοφιλίας στην Ελλάδα κατά την Canterella (1998) που παλαιότερα δεν εξεταζόταν καθόλου, τα τελευταία χρόνια άρχισε να γίνεται αντικείμενο ερευνών με σκοπό να φτάσουν σε περισσότερο βάθος. Σύμφωνα με όσα ο Sergeant (1985) καταγράφει είναι αξιοσημείωτο το πώς η αρχαία Ελλάδα υιοθετούσε άλλες οπτικές γωνίες πάνω στη σχέση ομοφυλοφιλίας – ετεροφυλοφιλίας. «Η ομοφυλοφιλία παρουσίασε ένα χαρακτήρα γενικό και θεσμικό σε πολλούς Ινδοευρωπαϊκούς πρωτοϊστορικούς λαούς, μέσα ακριβώς στα πλαίσια των μυητικών τελετουργιών». Η ομοφυλοφιλία, σύμφωνα με όσα η Canterella (1998) αναφέρει, αποτελούσε είδος έρωτα και εισήχθη στην Ελλάδα από τους Δωριείς κατά τον 11^ο αιώνα π.Χ. Για τους αρχαίους Μυκηναίους δεν είχε ιδιαίτερη κοινωνική αξία. «Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η φανερή ομοφυλοφιλία ήταν κιόλας δεδομένη στις αρχές του 6^{ου} αιώνα π.Χ.». «Πολλές εκατοντάδες Ελληνικές αγγειογραφίες απεικονίζουν ενήλικες άνδρες να προσφέρουν δώρα σε νεότερους καθώς συζητούν μαζί τους». Επίσης σημαντικός αριθμός «επιγραμμάτων», δηλαδή μικρών ποιημάτων με ομοφυλοφιλικό θέμα έχουν συντεθεί τον τρίτο αιώνα π.Χ. ή αργότερα τα οποία ενσωματώθηκαν σε μια σειρά ανθολογιών από τις οποίες η αρχαιότερη ήταν ο Στέφανος του Μελέαγρου γύρω στα 100 π.Χ. (Dover, 1990)

Ο Dover και ο Foucault υποστήριξαν ότι οι σύγχρονοι διαίρεση της σεξουαλικότητας σε ετεροφυλοφιλία και ομοφυλοφιλία δεν ισχύει στον αρχαίο

κόσμο. «Οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν την ενεργητική ομοφυλοφιλία απολύτως φυσιολογική, ο ερωτικός πόθος δεν διακρινόταν ανάλογα με το αντικείμενο του» (Cohen, 1999). Ο Dover (1990), επισημαίνει ότι ο αρχαίος Ελληνικός πολιτισμός είχε την ικανότητα να παραδέχεται την εναλλαγή των ομοφυλοφιλικών και ετεροφυλοφιλικών προτιμήσεων στο ίδιο άτομο αφήνοντας να εννοηθεί ότι μία παρόμοια εναλλαγή ή συνύπαρξη δε δημιουργούσε ιδιαίτερα προβλήματα στο άτομο ή στην κοινωνία. Επίσης έδειχνε κατανόηση στην ελεύθερη έκφραση των ομοφυλοφιλικών επιθυμιών με λόγια και με πράξεις. «Οι σημερινές έννοιες «ομοφυλοφιλία», «ομοφυλόφιλος», «ετεροφυλόφιλος» δεν υπήρχαν για τους αρχαίους Έλληνες, οι Έλληνες είχαν ηθική έμφυτη, εναρμονισμένη με τη φύση». Οι ομοφυλοφιλικό έρωτες για τους τότε Έλληνες δεν ήταν κάτι το αφύσικο αλλά κάτι το παραδεκτό, όπως και οι ετεροφυλοφιλικό έρωτες (Canterella, 1998). Αντίθετα, ο Πλάτωνας πίστευε ότι οι σεξουαλικοί ρόλοι καθορίζονταν από τη διχοτόμηση σε αρσενικό και θηλυκό και κρίνονταν με βάση πρότυπα τα οποία κάποιοι θεωρούσαν ταυτόχρονα κοινωνικά και φυσικά. Η στάση του όμως αυτή, ήταν τελείως ιδιοσυγκρασιακή και μεμονωμένη σε αντίθεση με το σύνολο της Αθηναϊκής κοινωνίας (Cohen, 1999).

Η ομοφυλοφιλία στην αρχαία Ελλάδα, όπως τόνισε ο Henry Irene Marrou, είναι η υπέρτατη μορφή φιλίας και η ουσία της έγκειται στην ύπαρξη μιας συντροφικότητας μεταξύ πολεμιστών (Λαγουμίδου, 1996). Σε πολλά μέρη της Ελλάδας λατρεύονταν θεότητες διπλής σεξουαλικότητας και υπήρχαν κάποιες περιπτώσεις που με την ευκαιρία συγκεκριμένων τελετών άνδρες και γυναίκες άλλαζαν ρόλους και ενδύματα (Canterella, 1998).

Ο Αριστοφάνης παρουσιάζει την ετεροφυλοφιλία και την ομοφυλοφιλία ως κατηγορίες οι οποίες πράγματι καθορίζονται από τη φύση: ορισμένα άτομα έλκονται από τη φύση τους από μέλη του αντίθετου φύλου και άλλα από μέλη του δικού τους φύλου. Επιπλέον, ισχυρίζεται ότι οι άνδρες της δεύτερης κατηγορίας είναι αρρενωπότεροι και ανώτεροι των άλλων ανδρών.

Στην αρχαία Ρώμη η στάση προς την ομοφυλοφιλία φαίνεται πως ήταν διαφορετική από αυτήν στην αρχαία Ελλάδα. Αν και δεν τιμωρούνταν, θεωρούνταν ανάρμοστη συμπεριφορά για έναν πραγματικό Ρωμαίο, αυτό δεν σημαίνει πως το φαινόμενο δεν ήταν διαδεδομένο (Ατταλίδης, 1982).

«Το Βυζάντιο από τις ελληνιστικές και ρωμαϊκές ρίζες του περιλαμβάνει μια παράδοση που κυμαίνεται – κατά τόπους και περιόδους – μεταξύ της απλής ανοχής της ομοφυλοφιλίας και της ανοιχτής, τρέχουσας και συνήθους, πρακτικής της» (Πισιάκης, 1993)

Κατά την Νασιάκου (1995), στο Μεσαίωνα ο κάθε άνθρωπος προσπαθεί να ικανοποιήσει τις σεξουαλικές του ανάγκες για να μη βλάπτει την υγεία του. Παλαιότερα το άτομο βίωνε τους πόθους του, τις επιθυμίες του, ενώ σήμερα τις απωθεί. Τη σαρκική ηδονή τη βίωναν και την ένιωθαν με τέτοιο τρόπο που για μας είναι εντελώς άγνωστος. Ήταν ανύπαρκτες οι αυστηρές απαγορεύσεις που ρυθμίζουν σήμερα τις σεξουαλικές σχέσεις των ενηλίκων και εφήβων (Παρασκευόπουλος, 1995).

Επίσης, ο σκοταδισμός που υπήρχε στον Μεσαίωνα, όπου με την απάνθρωπη δίωξη της θρησκευτικότητας, που η καθολική εκκλησία επέβαλε, καταδικάζει την ομοφυλοφιλία και τη θεωρεί διαβολική υπόθεση, εξοντώνοντας κάθε έκφραση και αίσθηση ομοφυλοφιλικής συμπεριφοράς. Επιπλέον, η ομοφυλοφιλία καταδικάζονταν και με αυστηρότατους νόμους. Κατά το Θεοδωρακόπουλο (1982), σε όλη τη διάρκεια του Μεσαίωνα οι ομοφυλόφιλοι καίγονταν στην πυρρά μαζί με τις μάγισσες.

Η Νασιάκου (1995) καταγράφει ότι ακριβώς μετά τον Μεσαίωνα παρατηρείται μια μεγάλη ιστορική τομή, η Αναγέννηση όπου τότε ο πολιτισμός αλλάζει βαθμιαία και αναγκάζει τα ήθη και τα έθιμα των ανθρώπων να αλλάξουν μαζί του. Στο τέλος του 18^{ου} αιώνα κυβερνούσαν τη σεξουαλική πρακτική τρεις μεγάλοι ξεκάθαροι κώδικες πέρα από τους καταναγκασμούς της γνώμης και τις εθιμικές ρυθμίσεις: το εκκλησιαστικό δίκαιο, η χριστιανική ποιμαντορία και οι αστικοί νόμοι. Καθώς μπαίνουμε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, τη Βικτωριανή εποχή, αρχίζει η ιατρική επιστήμη να αναπτύσσεται. Η κοινωνία ιατροποιείται και πάει παρά πέρα το ιατρικό καθεστώς, όπου ο ιερέας του Μεσαίωνα αντικαθίσταται από τον ιατρό και ο ιεροεξεταστής από το σημερινό ψυχίατρο. Την εποχή αυτή η ομοφυλοφιλία θεωρείται παθολογική περίπτωση και χρειάζεται επέμβαση για την αντιμετώπιση της. Η ομοφυλοφιλία από την εποχή της δημόσιας παρουσίας της καταδικάστηκε σε μεγάλο βαθμό από το επίσημο κράτος, την εξουσία, διότι οι άνθρωποι τότε έβλεπαν τη σεξουαλική σχέση με κριτήριο την αναπαραγωγή (Παρασκευόπουλος, 1995).

Το να θεωρείται η ομοφυλοφιλία ασθένεια από κάποιους είναι μια πρόοδος συγκριτικά με το να εκλαμβάνεται ως έγκλημα ή αμάρτημα. Σύμφωνα όμως με το πνεύμα αισιοδοξίας που χαρακτηρίζει την ιατρική του 20^{ου} αιώνα, η ασθένεια υποδηλώνει θεραπευσιμότητα και έτσι χιλιάδες αφανείς ομοφυλόφιλοι υποβλήθηκαν σε ψυχανάλυση, ευνουχισμό, μεταμόσχευση όρχεων, ορμονικές θεραπείες, ηλεκτροσπασμοθεραπεία και εγχειρίσεις στον εγκέφαλο σε μία προσπάθεια να «θεραπευθούν» από την ατυχή τους κατάσταση. «Όμως καμία από αυτές τις θεραπείες δεν έφερε το επιθυμητό αποτέλεσμα, αλλά αντίθετα οι φυσικές και ψυχολογικές βλάβες που προκλήθηκαν μπορούν να συμπεριληφθούν ανάμεσα στα σοβαρότερα κακουρήματα του ιατρικού επαγγέλματος» (Simon Le Vay, 1999).

Ο Κιντής (1995) υποστηρίζει ότι η ανθρώπινη σεξουαλικότητα είναι μια τεράστια δύναμη μέσα στον άνθρωπο και κατ' επέκταση στην κοινωνία την οποία δε γίνεται να αγνοήσουμε. Σε όλες τις κοινωνίες και σε όλες τις εποχές, έχουν γίνει προσπάθειες η σεξουαλική συμπεριφορά του ατόμου να τεθεί υπό έλεγχο. Η στάση όμως της κοινωνίας απέναντι στη σεξουαλικότητα και στη σεξουαλική ζωή διαφέρει από πολιτισμό σε πολιτισμό και από τη μία χρονική περίοδο στην άλλη. Διαφορετικές κοινωνίες, κουλτούρες και κοινωνικές τάξεις έχουν όλοι σχεδιάσει τη δική τους μορφή σεξουαλικής ηθικής (Παρασκευόπουλος και συν., 1995).

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, βλέπουμε ότι σε διάφορες ιστορικές περιόδους η ομοφυλοφιλία αντιμετωπίστηκε με ποικίλους τρόπους, από την αρχαία Ελληνική κοινωνία μέχρι το σκοταδισμό του Μεσαίωνα και τις μέρες μας, οι ομοφυλόφιλοι έχουν πέσει θύματα πολλών μορφών διακρίσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: «ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ»

2.1. ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ

Κατά τον Γιωτάκη και τους συνεργάτες του (1998), τα φαινόμενα της σεξουαλικότητας, καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής, ήταν στο κέντρο των θεωριών της ανάπτυξης και ψυχοπαθολογίας της προσωπικότητας, από τις πρώτες ψυχαναλυτικές έρευνες του Freud (Παρασκευόπουλος και συν., 1998). Είναι γεγονός ότι πολλοί ομοφυλόφιλοι και λεσβίες είναι εξοικειωμένοι με την πλειοψηφία των ψυχολογικών θεωριών για την ομοφυλοφιλία (Kitzinger, 1987).

«Η έμφαση της ψυχαναλυτικής θεωρίας στα πρώτα χρόνια της ζωής του ανθρώπου για την κατανόηση της μελλοντικής του συμπεριφοράς και τις διαμόρφωσης του χαρακτήρα του οδήγησε στην ανάπτυξη της θεωρίας της ψυχοσεξουαλικής εξέλιξης» (Μαλικιώση – Λοίζου, 1999).

Ο Chasseget – Smirgel και οι συνεργάτες του (1991), υποστηρίζουν ότι «ομοφυλόφιλες τάσεις απαντούν σχεδόν παντού στην ψυχαναλυτική κλινική. Η ψυχαναλυτική θεωρία πρεσβεύει ότι υπάρχουν ομοφυλοφιλικές ενορμήσεις σε όλους τους ανθρώπους».

Ο Πύργου (1982), αναφέρει ότι η ψυχαναλυτική έρευνα είναι αποφασισμένη να αντιταχθεί σε όλες τις προσπάθειες διαχωρισμού των ομοφυλόφιλων από τους υπόλοιπους ανθρώπους, σαν μια ομάδα με ειδικό χαρακτήρα. Επιπλέον, βρίσκει ότι κάθε άνθρωπος είναι ικανός να διαλέξει ένα ομοφυλοφιλικό αντικείμενο - και έχει κάποτε διαλέξει - τουλάχιστον ασυνείδητα.

Σύμφωνα με τη θεωρία της έμφυτης προδιάθεσης η ομοφυλοφιλία είναι έμφυτη. Ο Freud πίστευε ότι η ομοφυλοφιλία έχει γενετικά αίτια και ότι οι πρώιμες ατομικές εμπειρίες ενισχύουν ή αποκλείουν αυτήν την τάση (Χουρδάκη και συν., 1985).

Ο Τζούλης (1998), καταγράφει ότι είναι φανερό όχι απλώς νοητό αλλά και επιβεβλημένο να βλέπει κανείς το φύλο, τη ταυτότητα του και το ρόλο του μέσα στην ερωτική συμπεριφορά του ατόμου. «Ο βιολογικός ρόλος του φύλου αναφέρεται στην εκδήλωση διαφορικών χαρακτηριστικών για κάθε φύλο ως

ψυχοβιολογικό αποτέλεσμα της ερωτικής ορμής και των ερωτικών διαφορόντων. Είναι πια κοινός τόπος σήμερα, μετά τις επαναστατικές έρευνες του Freud στον «τόπο» του ασυνείδητου, ότι η ερωτική συμπεριφορά του ατόμου δεν αναφύεται αιφνιδίως κατά την εφηβεία του, αλλά έχει τις ρίζες της και πολλές από τις εκδηλώσεις της στην περιοχή της παιδικής ηλικίας». Η δυσκολία αποδοχής αυτής της πραγματικότητας, που αποτέλεσε αληθινό εύρημα της ψυχανάλυσης, εξαιτίας των πολλών ναρκισσιστικών τραυμάτων που έχουν γίνει δεκτά, όπως λέει ο ιδρυτής της επιστήμης του ασυνείδητου στο δοκίμιο του «μια δυσκολία της Ψυχανάλυσης» (Παρασκευόπουλος, 1998).

Ο Τζούλης (1998) αναφέρει ότι «ο Freud έφθασε στα άδυτα της παιδικής σεξουαλικότητας μέσα από τις αναλύσεις ενήλικων, τα νήματα τον έφεραν όλο και βαθύτερα στον αβυσσαλέο χώρο των πρώτων απωθήσεων, καθώς και στην απαγορευμένη οιδιπόδεια περιοχή, αυτό το φλεγόμενο από ενορμήσεις και ψυχοσυγκρούσεις τόπο, που είναι και ο πυρήνας τον μετέπειτα ψυχονευρώσεων» (Παρασκευόπουλος, 1998).

Σύμφωνα με τον Τζούλη (1998), η περίοδος των πρώτων πέντε ετών της παιδικής ηλικίας είναι η πιο καθοριστική για την ψυχοσεξουαλική ισορροπία και ευτυχία του παιδιού και χρήζει ιδιαίτερης μελέτης, φροντίδας και γνώσης (Παρασκευόπουλος, 1998).

«Ο Freud θεωρεί ότι τα αγόρια και τα κορίτσια αναπτύσσουν παράλληλα τη σεξουαλικότητα τους περνώντας διαδοχικά από το στοματικό στάδιο ανάπτυξης, μετά το πρωκτικό, έτσι ώστε να φθάσουν στο φαλλικό στάδιο (οι ονομασίες αυτές των σταδίων οφείλονται στο μέρος του σώματος που το παιδί δίνει τη μεγαλύτερη έμφαση σαν πηγή ικανοποίησης σε κάθε συγκεκριμένη ηλικία). Στο τέλος του τρίτου έτους το παιδί θεωρείται «ενήμερο» για τις ατομικές γενετήσιες διαφορές ανάμεσα στον άνδρα και τη γυναίκα» (Χουρδάκη και συν., 1985).

Οι ομοφυλοφιλικές τάσεις και εκδηλώσεις ενός ατόμου αναπτύσσονται στα τρία βασικά του στάδια: α) το νηπιακό, β) το παιδικό, γ) και το εφηβικό, όπου παρουσιάζονται μεγάλες αλλαγές και διαφοροποιήσεις και οι ομοφυλοφιλικές αναζητήσεις αρχίζουν να παίρνουν συνειδητοποιημένο χαρακτήρα. «Αυτές οι τρεις περίοδοι σηματοδοτούν και διαγράφουν όλες τις

γενόμενες ψυχολογικές μεταβολές μαζί με το οργανικοσωματικό στάδιο ωρίμανσης του φύλου» (Ασκητής, 1997).

«Ασφαλώς και πρέπει να υπάρξει ήρεμη και ισορροπημένη αντιμετώπιση από μέρους των γονιών όλων των εκδηλώσεων αγάπης και ερωτισμού αλλά και θυμού ή επιθετικότητας του παιδιού. Αυτό θα επιτρέψει την αρμονική και σταδιακή εξέλιξη των συναισθημάτων του, ώστε να περάσει από την οιδιπόδεια φάση στη λύση και απελευθέρωση και αργότερα στη λανθάνουσα περίοδο και την γενετική εξέλιξη» (Ασκητής, 1997).

Κατά τους Strong, De Vault, Werner – Sayad (1996), ο Freud πίστευε ότι οι άνθρωποι ξεκινούν τη ζωή τους ως αμφιφυλόφιλοι και βαθμιαία εξελίσσονται σε ετεροφυλόφιλους. Αλλά εάν τα παιδιά δεν έχουν λύσει επιτυχημένα το οιδιπόδειο σύμπλεγμα και το σύμπλεγμα της Ηλέκτρας η εξέλιξη τους θα κρατηθεί. «Η διατύπωση της θεωρίας του Freud για το οιδιπόδειο σύμπλεγμα προήλθε από την αυτοανάλυση του» (Storr, 1989).

«Το οιδιπόδειο σύμπλεγμα αποτελεί σημαντικό σταθμό της ωρίμανσης του ατόμου οπού το πέρασμα του ή η λύση του επιτυγχάνεται μέσα από τις ταυτίσεις» (Ασκητής, 1997). Το σύμπλεγμα αυτό πήρε το όνομα του από τον μυθικό Οιδίποδα, ο οποίος, χωρίς να το γνωρίζει, σκότωσε τον πατέρα του και νυμφεύθηκε την μητέρα του (Παρασκευόπουλος, 1988). Πιο συγκεκριμένα βασικός στόχος είναι να γίνει τη ταύτιση του αγοριού προς τον πατέρα, φεύγοντας από τις αιμομικτικές τάσεις προς τη μητέρα και της αυτο-ερωτικές του αναζητήσεις αλλά και το κορίτσι αντίστοιχα πρέπει να ταυτιστεί με τη μητέρα και να γίνει αποδέκτης της εικόνας και των ιδιοτήτων της μέσα στην ωρίμανση του μητρικού γυναικείου ρόλου. Αντίθετα, εάν αυτές οι ομόφυλες ταυτίσεις λειτουργήσουν ανταγωνιστικά, σαν συνέπεια θα υπάρξουν ταυτίσεις προς τον αντίθετο γονέα, δηλαδή του αντίθετου φύλου και θα ενισχυθούν και θα ευοδωθούν οι φιλομοφυλοφιλικές τάσεις, οι οποίες ανοίγουν το δρόμο προς την ομοφυλοφιλία, που μαζί με άλλους παράγοντες και παραμέτρους, θα καθορίσουν τη σεξουαλική έλξη του ατόμου προς το ίδιο φύλο (Ασκητής, 1997). Δηλαδή το αγόρι ταυτοποιείται με τον πατέρα του και υιοθετεί το ανδρικό πρότυπο και το κορίτσι με τη μητέρα του και υιοθετεί το γυναικείο. Αν συμβεί το αντίστροφο, θα γίνουν ομοφυλόφιλοι (Ρασιδάκι, 1979).

Ο Thio (2003) καταγράφει ότι ένα νεαρό αγόρι μπορεί μελλοντικά να γίνει ομοφυλόφιλος αν έχει μια αυταρχική, υπερπροστατευτική ή γοητευτική

μητέρα και έναν αδύναμο, εξαρτημένο ή εχθρικό πατέρα. Αν όμως υπάρχει μια ζεστή και στοργική σχέση μεταξύ πατέρα και γιου, είναι απίθανο το παιδί να γίνει ομοφυλόφιλος.

Μια αποτυχία στη επίλυση της οιδιπόδειας κρίσης έχει σαν ενδεχόμενο την ταύτιση με το ίδιο φύλο και το μεν αγόρι αναζητά να συνυπάρχει σεξουαλικά με άτομα «μη ευνουχισμένα», όπως εκείνο, το δε κορίτσι να ενεργοποιείται σεξουαλικά με «ευνουχισμένα» άτομα, όπως εκείνη (Λαγουμίδου, 1996).

Η Λαγουμίδου (1996), υποστηρίζει ότι σύμφωνα με την ψυχαναλυτική θεωρία τα άτομα με αποκλειστική ομοφυλοφιλική προτίμηση βιώνουν συχνά απέραντο άγχος και κάποιες συμπληρωματικές ανησυχίες, λόγω των εύθραυστων ορίων και δραστηριοτήτων του «εγώ» και λόγω προϋπαρχόντων γενετήσιων χαρακτηριστικών του «εγώ» (Socarides, 1979).

Μέσα από εκτεταμένες μελέτες είναι φανερό ότι το οιδιπόδειο σύμπλεγμα αποτελεί τη βάση του ψυχοσεξουαλικού προσανατολισμού του ατόμου, που θα οδηγήσει με την πλήρη ανάπτυξη των γονάδων (οργανικών παραγόντων), στον οριστικό ετεροφυλοφιλικό προσανατολισμό για την ανάπτυξη του βιολογικού ρόλου (Ασκητής, 1997).

Η Λαγουμίδου (1996), επισημαίνει ότι «όλες οι ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις συμφωνούν στο ότι η ομοφυλοφιλία αποτελεί προσκόλληση σε ένα ανώριμο στάδιο της ψυχοσεξουαλικής ανάπτυξης κατά τη προεφηβική ηλικία» (Hugo, 1978).

Ο Adler (χ. χ.) καταγράφει ότι μια ομάδα επιστημόνων, παραδέχεται την καθήλωση του ομοφυλόφιλου σε ορισμένες σεξουαλικές εμπειρίες της παιδικής ηλικίας. Τα γεγονότα όμως φαίνονται μην επαληθεύουν κι αυτή τη θεωρία. Γιατί γνωρίζουμε πως τέτοιες εμπειρίες είναι πολύ συχνές στην παιδική ηλικία.

Ο Lempriere και οι συνεργάτες του (1995), αναφέρουν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά για τα οποία έχει γίνει δεκτό, από την εποχή του Freud, ότι μπορούν να ευνοήσουν τη διαδικασία της ομοφυλοφιλοποίησης, στα πλαίσια μιας γενικής ατομικής προδιάθεσης. Οι καθηλώσεις των ομοφυλόφιλων ενδέχεται να συνδέονται με: α) Έντονη αφοσίωση στη μητέρα η οποία εκπροσωπεί την ιδεώδη γυναικεία εικόνα, αλλά το ταμπού της αιμομιξίας την καθιστά φαντασιωσικά απρόσιτη. Έτσι αυτή γίνεται ένα

πρότυπο για ταύτιση. β) Ναρκισσισμό, που προσανατολίζει την επιλογή του ατόμου προς ένα αντικείμενο παρόμοιο με τον εαυτό του. γ) Άγχος ευνουχισμού που προσδιορίζει τη σχέση με τον πατέρα (μόνο με την παραίτηση από την διεκδίκηση των γυναικών μπορεί να αποφευχθεί η οιδιπόδεια αντιπαλότητα και ο κίνδυνος ευνουχισμού). (Lempriere και συν. 1995).

«Το άγχος ευνουχισμού πολλές φορές φαίνεται να παίζει καθοριστικό ρόλο στην προσωπικότητα του παιδιού, που μεγαλώνοντας κάτω από την αυταρχικότητα του πατέρα, βγαίνει «καθλωμένο» χωρίς να αναπτύξει την ταυτότητα του και να διεκδικήσει τη σεξουαλική του ολοκλήρωση. Είναι μία πρώτη καθήλωση του παιδιού, που μπορεί να περάσει από τον πατρικό φόβο ευνουχισμού στη φιλομόφυλη εξέλιξη και στην ομοφυλοφιλία, μη μπορώντας να εκφράσει αργότερα την ετεροφυλοφιλική του ηδονή» (Ασκητής, 1997).

«Κατά τον Freud στη γένεση της ομοφυλοφιλίας μπορεί επίσης να υπεισέλθει η αντιπαλότητα και η ζήλια ανάμεσα σε αδελφούς και αδελφές. Η επιθετικότητα που προκύπτει απωθείται και μετασχηματίζεται σε ομοφυλοφιλική καθήλωση» (Ο Lempriere και συν. 1995).

Ο Τζούλης (1998), αναφέρει ότι αξιόλογοι συνεχιστές του έργου του Freud, όπως είναι ανάμεσα σε άλλους η Melanie Klein, η Anna Freud, ο Rene Spitz, ο Winnicott, ο Jacques Lacan, ο οποίος εξελίχθηκε στον αυθεντικότερο ίσως διάδοχο, εστίασαν τις έρευνες στην παιδική ηλικία, στην οποία κυριαρχεί η ερωτική συμπεριφορά με τις δύνες και τις τρικυμίες της, που συγκλονίζουν δια βίου την ύπαρξη μας, εξαιτίας των ψυχοσυγκρούσεων που συντελούνται μέσα μας από τα σπάργανα της ζωής μας. Το παιδί παρουσιάζει από μικρή ηλικία τις εκδηλώσεις αυτής της ερωτικής ορμής, ερχόμενο στον κόσμο φέρει αυτές της παρορμήσεις και από αυτά τα πρωταρχικά σπέρματα απορρέει, κατά τη διάρκεια μιας εξελικτικής πορείας γεμάτης από αλλεπάλληλες αλλαγές και πολυάριθμα άλματα, αυτό που λέμε ομαλή σεξουαλικότητα του εφήβου (Παρασκευόπουλος, 1998).

Ο Thio (2003), υποστηρίζει ότι οι περισσότεροι ψυχίατροι θα βοηθήσουν τους προβληματισμένους ομοφυλόφιλους και λεσβίες να αποδεχθούν την ομοφυλοφιλία τους και να αισθανθούν καλά με τον εαυτό τους, αλλά κάποιοι ψυχίατροι θα προσπαθήσουν να θεραπεύσουν τους «ασθενείς» από την ομοφυλοφιλία τους. Αυτοί οι ψυχίατροι συνεχίζουν να

μένουν πιστοί στην παλιά πεποίθηση ότι η ομοφυλοφιλία είναι μια μορφή διανοητικής ασθένειας και ως τέτοια χαρακτηρίζεται από «κρυμμένους φόβους για το αντίθετο φύλο που τους καθιστούν ανίκανους». «Πολλοί ψυχίατροι έχουν όντως βρει ότι οι περισσότεροι ομοφυλόφιλοι «ασθενείς τους είχαν αυτές τις διαταραγμένες σχέσεις με τους γονείς τους. Όμως διάφορες μελέτες για τους ομοφυλόφιλους που δεν επισκέπτονται κάποιο ψυχίατρο έδειξαν ότι δεν διαφέρουν από τους ετεροφυλόφιλους όσον αφορά τις σχέσεις τους με τους γονείς τους. Όπως κατέληξε η Evelyn Hooker μετά την επανεξέταση αυτών των μελετών: έτσι, φαίνεται ότι οι διαταραγμένες σχέσεις με τους γονείς δεν είναι ούτε απαραίτητες ούτε αρκετές συνθήκες για την εμφάνιση της ομοφυλοφιλίας. Η ανάγκη για την αναζήτηση άλλων αιτιολογικών παραγόντων θα πρέπει να υπογραμμιστεί» (Thio, 2003).

2.2. ΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ – ΓΕΝΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ

Κατά τους Strong, De Vault, Werner – Sayad (1996) οι πρώτοι ερευνητές, συμπεριλαμβανομένων των Krafft – Ebing, Hirschfeld και Ellis, πίστευαν πως η ομοφυλοφιλία ήταν κάτι κληρονομικό, η βιολογική αυτή προσέγγιση όμως επηρεάστηκε με την πάροδο του χρόνου και αντικαταστάθηκε από ψυχολογικές θεωρίες κυρίως ψυχαναλυτικές. Πρόσφατα υπήρξε ένα αναθεωρημένο ενδιαφέρον στη βιολογική προσέγγιση της ομοφυλοφιλίας.

«Η ομοφυλοφιλία έχει συνδεθεί με τρία τουλάχιστον είδη βιολογικών παραγόντων. Οι παράγοντες αυτοί έχουν σχέση με τις ορμόνες, τα γονίδια και τον εγκέφαλο των ομοφυλόφιλων» (Thio, 2003). «Ανάμεσα στα δύο φύλα δε βρίσκουμε βαθύτατες βιολογικές διακρίσεις» (Simon de Bonoir, 1979).

Η αναζήτηση μιας ορμονικής αιτιολογίας για την ομοφυλοφιλία άρχισε με τα πρώτα βήματα της ενδοκρινολογίας, πριν από περίπου έναν αιώνα. Πρώτος ο Kraft το 1892 έκανε τη σκέψη, χωρίς όμως να αποδείξει ότι μια ενδοκρινολογική ανωμαλία μπορεί να συμμετέχει στο μηχανισμό της ομοφυλοφιλίας (Κιτρομηλίδου – Ζήρα, 1982). Σύμφωνα με τη θεωρία της ορμονικής διαταραχής, η ομοφυλοφιλία οφείλεται σε μία διαταραχή της ισορροπίας των σεξουαλικών ορμονών (Χουρδάκη και συν., 1985).

Ο Simon Le Vay (1999), υποστηρίζει ότι το να πιστεύουμε σε μία βιολογική εξήγηση του φυλετικού προσανατολισμού διαφέρει με το να επιμένουμε ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι έμφυτος ή γενετικά καθορισμένος.

«Η θεωρία που αποδίδει την ομοφυλοφιλία στη έλλειψη συγκεκριμένων σεξουαλικών ορμονών είναι βασισμένη σε πολλές μελέτες. Μία μελέτη κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι νεαροί ομοφυλόφιλοι άνδρες παρουσίασαν χαμηλότερα επίπεδα αρσενικών σεξουαλικών ορμονών από ότι οι νεαροί ετεροφυλόφιλοι. Μια άλλη μελέτη έδειξε ότι η ημερήσια έκκριση γυναικείων σεξουαλικών ορμονών των ομοφυλόφιλων γυναικών ήταν σημαντικά χαμηλότερη από την αντίστοιχη των ανδρικών ορμονών. Οι μελέτες αυτές δεν μπορούν να εξηγήσουν πώς οι σεξουαλικές ορμόνες μπορούν να επηρεάσουν τις σεξουαλικές προτιμήσεις ενός ατόμου. Όμως, τα στοιχεία μπορεί να είναι πειστικά για πολλούς ανθρώπους που θεωρούν τους

ομοφυλόφιλους άνδρες θηλυπρεπείς και τις λεσβίες ανδροπρεπείς. Αυτό συμβαίνει, επειδή τα στοιχεία αποδεικνύουν ότι η έλλειψη ανδρικών ορμονών κάνει τους ομοφυλόφιλους άνδρες λιγότερο αρσενικούς και η έλλειψη γυναικείων ορμονών κάνει τις λεσβίες λιγότερο θηλυκές» (Thio, 2003).

Επιπροσθέτως, η Λαγουμίδου (1996) καταγράφει ότι η ενεργητική παρουσία των ανδρογόνων στην εμβρυϊκή ζωή συμβάλλει μάλλον σε έναν σεξουαλικό προσανατολισμό προς τις γυναίκες. Αντίθετα, μια έλλειψη εμβρυϊκών ανδρογόνων μπορεί να οδηγεί σε έναν σεξουαλικό προσανατολισμό προς τους άνδρες (Dorner, 1978).

«Ο Lorain με τους Kolodny, Masters, Hendryx και Toro το 1971 δημοσίευσαν τα αποτελέσματα μιας έρευνας τους στη New England Journal of Medicine. Ανέφεραν ότι οι άνδρες που εμφάνισαν αποκλειστική ή μερική ομοφυλοφιλική προτίμηση είχαν σχετικά μειωμένο επίπεδο πλάσματος τεστοστερόνης σε σύγκριση με τους ετερόφυλους άνδρες, ενώ οι Mayer και Bahlburg (1974), ανακοίνωσαν τα αντίθετα ακριβώς αποτελέσματα ως προς την τεστοστερόνη» (Λαγουμίδου, 1996).

Έχουν διεξαχθεί πολλές ορμονικές μελέτες στον άνθρωπο αλλά τα αποτελέσματα ήταν συχνά αμφιλεγόμενα έτσι κάποιοι ερευνητές ανακαλύπτουν αύξηση της ορμόνης του αντίθετου φύλου στο αίμα των ομοφυλόφιλων. Υπάρχουν όμως και άλλοι που δε συμφωνούν και βρίσκουν φυσιολογική την ορμονική παραγωγή (Κιτρομηλίδου – Ζήρα, 1982). Επιπλέον, «πολυάριθμες ενδοκρινολογικές έρευνες και μετρήσεις έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι αδενικές εκκρίσεις και το επίπεδο των ορμονών στο πλάσμα δεν παρουσιάζουν καμιά σημαντική διαφορά μεταξύ ομοφυλόφιλων και ετεροφυλόφιλων. Η επιλογή του σεξουαλικού αντικειμένου δεν οφείλεται λοιπόν σε κάποια ειδική ενδοκρινολογική διαταραχή» (O Lempriere και συν., 1995).

«Με τις πρώτες γνώσεις της ενδοκρινολογίας, με την ανακάλυψη θηλυκών και αρσενικών ορμονών, πολλοί πίστευαν ότι όλα μπορούν να εξηγηθούν εύκολα: υπέθεσαν ότι υπάρχει κάποια ανωμαλία στις ορμονικές εκκρίσεις των ομοφυλόφιλων. Μόλις όμως οι ορμονικές μετρήσεις έγιναν δυνατές, η υπόθεση αυτή άρχισε να καταρρέει· οι ομοφυλόφιλοι έχουν απολύτως φυσιολογική ορμονική παραγωγή» (Κιτρομηλίδου – Ζήρα, 1982).

Ο Thio (2003) επισημαίνει ότι η θεωρία των ορμονών έχει δεχθεί πολλές επικρίσεις. Πρώτον, σύμφωνα με μια εξέταση της σχετικής βιβλιογραφίας, μόνο τρεις (3) μελέτες έδειξαν ότι υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στους ομοφυλόφιλους και τους ετεροφυλόφιλους και είκοσι (20) μελέτες δεν έδειξαν ότι υπάρχουν διαφορές. Δεύτερον, ακόμα και εάν όλες οι μελέτες έδειχναν ότι υπάρχουν ορμονικές διαφορές, δε θα μπορούσε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι αυτή η ορμονική διαφορά είναι η αιτία της ομοφυλοφιλίας, επειδή όπως οι Strong, De Vault, Werner – Sayad (1996) καταγράφουν, τα ορμονικά επίπεδα είναι ευαίσθητα σε παράγοντες όπως η υγεία, η διαίτα, το κάπνισμα και το άγχος. «Και τρίτον, όταν έγιναν προσπάθειες για «θεραπεία» της αντρικής ομοφυλοφιλίας με τη χορήγηση τεστοστερόνης (μίας αντρικής ορμόνης), αυξήθηκε μεν η σεξουαλική ορμή του ομοφυλόφιλου, αλλά διατηρήθηκε το σεξουαλικό του ενδιαφέρον για τους άντρες» (Thio, 2003).

Σήμερα, πολλοί ερευνητές, όπως και πολλοί ομοφυλόφιλοι και λεσβίες πιστεύουν πως η ομοφυλοφιλία είναι γενετήσια – οι άνθρωποι «γεννιούνται» ομοφυλόφιλοι. Οι ερευνητές καταδεικνύουν γενετικούς ή ορμονικούς παράγοντες (Strong, De Vault, Werner – Sayad, 1996).

Ο αιτιώδης δεσμός ανάμεσα στα γονίδια και την ομοφυλοφιλία δεν έχει εδραιωθεί και είναι αμφίβολο εάν κάτι τέτοιο θα γίνει ποτέ. «Ο λόγος είναι ότι η ομοφυλοφιλία, όπως και κάθε άλλη μορφή της ανθρώπινης συμπεριφοράς, κυρίως μαθαίνεται, όπως αποδεικνύεται από τις διαφορές της ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες, κοινωνίες ή πολιτισμούς» (Thio, 2003). «Σύμφωνα με τη γενετική θεωρία, οι άνθρωποι γεννιούνται και δε γίνονται ομοφυλόφιλοι. Ως έμφυτο χαρακτηριστικό, η ομοφυλοφιλία υποτίθεται ότι αναπτύσσεται από ένα γονίδιο» (Thio, 2003). «Ο Moustanski (χ. χ.) σχολιάζει ότι αποδεικνύεται ότι τα γονίδια παίζουν σημαντικό ρόλο για το εάν ένας άνδρας είναι ομοφυλόφιλος ή ετεροφυλόφιλος. Επίσης ο Moustanski (χ. χ.) τονίζει ότι δεν υπάρχει ένα και μοναδικό «ομοφυλοφιλικό γονίδιο». Πολλαπλά γονίδια, που πιθανώς αλληλεπιδρούν με περιβαλλοντικές επιρροές εξηγούν τις διαφορές στο σεξουαλικό προσανατολισμό.

Πρόσφατα στο επιστημονικό «Science» έγινε δημοσίευση του αποτελέσματος μιας έρευνας όπου υποστηρίζεται ότι ένα τουλάχιστον γονίδιο – που πιθανά συνδέεται με την ομοφυλοφιλία – συναντάται σε ένα σημαντικό

ποσοστό ομοφυλόφιλων ανδρών που συμμετείχαν στο δείγμα (σε κάποια συγκεκριμένη περιοχή του χρωμοσώματος X) (Λαγουμίδου, 1996). Κατά τον Κρουσταλάκη (2002), παρουσιάζονται ανωμαλίες στον κώδικα προγραμματισμού ανάπτυξης του φύλου (σε επίπεδο χρωματοσωματικού φύλου).

Συνεχίζοντας, η Λαγουμίδου (1996) υποστηρίζει ότι τριάντα τρία (33) από τα σαράντα (40) ζευγάρια αδελφών με ομοφυλόφιλο σεξουαλικό προσανατολισμό φέρουν το γονίδιο αυτό. Μάλιστα, από τη πλευρά της μητέρας (φορέα του χρωμοσώματος X) η εμφάνιση ομοφυλόφιλων στο οικογενειακό της δένδρο είναι πιο μεγάλη από αυτή του μέσου όρου του πληθυσμού: το 7,5% των θείων και εξαδέλφων είναι ομοφυλόφιλοι, ενώ το ποσοστό γενικά στον πληθυσμό είναι περίπου 2 – 4 %.

«Οι ερευνητές διεξήγαγαν τη πρώτη μελέτη που «σάρωσε» ολόκληρο τα ανθρώπινο γονιδίωμα για περιοχές που σχετίζονται με το σεξουαλικό προσανατολισμό και αποκάλυψαν τμήματα σε τρία διαφορετικά χρωμοσώματα που πιθανόν προδιαθέτουν για ομοφυλοφιλία». Ο επικεφαλής Δρ Moustanski (χ. χ.) δηλώνει κατηγορηματικά ότι «δεν υπάρχει κάποιο ομοφυλόφιλο γονίδιο» και καταλήγει πως για τις διαφορές στο σεξουαλικό προσανατολισμό μπορούν να ευθύνονται πολλαπλά γονίδια, που πιθανώς αλληλεπιδρούν με περιβαλλοντικές επιρροές. Επιπλέον ο Δρ Moustanski (χ.χ.), θεωρεί πως η έρευνα συμβάλλει στην απόδειξη ότι τα γονίδια, αλληλεπιδρώντας και με άλλους παράγοντες, παίζουν σημαντικό ρόλο στο αν ένας άνδρας είναι ομοφυλόφιλος ή ετεροφυλόφιλος.

Πολλοί ομοφυλόφιλοι και λεσβίες έχουν το λιγότερο έναν αδελφό, αδελφή ή άλλο κοντινό συγγενή που είναι επίσης ομοφυλόφιλος. Στατιστικές μελέτες (ειδικά εκείνη που πραγματοποίησαν στο πανεπιστήμιο της Βοστώνης οι Richard Pillar James και Weinrich) καταγράφουν ότι το να έχει κάποιος έναν ομοφυλόφιλο αδελφό αυξάνει κατά πολύ την πιθανότητα να είναι και ο ίδιος ομοφυλόφιλος: περίπου το 25% των ανδρών που έχουν ομοφυλόφιλους αδελφούς είναι και οι ίδιοι ομοφυλόφιλοι, ενώ στο συνολικό ανδρικό πληθυσμό το ποσοστό ομοφυλοφιλίας είναι πιθανόν κάτω από 10%. Οι έρευνες για τις γυναίκες δεν είναι μέχρι σήμερα τόσο εκτεταμένες αλλά πιστεύεται ότι περίπου το 15% των γυναικών που έχουν λεσβίες αδελφές είναι και οι ίδιες λεσβίες (Simon Le Vay, 1999).

«Οι μελέτες για τους διδύμους χρησιμοποιούνται συνήθως για τη στήριξη της γενετικής θεωρίας» (Thio, 2003). «Ειδικότερα από τη σύγκριση μονοζυγωτικών διδύμων που έχουν τα ίδια γονίδια και ετεροζυγωτικών διδύμων που γενετικά δεν συγγενεύουν περισσότερο από τα κοινά αδέρφια» (Simon Le Vay, 1999).

«Ήδη στην αρχή του αιώνα, ο Hirschfeld περιέγραψε ζευγάρια από ετεροζυγωτικούς διδύμους που ήταν και οι δύο ομοφυλόφιλοι. Από τότε έγιναν αρκετές μελέτες, από τις οποίες μερικές στηρίζουν την πλήρη συμφωνία (και οι δυο δίδυμοι ομοφυλόφιλοι), ενώ άλλες σημειώνουν σημαντικούς αριθμούς ασύμφωνων ζευγαριών (ένας ομοφυλόφιλος και ένας ετεροφυλόφιλος). Δύο (2) πρόσφατες μελέτες (η μία από τον Michael Bailey στο Πανεπιστήμιο Northwestern και τον Richard Pillar, και η άλλη από τον Frederic Whitam από το Πανεπιστήμιο της πολιτείας της Αριζόνα) δείχνουν ότι για ένα μονοζυγωτικό δίδυμο ομοφυλόφιλο αδελφό η πιθανότητα να είναι ομοφυλόφιλος και ο άλλος είναι περίπου 59 – 60% ενώ για έναν ετεροζυγωτικό δίδυμο ομοφυλόφιλο αδελφό η πιθανότητα να είναι ομοφυλόφιλος και ο άλλος είναι μόλις 25 – 30%». (Simon Le Vay, 1999). «Στις μονοζυγωτικές δίδυμες οι πιθανότητες να είναι και οι δύο λεσβίες είναι 48%, ενώ στις ετεροζυγωτικές 16%, το ίδιο ποσοστό που υπάρχει ανάμεσα σε μη δίδυμες αδελφές. Από άλλες έρευνες που έκαναν ο Hammer και ο Bailey (χ. χ.) στο γενεαλογικό δένδρο μονοζυγωτικών διδύμων, φαίνεται ότι η ανδρική ομοφυλοφιλία κληρονομείται από τη πλευρά της μητέρας» (περιοδικό Focus, χ. χ.).

Τα αποτελέσματα αυτών των μελετών θεωρείται ότι αποδεικνύουν ότι η ομοφυλοφιλία καθορίζεται κυρίως από τα γονίδια, επειδή οι μονοζυγωτικοί δίδυμοι είναι γενετικά περισσότερο όμοιοι από ετεροζυγωτικούς, οι οποίοι με τη σειρά τους είναι γενετικά περισσότερο όμοιοι από τους υιοθετημένους. Όμως, όλες αυτές οι μελέτες δεν είναι σαφείς όσον αφορά στο που βρίσκονται αυτά τα «γονίδια της ομοφυλοφιλίας» (Thio, 2003).

Τα αποτελέσματα των παραπάνω μελετών για τους διδύμους δε σημαίνουν απαραίτητα ότι η ομοφυλοφιλία μπορεί να εντοπιστεί στα γονίδια. «Η καλύτερη απόδειξη για την ανικανότητα ενός γονιδίου (ή οποιουδήποτε άλλου βιολογικού παράγοντα) να κάνει ένα άτομο ομοφυλόφιλο είναι ότι οι μονοζυγωτικοί δίδυμοι που έχουν τα ίδια γονίδια, δεν έχουν πάντα τις ίδιες

σεξουαλικές προτιμήσεις». Στην πραγματικότητα όμως το πιο μεγάλο ποσοστό συμφωνίας όσον αφορά στην ομοφυλοφιλία μεταξύ των μονοζυγωτικών διδύμων είναι μόνο 52% και όχι 100%. Όμως, αυτό μπορεί να έχει σαν αποτέλεσμα ότι τα γονίδια θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως ένας παράγοντας προδιάθεσης στην ανάπτυξη της ομοφυλοφιλίας. «Ωστόσο, το εάν ένα άτομο που έχει γεννηθεί με αυτήν την προδιάθεση θα γίνει η όχι πραγματικά ομοφυλόφιλο μπορεί να εξαρτάται από άλλους παράγοντες, ιδιαίτερα από το περιβάλλον του συγκεκριμένου ατόμου. Το κοινωνικό περιβάλλον μπορεί να καθορίσει την ανάπτυξη της ομοφυλοφιλίας, επειδή σε σύγκριση με τους ετεροζυγωτικούς διδύμους, οι μονοζυγωτικοί είναι πιο πιθανό να προκαλέσουν παρόμοιες αντιδράσεις στους άλλους. Τέλος, τα στοιχεία και από τις μελέτες για τους διδύμους και από τις μελέτες για τα χρωματοσώματα μπορεί να μην αφορούν στο συνολικό πληθυσμό των ομοφυλόφιλων (Thio, 2003).

Σύμφωνα με την βιολογική αιτιολογική εξήγηση οι ομοφυλόφιλοι και οι ετεροφυλόφιλοι μπορεί να διαφέρουν ως προς τους κεντρικούς νευρωτικούς μηχανισμούς που ρυθμίζουν τη σεξουαλική συμπεριφορά, με τη διαφορά ότι οι ομοφυλόφιλοι δεν έχουν τα απαραίτητα εγκεφαλικά κύτταρα ώστε να έλκονται από τις γυναίκες (Simon Le Vay, 1999).

Επιπλέον το 1993, ο Simon Le Vay ένας ομοφυλόφιλος επιστήμονας του Ινστιτούτου «Solk San Diego» βρήκε ότι η ομάδα των νεύρων που βρίσκονται στη πιο χαμηλή περιοχή του εγκεφάλου – γνωστή ως υποθάλαμος, τα οποία ελέγχουν μεταξύ των άλλων της σεξουαλικές ορμές ήταν το ίδιο μικρά στους ομοφυλόφιλους άνδρες όσο και στις ετεροφυλόφιλες γυναίκες. Είναι πολύ σημαντικό το γεγονός ότι η δομή του εγκεφάλου των ομοφυλόφιλων ανδρών ήταν λιγότερη από τη μισή της αντίστοιχης των ετεροφυλόφιλων ανδρών. Είναι μεγάλος ο αριθμός αυτών που πιστεύουν ότι η σχετικά μικρή δομή του εγκεφάλου μπορούσε να κάνει ένα άτομο ομοφυλόφιλο. Υπάρχουν στοιχεία ότι το νευρικό σύστημα του εγκεφάλου είναι δυνατόν να αλλάξει όσον αφορά την απάντηση σε συγκεκριμένες εμπειρίες (Thio, 2003). «Όμως, άλλοι επιστημονικοί κύκλοι απέρριψαν τα συμπεράσματα αυτά ως αβάσιμα» (Λαγουμίδου, 1996).

Σύμφωνα με έρευνες στους άνδρες ομοφυλόφιλους βρίσκονται ψηλότερα επίπεδα γοναδοτροφίνων. Αυτά τα πορίσματα οδηγούν στην

υπόθεση ότι η έλλειψη ανδρογόνων κατά την εμβρυϊκή ηλικία μπορεί να προκαλέσει μια θηλυκή διαφοροποίηση του εγκεφάλου. «Η έλλειψη αυτή αντισταθμίζεται εύκολα κατά την ενηλικίωση με την υπερέκκριση των γοναδοτροφίνων που συμβάλλουν στη φυσιολογική έκκριση των ορμονών της περιφέρειας» (Κιτρομηλίδου – Ζήρα, 1982).

2.3. ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ

Ο Αγραφιώτης και η Μάντη (1993), καταγράφουν ότι «η κοινωνιολογική προσέγγιση θεωρεί τη σεξουαλικότητα ως ένα κοινωνικο-πολιτισμικό φαινόμενο, υποστηρίζει δηλαδή ότι η ανθρώπινη σεξουαλικότητα «σμιλεύεται» σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον και επηρεάζεται άμεσα από τους κοινωνικούς κανόνες που διέπουν μια κοινωνία». Η εξέταση των πολιτιστικών διαφορών στις σεξουαλικές αντιλήψεις και πρακτικές φανερώνει τη βαθιά κοινωνική φύση της σεξουαλικότητας (Αγραφιώτης, Μάντη, 1993).

Σύμφωνα με όσα ο Thio (2003) καταγράφει, για τους κοινωνιολόγους η ομοφυλοφιλία δεν παρουσιάζει διαφορά από την ετεροφυλοφιλία ή από οποιαδήποτε άλλη μορφή της ανθρώπινης συμπεριφοράς, από τις οποίες όλες αναπτύσσονται κυρίως από την κοινωνική αλληλεπίδραση. Συνεχίζοντας ο Thio (2003) επισημαίνει ότι «η συγκεκριμένη φύση της αλληλεπίδρασης δεν είναι ίδια για την ανάπτυξη όλων των μορφών της συμπεριφοράς». Στην περίπτωση της ομοφυλοφιλίας συγκεκριμένα μέλη της κοινωνίας ιδιαίτερα οι γονείς και οι φίλοι αλληλεπιδρούν με συγκεκριμένα παιδιά με έναν ξεχωριστό τρόπο που τα βοηθάει όσο μεγαλώνουν να γίνονται ομοφυλόφιλοι και λεσβίες.

Κατά τον Lempriere και τους συνεργάτες του (1995), η ανθρώπινη σεξουαλικότητα, πολύ περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη ενστικτώδη συμπεριφορά, επηρεάζεται από ηθικές, κοινωνικές, πολιτιστικές επιταγές και απαγορεύσεις που παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των ατόμων, όπως και μεταξύ των κοινωνικών ομάδων, αλλά παραμένουν ωστόσο μοναδικές και πρωτότυπες για κάθε ξεχωριστό άτομο. Επιπλέον ο Simon Le Vay (1999), αμφιβάλλει για την ύπαρξη διαφορών στα περιστατικά ομοφυλοφιλίας ανάμεσα σε διάφορες χώρες ή πολιτισμούς ή στον ίδιο πολιτισμό αλλά σε διαφορετικές εποχές. Ο Ατταλίδης (1982) πιστεύει πως κοινωνιολογικά η ομοφυλοφιλία είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο γιατί η κοινωνική έννοια του ομοφυλόφιλου προσανατολισμού ή της ομοφυλόφιλης πράξης μπορεί να παρουσιάσει πολλές διαφορές από μία κοινωνία ή ιστορική περίοδο σε άλλη και από ένα κοινωνικό περιβάλλον σε άλλο στην ίδια κοινωνία. «Τέτοιες διαφορές μπορεί να υπάρχουν, άλλα αυτό που κυμαίνεται περισσότερο είναι ίσως η στάση των ανθρώπων απέναντι στην

ομοφυλοφιλία» (Simon Le Vay, 1999). Σαν κοινωνικό φαινόμενο ο Ατταλίδης (1982) πιστεύει ότι η ομοφυλοφιλία παίρνει την ενότητα της από το γεγονός της συνήθους ύπαρξης μιας ενιαίας αντίδρασης στο φαινόμενο σε κάθε κοινωνία, θετική, αρνητική, αδιάφορη. «Η σεξουαλικότητα του ενηλίκου, ακόμα και όταν ακολουθεί τους κανόνες της γενικής εξέλιξης δε μπορεί κατά την πραγμάτωση της να περιοριστεί σε προκαθορισμένα σχήματα και συγκεκριμένα πρότυπα (Lempriere και συν., 1995).

Οι περισσότεροι κοινωνιολόγοι πιστεύουν ότι αυτά τα παιδιά γεννιούνται με μία διάχυτη, ουδέτερη σεξουαλική επιθυμία, όπως ακριβώς και όλοι οι άνθρωποι. Δεν αναπτύσσουν φυσικά ένα σεξουαλικό προσανατολισμό προς τα άτομα του ίδιου φύλου. Μόνο μέσω μίας συνεχούς αλληλεπίδρασης με τους γονείς και άλλους φορείς της κοινωνικοποίησης μπορούν σταδιακά να περιορίσουν και να εστιάσουν το σεξουαλικό τους ενδιαφέρον σε μία συγκεκριμένη σεξουαλική επιλογή – ένα άτομο του ίδιου φύλου. Όμως, ορισμένοι κοινωνιολόγοι στηρίζουν την κοινωνιολογική υπόθεση ότι ομοφυλόφιλοι έχουν γεννηθεί με μία βιολογική προδιάθεση που καθιστά πιο πιθανό για αυτά, σε σχέση με τα άλλα παιδιά το να ελκύονται από άτομα του ίδιου φύλου. «Μόνη της, όμως, αυτή η βιολογική ροπή δεν οδηγεί αυτόματα στην ομοφυλοφιλία. Η κοινωνία μπορεί να την ελέγξει και να ακυρώσει, όπως γίνεται φανερό από τις κοινωνικές διαφορές στη συχνότητα της ομοφυλοφιλίας. Παρ' όλα αυτά, η βιολογική προδιάθεση μπορεί να κάνει ορισμένα παιδιά μεγαλώνοντας να γίνουν ομοφυλόφιλοι, αλλά μόνο εάν υπάρχουν συγκεκριμένες κοινωνικές δυνάμεις στο περιβάλλον τους, όπως είναι οι γονείς και οι φίλοι, που έμμεσα τα οδηγούν ή τα πιέζουν φανερά προς την ομοφυλοφιλία» (Thio, 2003).

Οι κοινωνιοβιολόγοι διακηρύσσοντας τη «νέα σύνθεση» με πρωτεργάτη τον Wilson, το 1975 έδωσαν μια πιθανή εξήγηση για την κατανόηση και την ανάπτυξη της διαπροσωπικής συμπεριφοράς ανάμεσα σε όλα τα κοινωνικά ζώα και ειδικότερα τον άνθρωπο. Στο «On Human Nature» (1978) ο Wilson εκφράζει την άποψη ότι η ομοφυλοφιλία ίσως είναι ένας βιολογικά «φυσιολογικός» χαρακτήρας που έχει τη ρίζα του σε κάποιο σημαντικό γεγονός στην αρχή της κοινωνικής ένταξης του ανθρώπου. Ο ίδιος μας αναφέρει, ότι «οι ομοφυλόφιλοι ίσως είναι οι γενετικοί φορείς μερικών ανθρώπινων σπάνιων ορμονών» (Λαγουμίδου, 1996).

«Φαίνεται ότι παρ' όλη την αναμφισβήτητη επιρροή του κοινωνικού περιβάλλοντος τόσο στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του ατόμου όσο και στη διαμόρφωση και εδραίωση της ταυτότητας και του ρόλου του γένους, το ποσοστό ατόμων με μόνιμο ομοφυλοφιλικό σεξουαλικό προσανατολισμό παραμένει σταθερό». Βέβαια, μεταβάλλεται η δυνατότητα ή μη της εκδήλωσης – έκφρασης του προσανατολισμού αυτού. Όπως χαρακτηριστικά τονίζει ο κοινωνιολόγος Whitam που μελέτησε από κοντά και για μεγάλο χρονικό διάστημα ομοφυλοφιλικές κοινότητες σε πολλές χώρες του κόσμου, τα κοινωνικά πρότυπα και κανόνες δεν διευκολύνουν αλλά ούτε εμποδίζουν τις ομοφυλοφιλικές τάσεις καθώς και ομοφυλόφιλα άτομα εμφανίζονται σε όλες τις κοινωνίες μεγάλου μεγέθους και μάλιστα σε ποσοστό σχεδόν ίδιο και σταθερό σε σχέση με την κοινωνία και την εποχή. Είναι εξίσου σημαντικό, ότι ομοφυλοφιλικές υποκοουλτούρες εμφανίζονται σε κάθε κοινωνία με αξιοσημείωτο πληθυσμό αλλά και ομοφυλόφιλα άτομα και λεσβίες από διάφορες κοινωνίες εμφανίζουν πολλές ομοιότητες μεταξύ τους στη συμπεριφορά και στα ενδιαφέροντα» (Λαγουμίδου, 1996).

Ορισμένοι κοινωνιολόγοι υποστηρίζουν ότι συγκεκριμένα αγόρια αντιμετωπίζονται σαν κορίτσια και συγκεκριμένα κορίτσια σαν αγόρια, επειδή έχουν γεννηθεί με ομοφυλοφιλικές τάσεις από την αρχή. Είτε οι ομοφυλοφιλικές τάσεις είναι έμφυτες είτε επίκτητες, η κοινωνικοποίηση μπορεί να ενισχύσει τις πιθανότητες ενός νέου να γίνει ομοφυλόφιλος μεγαλώνοντας (Thio, 2003).

«Πολλοί μελετητές όπως ο Kinsey (1948) και οι Ford και Beach (1952) πιστεύουν ότι η κατανόηση οποιασδήποτε διάστασης της σεξουαλικότητας απαιτεί μια πολύπλευρη γνώση για τους τρόπους με τους οποίους αυτή εκφράζεται στους διάφορους λαούς με διαφορετικά οικογενειακά συστήματα και κάτω από διάφορα οικονομικά και πολιτιστικά πρότυπα» (Αγραφιώτης, Μάντη, 1993).

Όπως ο Πύργου (1982) αναφέρει, σύμφωνα με τον Kinsey, οι πολιτιστικές πιέσεις και η κοινωνική προσαρμογή μπορούν να καθορίσουν την τελική επιλογή του σεξουαλικού αντικειμένου. Θα ήταν χρήσιμο να αναφερθεί η έρευνα του Kinsey πάνω στη σεξουαλική συμπεριφορά των Αμερικανών (1940). Κατά την έρευνα αυτή, το 36% των ανδρών έχουν συγχρόνως ετερόφυλες και ομοφυλόφιλες σχέσεις. «Ο Kinsey εισάγει μια υποδιαίρεση σε

ομάδες από την ομάδα μηδέν (0) που περιέχει τους αποκλειστικά ετεροφυλόφιλους (46%), μέχρι την ομάδα έξι (6) που περιλαμβάνει τους αποκλειστικά ομοφυλόφιλους (4%)» (Lempriere και συν., 1995). «Σύμφωνα με τα ευρήματα του Kinsey, που εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι και σήμερα 60% από τους άνδρες και 33% από τις γυναίκες έχουν μια τουλάχιστον εμπειρία σεξουαλικού παιχνιδιού με άτομα του ίδιου φύλου μέχρι τα δέκα πέντε (15) τους χρόνια» (Χουρδάκη, 1995). Ένα άλλο εύρημα του Kinsey που εντυπωσίασε ακόμη περισσότερο, ήταν ότι 37% όλων των ανδρών και 13% όλων των γυναικών είχαν τουλάχιστον μια ομοφυλόφιλη εμπειρία μεταξύ των ηλικιών δέκα έξι (16) και πενήντα πέντε (55). Τα ποσοστά αυτά του Kinsey συνέχισαν να επαναλαμβάνονται σαν γενικά ενδεικτικά της διάδοσης της αποκλειστικής ομοφυλοφιλίας αφενός, και της ομοφυλόφιλης εμπειρίας αφετέρου, σε όλες της βιομηχανοποιημένες κοινωνίες όπου δεν έχουν γίνει παρόμοιες εκτεταμένες μελέτες (Ατταλίδης 1982).

Πολλοί κοινωνιολόγοι δε θεωρούν την ομοφυλοφιλία ως πραγματική μέσα και έξω από τον εαυτό της, αλλά ως τον ορισμό μιας συμπεριφοράς από την κοινωνία ως επιθυμητής ή ανεπιθύμητης. Το πώς οι ομοφυλόφιλοι ζουν έχει σχέση περισσότερο με τον τρόπο που η κοινωνία τους αντιμετωπίζει παρά με τον ίδιο το σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Επομένως, οι συγκεκριμένοι κοινωνιολόγοι δεν ενδιαφέρονται να ανακαλύψουν τις αιτίες της ομοφυλοφιλίας. «Αντίθετα, οι κοινωνιολόγοι που ενδιαφέρονται για την ουσία των φαινομένων, όπως οι θετικιστές, θεωρούν την ομοφυλοφιλία ως μία πραγματική ενότητα και αναζητούν την αιτιολογία της» (Thio, 2003). Ο Πύργου (1982) καταγράφει ότι είναι φανερό ότι δεν υπάρχει ένας καθοριστικός παράγοντας που να είναι υπεύθυνος για την ομοφυλοφιλία, είτε ψυχοδυναμικός, είτε πολιτιστικός, είτε βιολογικός. Επίσης ο Thio (2003), αναφέρει ότι οι κοινωνιολόγοι έχουν ανακαλύψει μόνο ότι οι κοινωνικοί ή οι βιολογικοί παράγοντες ή και οι δύο μαζί ενδέχεται να επηρεάζουν, αλλά δεν καθορίζουν, την ανάπτυξη της ομοφυλοφιλίας. «Η σχέση και η επίδραση του κάθε παράγοντα φαίνεται να διαφέρει στη κάθε ξεχωριστή περίπτωση» (Πύργου, 1982). Συνοψίζοντας αυτό το κεφάλαιο πρέπει να τονιστεί, ότι οι παράγοντες που καθορίζουν αν ένα άτομο θα γίνει ετεροφυλόφιλο, αμφιφυλόφιλο, ομοφυλόφιλο ή λεσβία στο μέλλον είναι ακόμα σε μεγάλο βαθμό άγνωστοι (Simon Le Vay, 1999). «Το κατά πόσον κανείς γεννιέται ή

γίνεται ομοφυλόφιλος ή λεσβία είναι ένα ευαίσθητο προφανώς θέμα. Στη βιβλιογραφία υπάρχουν αλληλοσυγκρουόμενες απόψεις και έχουν γραφτεί πολλά σχετικά με το ποια άποψη έχει το δίκιο με το μέρος της» (Μάρτενσεν – Λάρσεν, Σέριγκ, 1989)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: «ΤΟ “COMING OUT” ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΟΥΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΛΕΣΒΙΕΣ»

3.1. ΤΟ «COMING OUT» ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟ

Το «coming out» αναφέρεται στη διαδικασία που κάποιος ή κάποια αναγνωρίζει τον εαυτό του ως ομοφυλόφιλο ή λεσβία· η αναγνώριση αυτή λαμβάνει χώρα εσωτερικά (Plummer, Kenneth, 1975). Επίσης, αναπλάθει τη στιγμή για έναν ομοφυλόφιλο ή μια λεσβία σαν ένα πέρασμα σε έναν «νέο κόσμο» και έναν «νέο εαυτό» (Ridge, Plummer, Peasley, 2006) και οι διαστάσεις του σχετίζονται με την αυτο-εκτίμηση, την απόγνωση και απροσπάτευτες σεξουαλικές συμπεριφορές (Rosario et al. 2001). Σύμφωνα με ακτιβιστές και ακτιβίστριες του ομοφυλοφιλικού κινήματος, οι περισσότεροι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες καταλαβαίνουν από μικρή ηλικία πως τους έλκουν άτομα του ίδιου φύλου απλά δεν γνωρίζουν τι μπορεί να σημαίνουν τέτοια συναισθήματα. Δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις που φτάνουν μέχρι την άρνηση από φόβο μήπως τους ανακαλύψει κάποιο άτομο του οικογενειακού του περιβάλλοντος ή κάποιος τρίτος (Women Cyberspace Index, χ. χ). Η σεξουαλική επικίνδυνη συμπεριφορά των ομοφυλόφιλων νέων και λεσβιών πρέπει να σχετιστεί και με το άγχος του «coming out» (Rosario, Schrimshaw, Hunter, 2004).

Ερευνητές ομοφυλόφιλων νέων χρησιμοποιούν τον όρο «gay stress» για να αναφερθούν σε άγχη σχετικά με το «coming out», την ανακάλυψη από άλλους ότι είναι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες ή να γελοιοποιηθούν εξαιτίας της ομοφυλοφιλίας τους. Επίσης, εξωτερικές παράμετροι σχετικά με το σεξουαλικό προσανατολισμό όπως σωματικές ή προφορικές επιθέσεις είναι κυρίαρχες σε όλες τις έρευνες για ομοφυλόφιλους και λεσβίες (Bontempo, D'Augelli, 2002).

Οι ομοφυλόφιλοι έφηβοι και έφηβες δε διαφέρουν από τους υπόλοιπους εφήβους: «Αντιμετωπίζουν το ίδιο άγχος και τα ίδια προβλήματα που συνδέονται με την αναπτυξιακή φάση στην οποία βρίσκονται» (Παπαθανασίου, 2005). Όμως σε αντίθεση με τους ενήλικες, οι ομοφυλόφιλοι νέοι και νέες είναι περισσότερο πιθανό να γίνουν εξιλαστήρια θύματα και οι

ψυχολογικές επιπτώσεις να είναι πολύ σοβαρές. Για τους εφήβους και τις έφηβες, οι αρνητικές επιδράσεις της θυματοποίησης που οφείλεται στο σεξουαλικό προσανατολισμό μπορεί να επιβαρυνθούν και με αναπτυξιακά προβλήματα. Αυτοί οι νέοι και νέες μπορεί ήδη να έχουν πάθει σύγχυση σχετικά με την ομοφυλοφιλική τους ταυτότητα, να έχουν λίγη και ανακριβή πληροφόρηση σχετικά με τους ομοφυλόφιλους και να μην έχουν τα αποθέματα να συμβιβασθούν με τη θυματοποίηση που οφείλεται στο σεξουαλικό προσανατολισμό. Επιπλέον, νέοι και νέες που δεν είναι σίγουροι ή που δεν έχουν αποκαλυφθεί, μπορεί να μην είναι πρόθυμοι να αναζητήσουν βοήθεια από το φόβο να ανακαλυφθεί ο σεξουαλικός τους προσανατολισμός (Bontempo, D'Augelli, 2002).

Η ηλικία του «coming out» στους ομοφυλόφιλους ανθρώπους και η πρώτη τους σεξουαλική εμπειρία με άτομα του ίδιου φύλου συνήθως γίνεται με δείγματα που δεν αντιπροσωπεύουν τη φυλετική και εθνική ανομοιομορφία τέτοιων κοινοτήτων. Σε σύγκριση με παλαιότερες γενιές, οι νεότεροι άνθρωποι στις Η.Π.Α. (τρωικής ηλικίας δέκα εννέα (19) με είκοσι τεσσάρων (24) ετών) τόσο άνδρες όσο και γυναίκες, αναφέρουν σημαντική μείωση της ηλικίας πρώτης ομοφυλοφιλικής σεξουαλικής επαφής καθώς και μικρότερη ηλικία του «coming out», τόσο στον εαυτό τους όσο και στους γύρω τους. Επίσης, οι γυναίκες ξεκινούν τη διαδικασία σε μεγαλύτερη ηλικία από ότι οι άνδρες, σχεδόν δύο χρόνια αργότερα από τον μέσο όρο των ανδρών. Οι έγχρωμοι ομοφυλόφιλοι είναι λιγότερο πιθανόν να αποκαλυφθούν στους γονείς τους (Gron et al. 2006).

Σύμφωνα με έρευνα σχετικά με τις φυλετικές – εθνικές διαφορές στο «coming out», μαύροι νέοι ανέφεραν ανάμειξη σε λιγότερες ομοφυλοφιλικές κοινωνικές δραστηριότητες, λιγότερη άνεση στο να γνωρίζουν οι άλλοι τη σεξουαλική τους ταυτότητα και αποκάλυψαν την ταυτότητα τους σε λιγότερους από ότι οι λευκοί ομοφυλόφιλοι. Οι πολιτιστικοί παράγοντες δεν εμποδίζουν το σχηματισμό ομοφυλοφιλικής ταυτότητας αλλά μπορεί να καθυστερήσουν την κοινωνική ενσωμάτωση (Rosario, Schrimshaw, Hunter, 2006).

Οι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες αποκαλύπτονται συνήθως σε διαφορετικό βαθμό ο καθένας. Κάποιοι μπορεί να μην αποκαλυφθούν σε κανέναν ούτε καν στον εαυτό τους, κάποιοι μόνο στους συντρόφους τους, άλλοι σε κοντινούς φίλους και συντρόφους αλλά όχι στην οικογένεια τους, σε εργοδότες,

συνεργάτες ή συμμαθητές και άλλοι μπορεί να αποκαλυφθούν σε όλους. Το «coming out» είναι μια μείζονος σημασίας απόφαση γιατί μπορεί να θέσει σε κίνδυνο πολλές σχέσεις, αλλά είναι και ένα μέσο για αυτο-εξακρίβωση (Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996).

Μια κοινή εμπειρία ζωής των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών είναι ότι συνειδητοποιούν τη σεξουαλικότητα τους, την αποδέχονται παρά την αντίθετη πίεση από τους γονείς, από το σχολείο, την κοινωνία γενικότερα και την αποκαλύπτουν στους άλλους (Simon Le Vay, 1999). Σύμφωνα με τον Koh και τους συνεργάτες του (2001), η ικανότητα για αποκάλυψη έχει σχετιστεί με μία μεγαλύτερη αίσθηση προσωπικής ισχύος, η οποία σχετίζεται με μεγαλύτερη ευχαρίστηση του τρόπου ζωής (Anderson, Mavis, 1996). Αυτή η συνολική εμπειρία – εξωτερίκευση – πρέπει να επηρεάζει σε βάθος την ψυχή κάθε ομοφυλόφιλου και λεσβίας (Simon Le Vay, 1999). Το «coming out» πολλές φορές φαίνεται σαν το χειρότερο πράγμα στη ζωή ενός ομοφυλόφιλου ή μίας λεσβίας διότι μπορεί να ανησυχούν για το πώς θα το πουν σε άλλους, σε ποιους και τι να τους πουν και πως μπορεί να αντιδράσουν. Για τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες που πιστεύουν πως μπορούν να κρύψουν την ομοφυλοφιλία τους, το έργο της εκδήλωσης παραμένει ιδιαίτερα πολύπλοκο καθώς πρέπει να είναι σε επαγρύπνηση για το πώς φέρονται, πώς φαίνονται, τι λένε, με ποιόν είναι και πού πάνε (Koh et al., 2001). Ακόμα και μετά την αποκάλυψη μπορεί ένας ομοφυλόφιλος ή μία λεσβία να νιώσει πως θέλει να το πει και σε άλλους. Από εμπειρίες ανθρώπων φαίνεται πως κάθε φορά που οι ομοφυλόφιλοι ή οι λεσβίες το λένε σε άλλους και άλλες η αποκάλυψη γίνεται ευκολότερα. Η πρώτη συνειδητοποίηση του σεξουαλικού προσανατολισμού συνήθως συμβαίνει στα δέκα (10) χρόνια, αλλά η αποκάλυψη σε άλλο άτομο δεν γίνεται μέχρι τα δέκα έξι (16). Αναπτυξιακές έρευνες δείχνουν, πως οι περισσότεροι και οι περισσότερες ενήλικες αναγνωρίζουν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό στη πρώιμη εφηβεία αν και οι περισσότεροι και περισσότερες δε χαρακτηρίζουν τους εαυτούς τους ή ενεργούν συναισθηματικά παρά μόνο μετά από μερικά χρόνια (Garnets, Kimmel, 1991, Hedt, 1989).

Σήμερα επικρατεί η άποψη πως είναι πολύ πιο εύκολο για τους ομοφυλόφιλους νέους και λεσβίες να αποκαλυφθούν, αυτό όμως δεν είναι αλήθεια. Η αποκάλυψη σε κάποιον άλλο ιδιαίτερα σε κάποιο ή κάποια του

κοινωνικού τους περίγυρου μπορεί να συμβεί οποιαδήποτε στιγμή της ζωής τους, αν και τυπικά το «coming out» γίνεται στη αρχή της ενηλικίωσης. Μετά από έρευνες φάνηκε, πως η ανακάλυψη μη ετεροφυλοφιλικού προσανατολισμού γίνεται σε πολλούς κατά τη διάρκεια της εφηβείας και όχι σε μεγαλύτερες ηλικίες όπως είχαν καταλήξει παλαιότερες έρευνες (D'Augelli, Anthony, Hersberger, Scott, 1993). Όταν κάποιος ή κάποια φθάνει στο σημείο να εκμυστηρευθεί σε κάποιον το σεξουαλικό του προσανατολισμό σημαίνει πως έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη του. Επιπροσθέτως, φαίνεται να έχει αποδεχθεί τη σεξουαλικότητα του. Πολλοί και πολλές διστάζουν να αποκαλυφθούν φοβούμενοι την αντίδραση της οικογένειας τους, του επαγγελματικού και του κοινωνικού τους περίγυρου.

Το να αναγνωρίσει κάποιος ή κάποια τον εαυτό του – της ως ομοφυλόφιλο ή λεσβία παίρνει σημαντικό χρόνο και περιλαμβάνει κάποιες **φάσεις**, συνήθως αρχίζοντας στην ύστερη παιδική η πρώιμη εφηβική ηλικία (Blumpfeld, Raymond, 1989, Troiden, 1988). Αυτές οι φάσεις είναι:

Η αυτο-αναγνώριση ως ομοφυλόφιλος ή λεσβία

Στη φάση αυτή «οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες νιώθουν ότι είναι διαφορετικοί από τους άλλους» (Thio, 2003) και οι αντιδράσεις τους χαρακτηρίζονται από φόβο και υποψία ότι οι επιθυμίες τους είναι διαφορετικές. (Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996). Επίσης, υπάρχει σύγχυση, κάποια προσπάθεια άρνησης και καταπίεσης των συναισθημάτων τους (Niolon, χ. χ.). Το άτομο δυσκολεύεται να αναγνωρίσει και να ταυτοποιήσει αυτές τις συναισθηματικές και σωματικές επιθυμίες για άτομα του ίδιου φύλου (Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996) και αρχίζει να αναζητά πληροφορίες για το εάν είναι ομοφυλόφιλο ή λεσβία (Niolon, χ. χ.).

Η αποκάλυψη σε άλλους

Η αποκάλυψη του σεξουαλικού προσανατολισμού σε έναν κοντινό φίλο – φίλη ή σε ένα μέλος της οικογένειας του ομοφυλόφιλου ή της λεσβίας είναι το πρώτο βήμα σε αυτό το στάδιο. Η απόρριψη μπορεί να οδηγήσει σε επιστροφή στην πρώτη φάση, αλλά η θετική αποδοχή οδηγεί σε καλύτερα συναισθήματα αυτοεκτίμησης. Συνήθως η αποκάλυψη είναι μια αργή διαδικασία (Niolon, χ. χ.). «Αν και η πράξη της αποκάλυψης αυτή κάθε αυτή

είναι συνήθως πολύ επίπονη, τρομακτική ή συντριπτική, η εμπειρία που αυτή η αποκάλυψη συνεπάγεται είναι πολύ θετική (Thio, 2003). Κάποιοι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες αποκαλύπτονται με έναν «ήπιο» τρόπο, παραδεχόμενοι τη σεξουαλικότητα τους, εάν ρωτηθούν, αλλά όχι από μόνοι ή μόνες τους. Κάποιοι άλλοι το κάνουν με «ανοιχτό» τρόπο διακηρύσσοντας τη σεξουαλικότητα τους για να τερματίσουν την υποψία ότι είναι ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες (Niolon, χ. χ.).

Η κοινωνικοποίηση με άλλους ομοφυλόφιλους ή λεσβίες

Η κοινωνικοποίηση με άλλους ομοφυλόφιλους και λεσβίες προσφέρει την εμπειρία για το άτομο ότι δεν είναι μόνο του στον κόσμο και υπάρχουν και άλλοι σαν και αυτό. Μια θετική αίσθηση για τον εαυτό του και μάλιστα υπερηφάνεια αρχίζει να αναπτύσσεται και ισχυροποιείται με την αποδοχή, επικύρωση και στήριξη. Επαφή με θετικά ομοφυλόφιλα πρόσωπα ή λεσβίες παίζει μεγάλο ρόλο σε αυτό το στάδιο (Niolon, χ. χ.). Ένας ομοφυλόφιλος ή μία λεσβία μπορεί να ξεκινήσει να γνωρίζει αποκλειστικά ομοφυλόφιλους φίλους ή λεσβίες, να πηγαίνει σε ομοφυλοφιλικά μπαρ ή να συμμετέχει σε ομοφυλοφιλικά ακτιβιστικά κινήματα. Σε έναν ομοφυλοφιλικό κόσμο, οι ομοφυλοφιλικές ταυτότητες ενσωματώνονται με έναν τρόπο κατά τον οποίο ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι σημαντικό κομμάτι της ταυτότητας του ατόμου (Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996).

Θετική αυτο-αναγνώριση

«Οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες, ως ώριμοι και ώριμες ενήλικες πια, αφοσιώνονται στην ομοφυλοφιλία και την επιλέγουν ως τρόπο ζωής (Thio, 2003). Η φάση αυτή περιλαμβάνει την αυτο-αναγνώριση του προσώπου ως ομοφυλόφιλο ή λεσβία. Αυτό συνήθως είναι δύσκολο, καθώς συμπεριλαμβάνει την αποδοχή μίας ταμπέλας που η κοινωνία θεωρεί «παρεκκλίνουσα». Τότε ξεκινούν τα διλήμματα για το εάν πρέπει να το πει στους γονείς ή τους φίλους του, εάν πρέπει να κρύψει την ταυτότητα του ή να την αποκαλύψει (Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996). Το άτομο αναζητά θετικές σχέσεις με άλλους ομοφυλόφιλους και λεσβίες και νιώθει ικανοποιημένο και πλήρες (Niolon, χ. χ.). Οι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες επιμένουν ότι είναι ευτυχισμένοι για την ομοφυλοφιλία τους, ότι δε θα άλλαζαν

ακόμα και αν τους δινόταν η ευκαιρία και ότι δε βρίσκουν κάποιο πλεονέκτημα στην ετεροφυλοφιλία. «Μια τέτοια θετική αίσθηση επικρατεί ακόμα και σε εκείνους και εκείνες που έχασαν τη δουλειά τους ή απορρίφθηκαν από τις οικογένειες και τα παιδιά τους» (Thio, 2003).

Ενσωμάτωση και αποδοχή

Η φάση αυτή συνεπάγεται μια ανοιχτή και μη απολογητική στάση για το σεξουαλικό προσανατολισμό του ατόμου. Κάποιος ή κάποια μπορεί να είναι σιωπηλά ανοιχτός, χωρίς να ανακοινώνει το σεξουαλικό του προσανατολισμό, αλλά να είναι διαθέσιμος – διαθέσιμη για υποστήριξη σε άλλους. Τα ζευγάρια ζουν άνετα μαζί και γενικά επιζητούν την παρέα και άλλων ζευγαριών. Η ανοιχτή αυτή στάση συνήθως μειώνεται με την ηλικία. Μεγαλύτεροι άνδρες μπορεί να είναι λιγότερο ανοιχτοί με τις ζωές τους και μπορεί να μην βλέπουν την ανάγκη να αλλάξουν σε αντίθεση με νεότερους άνδρες που μπορεί να είναι πιο ανοιχτοί, πολιτικά ενεργοί και ορατοί στην ομοφυλοφιλική κοινότητα (Niolon, χ. χ.).

Ένα ακόμη σημείο το οποίο κρίνουμε άξιο αναφοράς είναι η πρώτη σχέση ενός ομοφυλόφιλου ή μίας λεσβίας (Troiden, 1988). Αυτό σηματοδοτεί την ενοποιημένη σεξουαλικότητα και στοργή (Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996). Αυτό που πρέπει να καταφέρει σε αυτή τη φάση ο ομοφυλόφιλος ή η λεσβία είναι να μάθει πώς να λειτουργεί στην ομοφυλοφιλική σχέση. Οι πρώτες σχέσεις μπορεί να είναι απογοητευτικές και να χαρακτηρίζονται από ένταση, κτητικότητα, έλλειψη εμπιστοσύνης, εξιδανίκευση και προσδοκίες τελειότητας. Αυτά τα χαρακτηριστικά ισχύουν επίσης και για τα πρώτα στάδια των ετεροφυλικών εφηβικών σχέσεων (Βαϊδάκης, 1993).

Μερικές φορές είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς εάν έλκεται από κάποιο άτομο του ίδιου φύλου. Η αίσθηση σύγχυσης δεν είναι σπάνια. Ένας μεγάλος αριθμός παιδιών μεγαλώνει σε ένα περιβάλλον σύγχυσης με ανάμεικτη υπερπροσφορά και αγνόηση. Ενδέχεται να μας αγνοεί ο ένας γονιός και να μας παραχαϊδεύει ο άλλος ή μπορεί να είμαστε το αντικείμενο μιας συγκεχυμένης ασυνεπούς μεταχείρισης και από τους δύο γονείς. (Napier, 1997). «Όσο μεγαλώνει το αγόρι ή το κορίτσι η σεξουαλική του ζωή γίνεται

όλο και πιο σοβαρή δεν είναι πια ένα απλό παιδικό παιχνίδι αλλά παίρνει μια εξέχουσα θέση ανάμεσα στα ζωτικά του ενδιαφέροντα» (Ράιχ, 1979). «Είναι σημαντικό οι γονείς, αρχικά, να αντιμετωπίζουν την αναδυόμενη σεξουαλικότητα του παιδιού με θετικό τρόπο» (Παπαδιώτη – Αθανασίου, 2000). Η Φραγκουδάκη (1995) καταγράφει ότι έρευνες έχουν δείξει πως οι γονείς έχουν μεγάλες αναστολές στη σεξουαλική ενημέρωση των παιδιών τους. Δε θα πρέπει οι θέσεις του σχολείου σε σχέση με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση να έρχονται σε αντίθεση με την οικογένεια. Μεγαλύτερη επιρροή πάνω στο παιδί για την αγάπη και το σεξ προέρχεται από την οικογένεια, διότι οι γονείς είναι οι πλέον κατάλληλοι να μιλήσουν στο παιδί για αυτά τα δύο με ειλικρινείς απαντήσεις (Παρασκευόπουλος, 1995).

Οι πρακτικές και οι τρόποι με τους οποίους η οικογένεια υποστηρίζει και καθοδηγεί το μικρό παιδί αποκαλύπτουν εμμονή στις παραδοσιακές κοινωνικές σημασίες και αξίες που αντιστοιχούν ανέκαθεν στα φύλα. Οι γονείς προσδοκούν από τα παιδιά τους ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ανάγκες ανάλογα με το φύλο τους (Φρειδερίκου, Φολέρου, 2004). Η οικογένεια βοηθά να αναγνωρίσει το άτομο και να ξεκινήσει να καταλαβαίνει τη ρευστότητα των πρακτικών ζητημάτων της καθημερινότητας και τρόπους με τους οποίους ερμηνεύουμε ρόλους σχετικούς με το φύλο, τη σεξουαλικότητα, ερμηνεύουμε ρόλους στη δουλειά, φροντίζοντας και άλλες δραστηριότητες της καθημερινότητας (Weeks, Hearhy, Donova, 2001).

«Η Ελληνική οικογένεια είναι δομημένη με βάση παραδοσιακές αρχές και αξίες» (Ζαφείρης, Ζαφείρη, Μουζακίτης, 1999). Η Φραγκουδάκη (1995) θεωρεί ότι «η πατριαρχική δομή των κοινωνιών συγκροτείται γύρω από ένα θεμελιακό άξονα, ο οποίος διαχωρίζει άνδρες – γυναίκες αποδίδοντας τους ασύμμετρες διαφορές» (Παρασκευόπουλος, 1995).

Δεν έχει ιδιαίτερη σημασία εάν ο ομοφυλόφιλος ή η λεσβία μεγάλωσε και με τους δύο γονείς του ή μόνο με τον έναν. Ούτε έχει σημασία αν τον – την μεγάλωσαν οι παππούδες και οι γιαγιάδες, αλλά πως η ανατροφή δεν παίζει κανένα ρόλο στη σεξουαλικότητα που θα έχει στο μέλλον ένα παιδί και το πώς εάν ο γονέας είναι θετικός και ανοιχτόμυαλος τότε το παιδί του αισθάνεται ασφάλεια να μιλήσει ανοιχτά για τη σεξουαλικότητα του (Women Cyberspace Index, χ. χ). Στην Ελλάδα πολλές οικογένειες είναι συντηρητικές και δε

δέχονται όταν τα παιδιά τους αποφασίζουν να κοινοποιήσουν τις ομοφυλοφιλικές τους τάσεις (Women Cyberspace Index, χ. χ).

Οι πρώτες εικόνες της ομοφυλοφιλίας φέρουν μια μεγάλη αναστάτωση μέσα στην οικογένεια, όπου δυστυχώς οι κινήσεις των μελών της οδηγούν σε πολύ χειρότερο δρόμο από αυτόν που φαντάζονται μπροστά στο στόχο που πρέπει να αντιμετωπίσουν, δηλαδή την ομοφυλοφιλία του παιδιού τους. Δεν είναι λίγες οι φορές που οι γονείς λογομαχούν με αλληλοκατηγορίες και απειλές, προσπαθώντας να φορτώσουν το φταίξιμο αλλά και την «ανωμαλία» του παιδιού τους ο ένας στον άλλο. Είναι βέβαιο, ότι μια τέτοια διαπίστωση έρχεται μέσα στην οικογένεια σαν βόμβα που σκάει, με πρώτο πρόσωπο συνήθως τη μητέρα. Μέσα στα πλαίσια της οικογένειας ο ομοφυλόφιλος νέος και η νέα λεσβία αντιλαμβάνεται τη νοοτροπία και αντίληψη των γονιών του - της, ενώ δέχεται θετικές αλλά και αρνητικές επιδράσεις για τη σεξουαλικότητα του (Ασκητής, 1997). Στο «coming out», οι ρόλοι γονέας – παιδί αντιστρέφονται για λίγο. Καθώς οι γονείς αντιμετωπίζουν την αποκάλυψη, πρέπει ο γιος ή η κόρη να υιοθετήσει τον «ρόλο του γονιού» και να τους επιτρέψει χρόνο να εκφράσουν τα αισθήματά τους. Οι περισσότερες οικογένειες δέχονται το «coming out» σαν μια προσωρινή απώλεια, σχεδόν σαν θάνατο του παιδιού τους που ήξεραν και αγαπούσαν. Η αλήθεια όμως είναι ότι δεν αποχωρίζονται από το παιδί τους αλλά μάλλον αντίθετα, νιώθουν ότι το παιδί τους ητλημένα απομακρύνεται και αποχωρίζεται από αυτούς (Suerman, 1995). Αυτή η αίσθηση της απώλειας διαρκεί προσωρινά (Suerman, 1995). «Η οικογένεια φαίνεται να είναι ο πρώτος ουσιαστικός σταθμός της ζωής του ομοφυλόφιλου εφήβου και της λεσβίας που αρχίζει να εκφράζει τις φιλομόφυλες τάσεις αλλά και να συνειδητοποιεί όλο και περισσότερο την ομοφυλοφιλική του – της έλξη και συμπεριφορά» (Ασκητής, 1997). Έρευνες έδειξαν θετικές σχέσεις του «coming out» με την οικογενειακή υποστήριξη, καθώς και μεταξύ της οικογενειακής υποστήριξης και τη ρύθμιση της σχέσης τους (Vyncke, Julien, 2005). Το να είναι ο ομοφυλόφιλος και η λεσβία ανοιχτός – ανοικτή στην προσωπική του – της ζωή είναι σημαντικό για τη δημιουργία στενότερων σχέσεων με την οικογένεια και τους φίλους τους (Suerman, 1995).

Κάθε οικογένεια είναι μοναδική αν και οι περισσότερες πιθανώς να ακολουθήσουν τα στάδια του «coming out» που περιγράφονται, με μικρές

αποκλίσεις. Αν και τα **στάδια** που θα περιγράψουμε παρακάτω ισχύουν για τους περισσότερους ανθρώπους, δεν είναι μια απόλυτη ακολουθία για όλους. Μερικές φορές κάποιο στάδιο συμβαίνει με άλλη σειρά και κάποιες φορές κάποιο παραλείπεται. Κάποιοι προχωρούν από το ένα στάδιο στο άλλο σε τρεις μήνες ενώ σε άλλους παίρνει μέχρι και χρόνια (Suerman, 1995).

Στάδιο πρώτο: Σοκ

Ένα αρχικό σοκ πρέπει να περιμένει κανείς εάν οι γονείς δεν είχαν την παραμικρή ιδέα. Μπορεί να πάρει από δέκα λεπτά μέχρι και βδομάδα. Συνήθως παρέρχεται σε λίγες μέρες. «Το σοκ είναι μια φυσική αντίδραση του οργανισμού για να αποφύγει θλίψη και δυστυχία». Κάποιες φορές ένας γονέας δε θα νιώσει καθόλου σοκ, διότι υποψιαζόταν ότι το παιδί του ήταν ομοφυλόφιλο ή λεσβία. Σε αυτές τις περιπτώσεις το θέμα γίνεται πιο εύκολο καθώς θα έχουν ήδη επεξεργαστεί στο μυαλό τους την ιδέα και έχουν βιώσει κάποια από τα επόμενα στάδια (Suerman, 1995).

Στάδιο δεύτερο: Άρνηση

Η άρνηση βοηθά ένα πρόσωπο να προστατευθεί από ένα απειλητικό ή επίτιμο μήνυμα. Είναι διαφορετικό από το σοκ, καθώς υποδηλώνει πως το άτομο άκουσε το μήνυμα και προσπαθεί να χτίσει έναν αμυντικό μηχανισμό για να το αποκρούσει. Η άρνηση παίρνει πολλές μορφές όπως: επιθετικότητα, αδιαφορία, απόρριψη (Suerman, 1995).

Στάδιο τρίτο: Ενοχή

Οι περισσότεροι άνθρωποι που έρχονται αντιμέτωποι με την ομοφυλοφιλία, αρχικά τη θεωρούν «πρόβλημα» και ρωτούν τι την προκαλεί. Νομίζουν πως εάν εντοπίσουν την αιτία θα βρουν και τη λύση. Οι γονείς νομίζουν πως έκαναν κάτι λάθος. Αν και οι δύο γονείς νιώθουν ενοχές, εκείνος που είναι το ίδιο φύλο με το παιδί το νιώθει πιθανότατα περισσότερο. Επιπλέον, μόνοι γονείς νιώθουν περισσότερες ενοχές. Δεν είναι ασύνηθες για μονούς γονείς να επιβαρύνονται με περισσότερες ενοχές λόγω της παλαιότερης απώλειας, χωρισμού ή διαζυγίου από τον – την σύζυγό τους (Suerman, 1995).

Στάδιο τέταρτο: Έκφραση συναισθημάτων

Όταν καταλάβουν πως οι ενοχές και η αυτο-κατηγορία είναι αντιπαραγωγικές, οι γονείς είναι έτοιμοι να ρωτήσουν, να ακούσουν τις απαντήσεις και να αναγνωρίσουν τα συναισθήματά τους. Αυτό είναι το σημείο στο οποίο ο πιο παραγωγικός διάλογος παίρνει μέρος μεταξύ γονιών και παιδιών. Ο θυμός και ο πόνος είναι πιθανότατα τα πιο συχνά εκφρασμένα συναισθήματα. Είναι όμως καλύτερα να λέγονται ανοιχτά παρά να βρίσκονται θαμμένα και να αρνείται η ύπαρξή τους (Suerman,1995).

Στάδιο πέμπτο: Αποφάσεις

Καθώς παρέρχεται το συναισθηματικό τραύμα, οι γονείς θα αρχίσουν σταδιακά να αντιμετωπίζουν περισσότερο λογικά το θέμα. Είναι σύνηθες σε αυτό το σημείο για τους γονείς να υποχωρήσουν για λίγο και να σκεφτούν τις επιλογές που έχουν. Η επιλογή που θα κάνει ο καθένας αντανακλά τη νοοτροπία που είναι έτοιμος να υιοθετήσει για να αντιμετωπίσει την κατάσταση όμως δεν είναι απαραίτητο ότι οι δύο γονείς θα ακολουθήσουν την ίδια στάση σχετικά με την ομοφυλοφιλία του παιδιού τους. Οι στάσεις αυτές μπορεί να είναι: υποστήριξη, ενδιαφέρον, άρνηση να συζητήσουν το θέμα, συνεχείς καυγάδες στο σπίτι, πλήρης απόρριψη. Η πλήρης απόρριψη για πολλούς, είναι και η πιο θλιβερή κατάσταση. Οι γονείς, δεν επιθυμούν καμία σχέση με το παιδί τους και πολλές φορές η βίαιη απομάκρυνση του από το σπίτι είναι γεγονός. Για μερικούς το παιδί τους έχει πεθάνει και προτιμούν να το βλέπουν έτσι για πάντα (Suerman, 1995).

Στάδιο έκτο:Αποδοχή

Δε φτάνουν απαραίτητα όλοι οι γονείς σε αυτό το στάδιο. Οι γονείς αντιμετωπίζουν την ενοχή τους, επειδή είναι μέλη μιας ένοχης κοινωνίας, μιας ομοφοβικής κοινωνίας. Αρχίζουν να καταλαβαίνουν το πρόβλημα που ακούσια δημιούργησαν για το παιδί. Αφοσιώνονται σε έναν σκοπό και προσπαθούν να βρουν τι θα είναι άνετο για αυτούς ώστε να κάνουν μια θετική συνεισφορά. Κάποιοι το κάνουν τολμηρά, ενώ άλλοι δουλεύουν σιωπηλά (Suerman,1995).

«Όσο μεγαλύτερος είναι ο φόβος της αποκάλυψης, τόσο μεγαλύτερη είναι και η ένταση του ομοφυλόφιλου και της λεσβίας» (Altman, 1980). Γενικά είναι πιο εύκολο το «coming out», μέσα σε μια οικογένεια, όπου τα μέλη της μιλάνε για την προσωπική τους ζωή και τα συναισθήματα τους. Αντίθετα, αν τα μέλη μιας οικογένειας δε συνηθίζουν να μοιράζονται τη συναισθηματική τους ζωή, είναι φανερό ότι ο ομοφυλόφιλος ή η λεσβία θα ζει μέσα σε ψέματα ή μισές αλήθειες και εσωτερικές διαμάχες. Η αποδοχή της ομοφυλοφιλίας δε φαίνεται να κάνει διακρίσεις σε κοινωνικές τάξεις ή σε μορφωτικό επίπεδο. Οι πλούσιοι γονείς δε φαίνεται να είναι ανεκτικότεροι από τους φτωχούς, ούτε οι μορφωμένοι από τους αμόρφωτους. Είναι συχνό φαινόμενο οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες να προσπαθούν να μαντέψουν την αντίδραση των γονιών τους μέσα από σχόλια που κάνουν σχετικά με την ομοφυλοφιλία γενικά. Σύμφωνα με την μαρτυρία της Castaneda (1999), υπάρχουν γονείς πάρα πολύ προοδευτικοί που απέρριψαν το παιδί τους και άλλοι που ήταν συντηρητικοί και το αποδέχθηκαν από τη πρώτη στιγμή (Παπαθανασίου, 2005). Οι γονείς, εάν έχουν μάθει να αποδέχονται την ομοφυλοφιλία του παιδιού τους, συχνά συμβουλεύουν το παιδί τους να αποκρύψει την αλήθεια από τους παππούδες του. Έχει όμως ενδιαφέρον το γεγονός ότι σε σχέση με τους γονείς, οι παππούδες εμφανίζονται πιο ελαστικοί από τους γονείς και αποδέχονται την ομοφυλοφιλία των εγγονιών τους ευκολότερα, αυτό συμβαίνει διότι οι παππούδες υφίστανται και οι ίδιοι κάποια προκατάληψη και κάποιες διακρίσεις στα πλαίσια της κουλτούρας που θεωρεί σημαντικούς τους νέους και νέες, βρίσκονται πιο κοντά στο περιθώριο της κοινωνίας όπου και οι ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες βρίσκουν τον εαυτό τους (Thio, 2003).

Η επικράτηση του διωγμού λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού από μέλη της οικογένειας και γνωστούς, ερευνήθηκε σε ένα δείγμα πεντακοσίων επτά (507) ομοφυλόφιλων και λεσβιών ηλικίας δέκα τεσσάρων (14) με είκοσι ένα (21). Νέοι και νέες οι οποίοι και οι οποίες είχαν εμπειρία από διωγμό από μέλη της οικογένειας ανέφεραν περισσότερες απόπειρες αυτοκτονίας από τους αντίστοιχους οι οποίοι είχαν εμπειρίες διωγμών μόνο από μη μέλη της οικογένειας. Αυτά τα ευρήματα ήταν ισχυρότερα για τις λεσβίες. Μια φτωχή σχέση με του ίδιου φύλου γονέα επίσης σχετίστηκε με το διωγμό στην οικογένεια. Για ομοφυλόφιλους νέους ο διωγμός από μέλη της οικογένειας

σχετίστηκε περισσότερο με το γεγονός της ομοφυλοφιλίας τους και όχι με τη σχέση που είχε με τους γονείς τους (Bontempo, 2001).

Από τον ομοφυλόφιλο πληθυσμό φαίνεται ότι πιο ισορροπημένοι και λιγότερο ανασφαλείς είναι εκείνοι που δηλώνουν απόλυτα ομοφυλόφιλοι. (Βασιλικού, Πάντζου, Αγραφιώτης, 1998). Πολλοί ομοφυλόφιλοι και λεσβίες περιγράφουν πόσο σημαντικό είναι να μιλήσουν για πρώτη φορά σε κάποιον ή κάποια εκτός της οικογένειάς τους. Το «coming out» είναι διαφορετικό για κάθε άνθρωπο.

Το «coming out» είναι μια κοινωνική διαδικασία η οποία επαναπροσδιορίζει τη σχέση μεταξύ των ανθρώπων που επέλεξαν να αποκαλύψουν την ομοφυλοφιλία τους και αυτών που τους ακούνε. Το «coming out» στο γιατρό συνήθως ακολουθείται από σιωπή και έλλειψη επικοινωνίας με αυτόν. Όμως, μπορεί να έχει σαν αποτέλεσμα μια βελτίωση της επικοινωνίας, αν οι ασθενείς είναι καλά υποστηριγμένοι και θετικοί (Cant, 2006). Οι ομοφυλόφιλοι νέοι αναφέρουν ότι πρέπει να υπάρξει ένα αίσθημα ότι ο γιατρός πραγματικά τους καταλαβαίνει και ενδιαφέρεται για αυτούς πριν αποκαλύψουν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Θέλουν οι γιατροί να είναι ανοιχτόμυαλοι και ενημερωμένοι σε θέματα που αφορούν τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες (Ginsburg et al., 2002). Ο ειδικός επιστήμονας, εκτός από τη συμπάθεια και τον υποστηρικτικό τρόπο που οφείλει να έχει πρέπει να προσφέρει πληροφορίες στους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες για το πώς θα συναντήσουν άλλους ομοφυλόφιλους ή λεσβίες· βασικός τρόπος βοήθειας για να αλλάξουν τον τρόπο ζωής τους. Πρέπει να ενθαρρύνει τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες να αποδεχθούν τους εαυτούς τους, έτσι όπως είναι, χωρίς να αυτο-κατηγορούνται και πρέπει οι ειδικοί να ξεπεράσουν τη δική τους ετεροφυλοφιλική προκατάληψη για τους ομοφυλόφιλους (Βαϊδάκης, 1993).

Οι Bell και Weinberg προσπάθησαν να κατατάξουν τους ομοφυλόφιλους και λεσβίες σε **κατηγορίες** ανάλογα με το είδος της σεξουαλικής τους δραστηριότητας. Κατέληξαν σε πέντε (5) κατηγορίες, που τους έδιναν τη δυνατότητα κατάταξης στο 70% περίπου του δείγματος της έρευνας τους, ως εξής: Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν τα **κλειστά ζευγάρια**, τα οποία είναι μονογαμικά, σαν παντρεμένοι. Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν τα **ανοιχτά ζευγάρια** τα οποία δεν έχουν μονογαμικές σχέσεις. Στην τρίτη

κατηγορία είναι οι **λειτουργικοί**, οι οποίοι ζουν χωρίς δεσμούς ζεύγους με πολλούς σεξουαλικούς συντρόφους και χωρίς να έχουν πολύ «λύπη» για το σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Την τέταρτη κατηγορία αποτελούν οι **δυσλειτουργικοί**, οι οποίοι έχουν πολλούς σεξουαλικούς συντρόφους και πολύ «λύπη» για το σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Στην πέμπτη και τελευταία κατηγορία ανήκουν οι **ασεξουαλικοί** με ελάχιστους ή καθόλου σεξουαλικούς συντρόφους και με πολύ «λύπη» για το σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Υπάρχουν βέβαια και άλλες προσπάθειες ταξινόμησης, όπως αυτές που βασίζονται στο βαθμό αποδοχής του σεξουαλικού προσανατολισμού (Βαϊδάκης, 2005).

Όλοι έχουμε πολλά κομμάτια των προσωπικών μας ταυτοτήτων και η σεξουαλικότητα μας είναι ένα από αυτά· είναι μέρος του τι είμαστε. Αν πρέπει να κρυβόμαστε για το τι είμαστε οδηγεί σε συναισθηματικό πόνο και δυστυχία (Child and Youth Health, 2006). Ένας αυξανόμενος αριθμός ομοφυλόφιλων και λεσβιών έχει σταματήσει να κρύβεται και αποκαλύπτει στους άλλους ότι είναι ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες. Πολλοί ομοφυλόφιλοι και λεσβίες που έχουν ανακαλύψει ότι φίλοι ή γνωστοί τους είναι ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες είναι τώρα περισσότερο πιθανό να υποστηρίζουν τα ίσα δικαιώματα για τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες. Δυστυχώς, πολλοί ομοφυλόφιλοι και λεσβίες κρύβουν ακόμα την ταυτότητα τους επειδή ο κοινωνικός στιγματισμός υφίστανται, εξαιτίας του σεξουαλικού τους προσανατολισμού και συνεχίζει να κυριαρχεί στην κοινωνία. Και αυτός ο στιγματισμός προέρχεται κυρίως από το γεγονός, ότι πολλοί ετεροφυλόφιλοι συνεχίζουν να κρατούν τον εαυτό τους μακριά από τον κόσμο των ομοφυλόφιλων (Thio, 2003).

Οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες αναγκάζονται να συμβιβασθούν με το τι σημαίνει να είσαι διαφορετικός ή διαφορετική σε μία κοινωνία που τείνει να αξιώσει πως όλοι και όλες είναι ετεροφυλόφιλοι και τείνει να καταδικάζει διαφορές από την «κανονικότητα». Η διαδικασία του «coming out» είναι πολύ προσωπική. Αυτή η διαδικασία συμβαίνει με διαφορετικούς τρόπους, σε διαφορετικές ηλικίες, για διαφορετικούς ανθρώπους. Κάποιοι άνθρωποι γνωρίζουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα σε νεαρή ηλικία και άλλοι φθάνουν σε αυτή τη γνωριμία μετά από πολλά χρόνια. Το «coming out» είναι μια συνεχής διαδικασία που συχνά κρατάει για μία ζωή (Counseling center international student mentoring program - University of Illinois, 2006).

3.2. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ίσως την πιο πολυσυζητημένη, πολυδιάστατη και παρεξηγημένη θέση στη σύγχρονη κοινωνία με αντιθέσεις διαφωνίες και συγκρούσεις μεταξύ των κοινωνιών και των ανθρώπων να κατέχει η ομοφυλοφιλία (Ασκητής, 1997). «Η ίδια ύπαρξη του ομοφυλόφιλου και της λεσβίας είναι μια πρόκληση στον τρόπο που η κοινωνία καθορίζει τους ρόλους, τη σεξουαλικότητα και την ατομική ολοκλήρωση» (Altman, 1980). Η ομοφυλόφιλη δραστηριότητα στον ομοφυλόφιλο και τη λεσβία παρουσιάζεται πιο συχνά από ότι πιστεύεται (Kinsey, Pomeroy, Martin, χ. χ.). Αν και οι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες αποτελούν περίπου το 4% – 10% του συνολικού πληθυσμού (Athanasas, Larrabee, 2003), οι περισσότεροι άνθρωποι, τυφλωμένοι συνήθως από το φόβο τους για το επίμαχο αυτό θέμα δεν μπορούν να είναι αντικειμενικοί. Περιπλέκουν την κατάσταση ακόμη περισσότερο, ψάχνοντας την «αιτία του κακού» και τον τρόπο για να καταστείλουν μέσα τους κάθε ενδεχόμενο μίσσημα (Μπίτσερ, χ. χ.). Ο Barrata αναφέρει ότι, όπως ο Kitsuse και διάφοροι άλλοι επαναλαμβάνουν, δεν είναι η συμπεριφορά καθεαυτή που υποκινεί μια αντίδραση, σύμφωνα με την οποία ένα υποκείμενο επιχειρεί τη διάκριση ανάμεσα στον «φυσιολογικό» και τον «παρεκκλίνοντα», αλλά μόνο η ερμηνεία της (Αρχιμανδρίτου, 1996). Πάντως σίγουρο είναι ότι ομοφυλοφιλικές συμπεριφορές υπάρχουν σε όλες τις κοινωνίες, δυτικές και ανατολικές, κλειστές και ανοιχτές (Ασκητής, 1997). Οι λεσβίες και οι ομοφυλόφιλοι είναι μέλη κάθε φυλετικής, εθνικής και κοινωνικοοικονομικής ομάδας (Barnard, 2005). Γεγονός είναι ότι το να ρωτήσει κανείς για το σεξουαλικό προσανατολισμό είναι λιγότερο αποδεκτό σε ασιατικές κουλτούρες από ότι σε άλλες (Bowen, 2000). Τελευταία, υπάρχει μια πιο πλατιά αποδοχή της ομοφυλοφιλίας από την κοινωνία (Pietropinto, Simenauer, 1978).

Μερικοί άνθρωποι μπορεί να νομίζουν ότι ένας ομοφυλόφιλος ή μια λεσβία είναι απλώς ένα άτομο που επιδίδεται σε σεξουαλικές δραστηριότητες με πρόσωπο του ίδιου φύλου. Ωστόσο, μέσα σε αυτήν την κατηγορία υπάρχουν τόσο τεράστιες διαφορές ανάμεσα στα ομοφυλόφιλα άτομα, που δεν έχει κανένα νόημα το να τους κατατάξουμε όλους σε μία μοναδική ομάδα, όσο και να θεωρήσουμε όλους τους ετεροφυλόφιλους αδιάκριτα σαν μία μοναδική κατηγορία (Tiefer, Leonore, 1982).

«Οι σεξουαλικές προτιμήσεις θεωρούνται ότι ανήκουν στη σφαίρα του ιδιωτικού και του απολύτως εσωτέρου και ατομικού κόσμου» (Βασιλικού, Πάντζου, Αγραφιώτης, 1998). Τα ανδρικά και γυναικεία πρότυπα διαμορφώνονται έμμεσα από την κοινωνία μέσω των γονέων και άμεσα από τους ειδικούς ρόλους που απαιτεί η ίδια η κοινωνία για κάθε φύλο (Basch – Kahre, 1999). Προσφιλή στερεότυπα κάνουν τους ανθρώπους να πιστεύουν ότι τυπικά χαρακτηριστικά ενός φύλου και ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος (Groom, Pennebaker, 2005). Οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες που ζουν ανοιχτά τη σεξουαλικότητα τους και η οποία δεν ανταποκρίνεται στα στερεότυπα του κοινωνικού φύλου εκτίθενται στην απόρριψη του κοινωνικού, οικογενειακού και φιλικού τους περιγύρου, στον κοινωνικό στιγματισμό και την περιθωριοποίηση καθώς επίσης και σε λεκτική, ψυχολογική ή και σωματική βία, απροκάλυπτη ή συγκαλυμμένη. (Παπαθανασίου, 2005). Κλινικές έρευνες για την ψυχική υγεία έχουν από καιρό αναγνωρίσει ότι το στίγμα στην ομοφυλοφιλία παίζει σημαντικό ρόλο στο σχηματισμό της κοινωνικής και ψυχολογικής ρύθμισης των ομοφυλόφιλων και λεσβιών (Wright, Perry, 2006). Οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες γίνονται αποδέκτες προκαταλήψεων και διακρίσεων, απλώς επειδή οι σεξουαλικές τους προτιμήσεις διαφέρουν από εκείνες των περισσότερων ανθρώπων (Thio, 2003). Οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες είναι εκτεθειμένοι σε πολλές μορφές κοινωνικής καταπίεσης (Τσαρούχας, 1995). Οι μορφές αυτές είναι τριών ειδών: διώξεις, διακρίσεις και η ανοχή (Altman, 1980). Σε μια κοινωνία καταπιέζονται στο βαθμό που καταπιέζεται ή δεν καταπιέζεται το κοινωνικό σύνολο ή οι περιθωριακές ομάδες. Κανένας, βέβαια, δεν μπορεί να είναι σύμφωνος με οποιαδήποτε μορφή καταπίεσης (Τσαρούχας, 1995).

Επιπροσθέτως, ο Thio (2003) τονίζει ότι η πίεση για να αποκρύψει κάποιος την ομοφυλοφιλία του είναι πολύ μεγάλη στο στρατό. Στις Η.Π.Α. η ομοφυλοφιλία μέχρι το 1993 ήταν απαγορευμένη στο στρατό. Εάν φανερωνόταν ότι υπήρχε κάποιος ομοφυλόφιλος στρατιώτης, μπορούσε να διωχθεί, αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι περισσότεροι ομοφυλόφιλοι στρατιώτες να βρίσκουν διάφορους τρόπους για να καμουφλάρουν τις σεξουαλικές τους προτιμήσεις.

Στην Ελλάδα, οι νεαροί ομοφυλόφιλοι συγκεντρώνονται στα αστικά κέντρα όπου μπορούν να ζήσουν ελεύθερα την επιθυμητή ζωή χωρίς την

οικογενειακή πίεση. Τις περισσότερες φορές αυτός είναι ένας από τους κύριους λόγους που οι ομοφυλόφιλοι έρχονται στα μεγάλα αστικά κέντρα για να σπουδάσουν ή για να δουλέψουν και ποτέ δεν επιστρέφουν στο χωριό τους. Οι νεαροί και των δύο φύλων δείχνουν ολοένα και μεγαλύτερη διάθεση να εγκαταλείπουν τον τόπο τους και να αναζητούν εργασία και σύντροφο σε μεγαλύτερες πόλεις (Scott, 1979). Σε μία μεγάλη πόλη ένας ομοφυλόφιλος ή μία λεσβία μπορεί να περάσει «απαρατήρητος», να αισθάνεται απελευθερωμένος και να δημιουργεί πιο εύκολα φιλίες με άλλους ομοφυλόφιλους ή λεσβίες αποφεύγοντας το ομοφοβικό περιβάλλον της κοινωνίας που μεγάλωσε (Women Cyber Space Index, χ. χ).

Η ομοφυλοφιλία έχει χαρακτήρα διαταξικό και εμφανίζεται σε όλο τα στρώματα της κοινωνίας, ανεξάρτητα από τους οικονομικούς όρους διαβίωσης. Ο Θεοδωρακόπουλος (1982), θέτει τα παρακάτω ερωτήματα: Γιατί να ρωτάμε τον ομοφυλόφιλο «Πώς έγινες ομοφυλόφιλος;» και να μην ρωτάμε τον ετεροφυλόφιλο «Πώς έγινες ετεροφυλόφιλος;». Γιατί η ομοφυλοφιλία να χαρακτηρίζει «ανωμαλία» και η ετεροφυλοφιλία «φυσική» τάξη;

Τόσο η απόκτηση της σεξουαλικής ταυτότητας, όσο και η δυνατότητα επιλογής σεξουαλικού συντρόφου και ανάληψης κάποιου σεξουαλικού ρόλου, διενεργούνται μέσα σε κάποιο κοινωνικά καθορισμένο σύστημα σχέσεων. Οι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες συχνά έχουν συναίσθημα ανασφάλειας και ενοχής, που προέρχονται βασικά από την εσωτερίκευση της κοινωνικής και συχνά οικογενειακής τους απόρριψης, τα οποία έχουν αντίκτυπο στη συμπεριφορά τους (Μουστερή, 1982).

Στη χώρα μας, η ομοφυλοφιλία έπαψε να αποτελεί ποινικό αδίκημα από το 1950, παρ' όλα αυτά σύμφωνα με έρευνα του 1983 ένα ποσοστό 79,95% θεωρούσε αξιόποινη συμπεριφορά τις ομοφυλοφιλικές σχέσεις μεταξύ ανδρών (περιοδικό Focus, χ. χ.). Κατά τον Παπαθανασίου (2005) αν και μετά από μακροχρόνιο στιγματισμό της ομοφυλοφιλίας ως παρέκκλιση από το φυσιολογικό από διάφορες κουλτούρες στη διάρκεια της ιστορίας, το 1973 η Αμερικανική Ψυχιατρική Εταιρία πήρε την απόφαση να εξαλείψει την ομοφυλοφιλία σαν διαγνωστική κατηγορία, οδηγώντας σε αλλαγή του τρόπου αντιμετώπισης της ομοφυλοφιλίας από τη παγκόσμια ψυχιατρική κοινότητα (Gadpaille, 1995). Ο Παπαθανασίου (2005), στη συνέχεια αναφέρει πως πολλοί ειδικοί της ψυχικής υγείας συνεχίζουν να παρουσιάζουν και να

αντιμετωπίζουν την ομοφυλοφιλία σαν μια κατάσταση αφύσικη και μη λειτουργική (Stein, 1993). Επίσης, οι κοινωνικοί επιστήμονες κατά τους Βασιλικού, Πάντζου και τον Αγραφιώτη (1998) τα τελευταία δέκα πέντε (15) χρόνια έχουν προσεγγίσει την ομοφυλοφιλία ως κοινωνικό – πολιτιστικό και ψυχολογικό φαινόμενο και όχι ως κλινική ή κοινωνική παρέκκλιση (Wellings και συν., 1994 – Αγραφιώτης, 1997). Τα τελευταία είκοσι (20) χρόνια τα πράγματα έχουν αλλάξει ως ένα βαθμό, αν και οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες είναι ακόμη αναγκασμένοι και αναγκασμένες να κρύβουν την ιδιαιτερότητα τους, να αντιμετωπίζουν δυσκολίες στον εργασιακό χώρο και να γίνονται αντικείμενο χλευασμού, ενώ οι κοινωνικές πιέσεις που συχνά υφίστανται τους δημιουργούν ψυχολογικά προβλήματα (περιοδικό Focus, χ. χ.).

Το θέμα της σεξουαλικότητας στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, βρίσκεται κάτω από την επήρεια πολιτιστικών προτύπων τόσο της παραδοσιακής κοινωνίας όσο και των εισαγόμενων «δυτικών» κοινωνικών προτύπων. Στις δυτικές κοινωνίες, ο ομοφυλοφιλικός προσανατολισμός είναι πια ανεκτός αν και παραμένει κάθε φορά ένα στοιχείο στιγματισμού (Μάντη Αγραφιώτης, 1993) «Άτομα με εντελώς ομοφυλοφιλικά αισθήματα μπορεί να μην εκφράσουν ποτέ τα αισθήματα τους λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων, κομφορμισμού ή για άλλους λόγους» (Simon Le Vay, 1999). Η αποστροφή που αισθάνονται πολλοί στις ευρωπαϊκές κοινωνίες για την ομοφυλοφιλία μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να οδηγήσει σε σωματικές επιθέσεις εναντίον ομοφυλόφιλων. Σε τέτοια περίπτωση ο ομοφυλόφιλος και η λεσβία είναι σε πολύ μειονεκτική θέση. Πολλοί ομοφυλόφιλοι και λεσβίες αναγκάζονται εξαιτίας του κοινωνικού στίγματος να αποκρύπτουν την ομοφυλοφιλία τους (Ατταλίδης, 1982). Ο κοινωνικός περίγυρος μπορεί με την επιλεκτική του μνήμη να απομονώνει για το άτομο που έχει στιγματιστεί στοιχεία από τη δράση του τα οποία θα επιβεβαιώνουν το σχετικό του στερεότυπο (Δήμου, 1996)

Ο Αγραφιώτης η Πάντζου και η Βασιλικού (1998), αναφέρουν ότι σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα (Λαγουμίδου, 1996) από τα άτομα που είχαν ομοφυλοφιλική επιθυμία, άσχετα από την πιθανή εμπειρία τους, το 14% από αυτούς που θέλησαν να έχουν τέτοιου είδους σχέσεις δεν «απέκτησαν» τελικά αυτή την εμπειρία «λόγω προκατάληψης, λόγω στενού κοινωνικού περιβάλλοντος ή λόγω

οικογενειακών συνθηκών και αρχών. Ο ομοφυλόφιλος και η λεσβία, είναι συχνά αντικείμενο περιφρόνησης (Λόουεν, 1990). Η αρνητική στάση απέναντι στην ομοφυλοφιλία μπορούμε να θεωρήσουμε ότι οφείλεται στο φόβο μας σε συνδυασμό με την άγνοιά μας απέναντι σε μια συμπεριφορά που αποκλίνει από το γενικό κανόνα.

Τα τελευταία δέκα (10) χρόνια έρευνες που διεξήχθησαν στις Η.Π.Α. αναφέρουν υψηλά ποσοστά ρατσισμού και παρενόχλησης και αντι-ομοφυλοφιλικής βίας εναντίον ομοφυλόφιλων νέων. Για παράδειγμα, οι D' Augelli και Hershberger (1993) σε μια έρευνα δέκα τεσσάρων (14) πόλεων βρήκαν πως οκτώ (8) στους δέκα (10) ερωτηθέντες ανέφεραν λεκτική βία, σχεδόν οι μισοί (44%) απειλήθηκαν με επίθεση, σχεδόν το 1/3 (30%) κυνηγήθηκε και σχεδόν ο ένας (1) στους πέντε (5) (17%) ανέφερε σωματική επίθεση. Τα ποσοστά των παρενοχλήσεων αυξάνονται τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας της καταγραφής και της ανακοίνωσής τους από σχετικούς με την ομοφυλοφιλία και την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων φορείς. Υποστηρίζεται, ότι μεγαλύτερη επίγνωση της ομοφυλοφιλίας μπορεί να αυξήσει την ανασφάλεια ανάμεσα σε ετεροφυλόφιλους και την πιθανότητα αρνητικών αντιδράσεων (Ryan, Rivers, 2003). Κατά τους Athanases και Larrabee (2003), πολλοί ομοφυλόφιλοι νέοι και όσοι θεωρούνται ότι είναι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες, αντιμετωπίζουν μια σειρά προβλημάτων, συμπεριλαμβανομένων κοινωνική, συναισθηματική και γνωστική απομόνωση (Martin Hetrick, 1998). Οι D' Augelli και Hershberger (1995) βρήκαν πως η πλειοψηφία των ομοφυλόφιλων νέων υπέστησαν προσβολές ή απειλές επίθεσης, πολλοί ανέφεραν την καταστροφή της ιδιοκτησίας τους και την σεξουαλική επιθετική συμπεριφορά εναντίον τους.

Σύμφωνα με έρευνα της VPRC για το περιοδικό «Κ» της εφημερίδας «Καθημερινή» (2004) σε ποσοστό 69% οι Έλληνες δηλώνουν ότι θα τους ενοχλούσε να μάθουν ότι κάποιος από το οικογενειακό τους περιβάλλον είναι ομοφυλόφιλος, μόνο το 23% απαντάει ότι μάλλον δε θα ενοχλούνταν. Αντίθετοι εμφανίζονται περίπου οι μισοί Έλληνες και στο ενδεχόμενο ένας πολιτικός να δήλωνε δημοσίως ότι είναι ομοφυλόφιλος, ενώ αντιθέτως τους περισσότερους δε θα τους ενοχλούσε κάτι ανάλογο να γινόταν από έναν ηθοποιό ή και τραγουδιστή. Στο ερώτημα εάν οι ομοφυλόφιλοι μάλλον πρέπει ή μάλλον δεν πρέπει να έχουν το δικαίωμα να προβάλλουν τις ιδέες τους

μέσω της τηλεόρασης το 54% απάντησε αρνητικά, θετικά απάντησε το 40%. Μάλλον με αδιαφορία αντιμετωπίζει η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων τους ομοφυλόφιλους δημοσίους υπαλλήλους, με σχετική ανοχή τους εργαζομένους στα Σχολεία και στα Πανεπιστήμια, ενώ το 48% των ερωτηθέντων δηλώνει με απέχθεια ότι θα ενοχλούνταν να δει ομοφυλόφιλους σε διοικητικές θέσεις των σωμάτων ασφαλείας. Επτά (7) στους δέκα (10) Έλληνες και Ελληνίδες θεωρούν απαράδεκτο οι ομοφυλόφιλοι να προδίδουν τη σεξουαλική τους συμπεριφορά. Στην ερώτηση αν τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια θέλουν, να μπορούν να παντρεύονται συμφωνεί μόλις το 27% και διαφωνεί το 63%. Όσο για τις υιοθεσίες παιδιών συμφωνεί το 20% των ερωτηθέντων και διαφωνεί το 75%. Οι άνδρες εμφανίζονται περισσότερο αρνητικοί απέναντι στους γάμους και τις υιοθεσίες παιδιών από ομοφυλόφιλα ζευγάρια, ενώ οι γυναίκες, αν και όχι με τόσο μεγάλη διαφορά εμφανίζονται πιο διαλλακτικές. Το γενικό συμπέρασμα της έρευνας είναι ότι όσο μεγαλύτεροι είναι σε ηλικία οι ερωτηθέντες τόσο πιο άκαμπτοι εμφανίζονται στις απόψεις τους, ενώ οι νεαρότεροι σε ηλικία και αυτοί με αριστερές πεποιθήσεις εμφανίζονται πιο ανεκτικοί.

Η ελληνική κοινωνία σε αντίθεση με πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι λιγότερο «ανοιχτή» και «ανεκτική» προς τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες. Η ελληνική κουλτούρα όπως οι πιο πολλές δυτικές κοινωνίες βρίσκεται στο μεταίχμιο μιας κοινωνικής αλλαγής αναφορικά με τη στάση της ως προς την ομοφυλοφιλία.

Στα πλαίσια του ευρωπαϊκού πολιτισμού η κοινή γνώμη θεωρεί την ομοφυλοφιλία σαν παρέκκλιση, είτε το φαινόμενο τιμωρείται νομικά είτε όχι (Ατταλίδης, 1982). «Η ομοφυλοφιλία οπωσδήποτε δεν είναι σεξουαλική παρέκκλιση» (Janof, Arthur, 1979). Γεγονός είναι ότι η ιδιαιτερότητα των σεξουαλικών επιλογών κάθε ατόμου εμπεριέχει ή προσδίδει μία «ταυτότητα» ικανή να το εντάξει σε κοινωνικές ομάδες ή κατηγορίες «περιθωριακές» ή μη (Λαγουμίδου, 1996). «Οι κοινωνικές ομάδες διαφοροποιούνται και εξετάζονται με τη βοήθεια πολλών κριτηρίων: φύλο, ηλικία, κοινωνική τάξη, φυλή, πολιτιστικό επίπεδο, ψυχική υγεία, τρόπος συμπεριφοράς, μορφή κοινωνικών σχέσεων, ψυχολογική ανέλιξη» (Αγραφιώτης, 1998).

Το 1992 στις Η.Π.Α. οι Herek και Berill ανακοίνωσαν μια έρευνα για τις επιθετικές δολοφονικές ενέργειες που έγιναν εναντίον των ομοφυλόφιλων

ανδρών και λεσβιών. «Η ψυχολογία της ομοφοβίας φέρνει σε σύγκρουση με δυναμική βία και εχθρότητα τις κοινωνίες των ετεροφυλόφιλων και ομοφυλόφιλων, διχάζοντας και αποστασιοποιώντας με ρατσιστικό τρόπο συμπεριφορές αλλά και ομάδες που οφείλουν να συνυπάρχουν και να συνεργάζονται μέσα στο κοινωνικό σύνολο» (Ασκητής, 1997). Η ομοφοβία κρύβεται ακόμα στις πιο απλές και φαινομενικά άκακες προτάσεις, όπως για παράδειγμα στην ιδέα του καθένα και της καθεμίας, είναι ιδιωτικό θέμα, ανήκει στην ιδιωτική σφαίρα και δε χρειάζεται να συζητηθεί. (Παγκόσμια πορεία γυναικών – Ελληνικό δίκτυο, 2003). «Οι συχνά καταστρεπτικές συνέπειες των διωγμών που υφίστανται οι ομοφυλόφιλοι δεν μπορούν να αφήσουν αδιάφορους το κράτος και την κοινωνία» (Hirschfeld, Magnus, 1962). Κατά τον Chasseget και τους συνεργάτες του (1991), «ο ομοφυλόφιλος θεωρεί την ερωτική του ζωή προσωπική του υπόθεση και αναπόσπαστο μέρος της ταυτότητας του».

Κατά την άποψη της Μουστερή (1982), υπάρχει μια κατηγορία ειδικών που προσπαθούν να είναι όσο το δυνατόν πιο «επιστημονικοί» για να αποφύγουν τον κίνδυνο να πάρουν κάποια θέση που ήδη υποβόσκει στις μελέτες τους και ασχολούνται με το θέμα «απ' έξω» και αφήνοντας τους άλλους να εξαγάγουν συμπεράσματα. Στη κατηγορία αυτή ανήκει και μια σειρά από λογοτεχνήματα, καλυμμένα ή όχι κάτω από την επιστημονική γλώσσα που σίγουρα δεν βοηθούν στην κατανόηση του τι είναι ομοφυλοφιλία. Αντίθετα, πετυχαίνουν πίσω από την όψη του ανθρωπιστικού φιλελευθερισμού να υποβιβάζουν το ρόλο των ομοφυλόφιλων.

Θα είχε ενδιαφέρον να αναφερθούμε στη θέση της εκκλησίας σχετικά με την ομοφυλοφιλία και στο πως αυτή συνέβαλε στο να γίνει η ομοφυλοφιλία αντικείμενο διακρίσεων. Η χριστιανική εκκλησία θεωρεί από παράδοση την ομοφυλοφιλία σαν αμάρτημα, που πρέπει να τιμωρείται τόσο σε αυτόν τον κόσμο όσο και στον άλλον (Altman, 1980). Από την εποχή του Χριστιανισμού και σε έναν βαθμό χάρη στην αυστηρή καταδίκη που απαγγέλθηκε από τον Απόστολο Παύλο οι ομοφυλόφιλες σχέσεις κατέστησαν γενικά αντικείμενο περιφρόνησης. Τα τελευταία χρόνια η εκκλησία άρχισε να βλέπει την ομοφυλοφιλία σαν αρρώστια (Serboulie, χ. χ.). Η ομοφυλοφιλοφοβία είναι μια άποψη γενικότερης ιδεολογίας, όπως για παράδειγμα η συντηρητική θρησκευτική ιδεολογία που επιτάσσει αυστηρά προκαθορισμένες ανδρικές και

γυναικείες δραστηριότητες (Badinter, 1994). Σε διάφορες χρονικές περιόδους η εκκλησία έχει χαρακτηριστικά αναφέρει τις εξής ρατσιστικές φράσεις για την ομοφυλοφιλία: «πράξη επαίσχυντη και εμετική που δίκαια στιγματίζεται και δίκαια επισύρει την οργή και κατάρα του Θεού, για την τιμωρία της ομοφυλοφιλικής σεξουαλικής πράξης ο Θεός ορίζει το θάνατο, είναι χειρότεροι και από τους δολοφόνους γιατί είναι καλύτερα να πεθάνει κανείς παρά να ζει και να προσβάλλεται έτσι, είναι μια πράξη που εξευτελίζει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και στιγματίζει τον πολιτισμό κάθε χώρας» (Ιός του Θανάτου, 1987). Η Βίβλος καταδικάζει ίδιου φύλου σεξουαλικές δραστηριότητες μεταξύ ανδρών, αλλά όχι την ομοφυλοφιλία. Μερικοί βιβλικοί μελετητές πιστεύουν πως η απόρριψη ίδιου φύλου σεξουαλικών σχέσεων βασίστηκε σε ιστορικούς παράγοντες. Όμως υπάρχει έντονη συζήτηση μεταξύ θρησκευτικών ομάδων για το εάν ίδιου φύλου σχέσεις είναι τελικά αμαρτία (Strong, De Vault, Werner, Sayad, 1996). Με τη βοήθεια του χρόνου και τις εξελίξεις που θα επέλθουν είναι πιθανό η εκκλησία να προσαρμοσθεί στις σημερινές αντιλήψεις περί ομοφυλοφιλίας.

Στο σημείο αυτό θα παρουσιάζε ενδιαφέρον μια σύντομη αναφορά «στην ομοφυλοφιλική πολιτική» η οποία εκφράζεται κυρίως μέσα από κινήματα και θέσεις. Έχει διαπιστωθεί ότι υπάρχουν δύο πιθανές πολιτικές: εκείνη που ευνοεί τη μοναδικότητα μιας ατομικής, ιδιωτικής επιλογής που απαιτεί σεβασμό και εκείνη που θέλει να διαμορφώσει ένα μοντέλο κοινής ζωής, ισότιμο του γενικού ετεροφυλόφιλου μοντέλου. Στο πλαίσιο αυτής της δεύτερης πολιτικής, κάποιοι διεκδικούν αυστηρά ίδια δικαιώματα με αυτά των ετεροφυλόφιλων μεταξύ των οποίων η γαμήλια ένωση, η υιοθεσία και αναπαραγωγή (Agacinski, 1998). «Η επικοινωνία μεταξύ των ομοφυλόφιλων και η κοινή δημιουργία ενός συστήματος εννοιών που αμφισβητούν την κοινωνική καταδίκη της ιδιότητας τους υπήρξε ένα κεντρικό χαρακτηριστικό της δημιουργίας οργανωμένων συνδέσμων και κινημάτων ομοφυλόφιλων στις Η.Π.Α. και σε άλλες χώρες» (Ατταλίδης, 1982).

Από τη πλειοψηφία των ερευνών και θεωριών, φαίνεται ότι ο καθένας και η καθεμία μπορεί να νιώσει ομοφυλοφιλικά αισθήματα. Αυτό πρέπει να το ξέρουν οι υπεύθυνοι για την αγωγή των παιδιών, για την εφαρμογή του νόμου και εκείνοι που συμβουλεύουν για την ηθική, αλλιώς δε θα μπορούν να εκπληρώσουν τον προορισμό τους στην κοινωνία. Η ομοφυλοφιλία είναι

κομμάτι της ζωής και πρέπει να το ξέρουμε και να το καταλάβουμε. Ο Montagnu λέει ότι η ομοφυλοφιλία δεν είναι πρόβλημα που δημιουργούν οι ομοφυλόφιλοι αλλά οι αμαθείς και προκατειλημμένοι, δεν είναι αρρώστια αλλά προτίμηση, που καθορίζεται από παράγοντες κατά την ανάπτυξη (Πύργου, 1982). «Η προκατάληψη δεν έχει γεωγραφικά σύνορα. Όσο ψυχολογικά ωριμότερος είναι ένας άνθρωπος τόσο λιγότερο προκατειλημμένος είναι» (Johnson – Ιωαννίδου, 1998). Ο ομοφυλόφιλος πρέπει να έχει δικαίωμα στην ερωτική του ζωή, να επιλέγει τον σύντροφο του όπως εκείνος θέλει, χωρίς να φοβάται, χωρίς να περιθωριοποιείται, η ωριμότητα της κοινωνίας εκεί δείχνει το πρόσωπο της (Ασκητής, 1997).

Συνοψίζοντας, τα ομοφυλόφιλα άτομα εμφανίζονται σε όλες τις κοινωνίες και το ποσοστό τους παραμένει σταθερό με το πέρασμα του χρόνου. Οι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες, από διαφορετικές κοινωνίες σχετικά με τη συμπεριφορά και τα ενδιαφέροντα τους έχουν πολλές ομοιότητες και οι ομοφυλοφιλικές υποκουλτούρες κάνουν την εμφάνιση τους σε όλες τις κοινωνίες που έχουν αρκετό πληθυσμό. Τέλος, «οι κοινωνικοί κανόνες ούτε εμποδίζουν ούτε διευκολύνουν τις ομοφυλοφιλικές τάσεις» (Βαϊδάκης, 2005).

3.3. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η παρουσίαση και ανάλυση θεμάτων που αφορούν ομοφυλόφιλους, λεσβίες και αμφιφυλόφιλους τα τελευταία ογδόντα (80) χρόνια έχει μετατραπεί σε μία διαμάχη σχετικά με το τι αξίες πρέπει να προσφέρει το σχολείο σχετικά με τη σεξουαλικότητα και το φύλο (Griffin, Ouellett, 2003). «Το σχολείο (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο) διευρύνει σταδιακά τις γνώσεις των παιδιών και των εφήβων σχετικά με τα δύο φύλα και διαμορφώνει στάσεις, αρχές και αξίες που διέπουν τη σεξουαλική ζωή και συμπεριφορά» (Κακαβούλης, 1995).

Άρνηση και σιωπή σκιάζουν την πραγματικότητα των λεσβιών και ομοφυλοφίλων νέων στα σχολεία των Η.Π.Α. Ακόμη χειρότερα, εκπαιδευτικοί και μέλη της κοινότητας συνεχίζουν να αντιστέκονται και να απαγορεύουν την προσοχή στις ανησυχίες και τα προβλήματα των λεσβιών και ομοφυλοφίλων νέων, συχνά τιμωρώντας εκπαιδευτικούς που τολμούν να θίξουν τέτοια ζητήματα. Τα τελευταία χρόνια μόνο στην Καλιφόρνια καθηγητές απολύθηκαν ως σύμβουλοι αδελφοτήτων ομοφυλοφιλικών και ετεροφυλοφιλικών συμμαχιών, επειδή μίλησαν στην τάξη ή στα M.M.E. για θέματα που αφορούν λεσβίες και ομοφυλόφιλους, για χρησιμοποίηση εκπαιδευτικών μέτρων με αναφορές σε λεσβίες και ομοφυλόφιλους ή με το να πουν δημόσια ότι είναι ομοφυλόφιλοι άνδρες (Athanases, Larrabee, 2003). Οι Strong, De Vault, Werner, Sayad, (1996) υποστηρίζουν ότι είναι γεγονός ότι μερικοί γονείς εκφράζουν φόβους στο να εκπαιδευτούν τα παιδιά τους από ομοφυλόφιλους δασκάλους. Φοβούνται πως τα παιδιά τους θα ακολουθήσουν το μοντέλο του δασκάλου τους ή θα αποπλανηθούν από αυτόν, όμως η ομοφυλοφιλία δεν είναι «γρίπη», αλλά ο σεξουαλικός προσανατολισμός έχει εδραιωθεί πριν το παιδί μπει στο σχολείο και ένας δάσκαλος δε θα είχε αντίκτυπο στον προσανατολισμό του παιδιού (Marmor, 1980).

Κατά τους Griffin και Ouellett (2003) η ομοφυλοφιλία συνήθως δεν αναφερόταν καθόλου στα πρώτα εκπαιδευτικά βιβλία και όταν γινόταν, οι συγγραφείς την αντιμετώπιζαν σαν μια ανωμαλία ή ασθένεια του καθηγητή που είχε επικίνδυνα αποτελέσματα πάνω στα παιδιά (Tierney, Dilley, 1998). Στις αρχές της δεκαετίας του 1900 οι ερευνητές άρχισαν να θέτουν ερωτήματα σχετικά με την απειλή που αποτελούσαν οι ομοφυλόφιλοι εκπαιδευτές προς τα παιδιά (Blount, 2000). Όταν κάποτε ήταν σεβαστοί και αποδεκτοί στις

κοινωνίες, εργένηδες καθηγητές και καθηγήτριες, άρχισαν να τους βλέπουν με υποψίες. Στη δεκαετία του 1920, αυτές οι ανησυχίες μετατρέπονται σε φόβους για την ομοφυλοφιλία. Σεξολόγοι του 19^{ου} αιώνα, «κατασκεύασαν» ένα ιατρικό προφίλ της ομοφυλοφιλίας που επηρέασε την άποψη στον τύπο όπως και στην εκπαιδευτική λογοτεχνία (Katz, 1976). Ο γνωστός εκπαιδευτικός Willard Waller (1932) έγραψε σε ένα άρθρο το σήμα κατατεθέν, την «κοινωνιολογία της εκπαίδευσης» ότι οι ομοφυλόφιλοι καθηγητές «κουβαλούσαν τα σεξουαλικά τους προβλήματα στα σχολεία και εξέπεμπαν ανώμαλες στάσεις στους μαθητές τους επειδή δεν είχαν άλλη στάση». Επίσης, η Αμερικανική Ένωση Εκπαίδευσης πρότεινε την πρόσληψη περισσότερων έγγαμων γυναικών και ανδρών εκπαιδευτικών να εισέλθουν στο εκπαιδευτικό επάγγελμα (Blount, 2000).

Συνεχίζοντας, οι Griffin και Ouellett (2003) καταγράφουν ότι μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, το κλίμα για τους εργένηδες δασκάλους ή για όσους θεωρούνταν ομοφυλόφιλοι έγινε ακόμη πιο εχθρικό καθώς η ομοφυλοφιλία σχετίστηκε με τον Κομμουνισμό κατά τη διάρκεια του 1950. Νόμοι σοδομισμού επιβλήθηκαν, η αστυνομία έκανε επιδρομές σε μπαρ για ομοφυλόφιλους και ιδιωτικά σπίτια και η κυβέρνηση παρακολουθούσε ύποπτους για ομοφυλοφιλία σε μία προσπάθεια να αποτρέψει την απειλή της ομοφυλοφιλίας (D' Emilio, 1983 – Faderman, 1991). Καθηγητές κατηγορήθηκαν ώστε να προστατευθούν οι αθώοι νέοι από τη σεξουαλική και ηθική απειλή που αποτελούσε η έκθεση τους σε ομοφυλόφιλους και λεσβίες ενηλίκους. Δεδομένης της εχθρότητας, καθηγητές που κατηγορούνταν για ομοφυλοφιλία είχαν λίγες ελπίδες να κρατήσουν τη θέση τους· η ομοφυλοφιλία ήταν ένα απορριπτικό χαρακτηριστικό για εκπαιδευτικούς (Horbeck, 1997).

Επιπροσθέτως, οι Griffin και Ouellett (2003) υποστηρίζουν ότι μέχρι το 1969, το ανελέητο εχθρικό περιβάλλον για ομοφυλόφιλους καθηγητές άρχισε να αλλάζει σε μια ιστορική απόφαση, η πολιτεία της Καλιφόρνια αποφάσισε πως η ομοφυλοφιλία δεν αποτελεί αιτία απόλυσης εκτός και αν υπήρχε απρεπής συμπεριφορά (Horbeck, 1997). Από το 1973 καθηγητές προσπαθώντας να υπερασπιστούν τον εαυτό τους από τις κατηγορίες που δέχονταν, παρουσιάζονται σαν «μέσοι πολίτες μέχρι υποδειγματικοί» οι οποίοι δεν αναγνωρίστηκαν ως ομοφυλόφιλοι στο σχολείο, αλλά

αναγνωρίστηκαν ως τέτοιοι από άλλους (Harbeck, 1997). Αντί να δέχονται σιωπηλά να παραιτούνται ή να απολύονται οι εκπαιδευτικοί, ήταν πιθανότερο να παραδεχτούν την ταυτότητα τους και να αντικρούσουν την απόλυση τους (Griffin Ouellett, 2003).

Με το ξεκίνημα της δεκαετίας του 1980, οι περισσότεροι ομοφυλόφιλοι εκπαιδευτικοί στις Η.Π.Α. παρέμειναν σιωπηλοί στα σχολεία καθώς και ομοφυλόφιλοι μαθητές παρέμειναν κλεισμένοι στον εαυτό τους μη βρίσκοντας υποστήριξη στο σχολικό τους περιβάλλον (Griffin, Ouellett, 2003).

Σύμφωνα με όσα οι Athanases και Larrabee (2003) καταγράφουν, για πολλούς η ομοφυλοφιλική ταυτότητα αρχίζει να αναπτύσσεται στη σχολική ηλικία και σε κάποιες περιπτώσεις σε πολύ νεαρή ηλικία (Barton, Corgrane, 1994, Savin – Williams, 1994, Telljohan, Price, 1999). «Το σχολείο αποτελεί το μικρόκοσμο ενός εφήβου, που εκτός από γνώσεις διαφόρων επιστημονικών πεδίων, μαθαίνει να συνάπτει και να αναπτύσσει κοινωνικές σχέσεις. Το σχολικό περιβάλλον αντικατοπτρίζει την κοινωνική πραγματικότητα, αποτελώντας μικρογραφία της κοινωνίας στην οποία εντάσσεται. Το σχολείο δυστυχώς αποτελεί ένα αφιλόξενο και πολλές φορές εχθρικό περιβάλλον για τους ομοφυλόφιλους μαθητές και τις λεσβίες μαθήτριες. Οι ομοφυλόφιλοι μαθητές, δέχονται άμεσα ή υπαινικτικά σχόλια για τη σεξουαλικότητα τους και μπορούν να πέσουν θύματα ακόμα και σωματικής βίας από συμμαθητές τους ή ακόμα και από καθηγητές» (Παπαθανασίου, 2005). Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι ο δάσκαλος λόγω του μεγάλου του κύρους και της αμεσότητας της σχέσης του με τα παιδιά, βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση και μπορεί να βοηθήσει το παιδί να βελτιώσει τη θέση του ανάμεσα στους συμμαθητές του και όχι να έχει ρατσιστική στάση απέναντι στη σεξουαλικότητα του. (Παρασκευόπουλος, 1985). Προηγούμενες έρευνες έδειξαν ότι ομοφυλόφιλοι που έκρυβαν το σεξουαλικό τους προσανατολισμό υπέφεραν από πιο πολλά σοβαρά ψυχικά προβλήματα υγείας, αναφορικά με άνδρες που ήταν πιο ανοιχτοί (Huebner, Davis , 2005).

Κατά τους Griffin και Ouellett (2003) οι ομοφυλόφιλοι μαθητές αναγνωρίστηκαν ως επιρρεπείς στο αλκοόλ, στη χρήση ουσιών (ιδιαίτερα στον πληθυσμό άστεγων ομοφυλόφιλων εφήβων φαίνεται να είναι υψηλός ο δείκτης χρήσης ενδοφλέβιων ουσιών (Noell, Ochs, 2001)) έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση, εγκαταλείπουν το σχολείο, γίνονται βίαιοι, γίνονται φορείς του

AIDS, παρουσιάζουν κατάθλιψη και συχνά κάνουν απόπειρες αυτοκτονίας (Feldman, 1988 – Hetrich, Martin, 1987 – Remafed , 1987).

Οι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες στο πρόσωπο της κοινωνίας αντιμετωπίζουν πολλές αρνητικές συμπεριφορές. Βασιζόμενοι στα αποτελέσματα τριακοσίων εξήντα τεσσάρων (364) μαθητών στο Πανεπιστήμιο του Midwestern νέοι και συνταξιούχοι έχουν στατιστικά πιο θετική στάση απέναντι στους ομοφυλόφιλους από ότι οι πρωτοετείς και δευτεροετείς φοιτητές (Lambert, Ventura, Hall, Cluse-Tolar, 2006). Πιο συγκεκριμένα ο Παπαθανασίου (2005) αναφέρει ότι σύμφωνα με μία έρευνα που διεξήχθη στις Η.Π.Α. σχετικά με τις στάσεις των ομοφυλόφιλων νέων στα σχολεία, το 47,7% των ομοφυλόφιλων νέων δεν αισθάνεται ασφάλεια στο σχολείο με αποτέλεσμα το 28% των ομοφυλόφιλων εφήβων να εγκαταλείπει το σχολείο κάθε χρόνο. Το 69% αναφέρει την εμπειρία παρενόχλησης ή βίας, το 46% αναφέρει λεκτική παρενόχληση, το 36,4% αναφέρει σεξουαλική παρενόχληση, το 12,1% αναφέρει φυσική παρενόχληση και το 6,1% αναφέρει φυσική επίθεση – βιασμό. Το μεγάλο ποσοστό του 86,7% αναφέρει ότι έχει ακούσει μερικές φορές ή συστηματικά ομοφοβικά σχόλια καθώς και το 36,6% των ομοφυλόφιλων νέων αναφέρει ότι έχει ακούσει ομοφοβικά σχόλια από το διδακτικό προσωπικό του σχολείου. Το 40% των μαθητών Λυκείου δηλώνει ότι είναι προκατειλημμένοι έναντι των ομοφυλόφιλων.

Οι Strong, De Vault και Werner (1996), υποστηρίζουν ότι είναι σημαντικό για νέους ανθρώπους να καταλάβουν ότι η σεξουαλική προτίμηση για άτομα του ίδιου φύλου είναι κάτι το φυσιολογικό για δύο κυρίως λόγους. Ο ένας λόγος είναι ότι οι λεσβίες και οι ομοφυλόφιλοι έφηβοι χρειάζεται να επιβεβαιώσουν την ταυτότητα τους και ο άλλος είναι ότι η βία απέναντι στους ομοφυλόφιλους ασκείται κυρίως από έφηβα αγόρια. Κατά την Kosofsky - Sedgwick (1993), σύμφωνα με μια έρευνα ο λόγος που τα θηλυπρεπή αγόρια γίνονται ομοφυλόφιλα είναι ότι οι άλλοι άνδρες δεν τα θεωρούν αρρενωπά (Warner, Michael, 1993). Στη συνέχεια οι Strong, De Vault και Werner (1996), αναφέρουν ότι το 1992 το Συμβούλιο Εκπαίδευσης της Νέας Υόρκης απαίτησε πως όλα τα βιβλία ή και συγγράμματα πρέπει να αναθεωρηθούν για να αντανakλούν τη διαφορετικότητα, η αντίδραση όμως από τους γονείς ανάγκασε την απόσυρση αυτής της διάταξης. Στο Λος Άντζελες, ένα πρόγραμμα, το «Project 10», προσφέρει συμβουλευτική για ομοφυλόφιλους

έφηβους και λεσβίες στα σχολεία. Επίσης στο Σαν Φρανσίσκο, κάθε σχολείο έχει ένα μέλος του προσωπικού «ευαισθητοποιημένο σε θέματα ομοφυλοφιλίας» για να δουλέψει με ομοφυλόφιλους μαθητές και λεσβίες μαθήτριες (Hum, 1992, Uribe & Harbeck, 1991).

Έρευνες ισχυρίζονται ότι ακόμα και σε χώρες με ένα συγκριτικά ανεκτικό κλίμα σε σχέση με άλλες, η ομοφυλοφιλία και οι ομοφυλόφιλοι άνδρες είναι σε πολύ υψηλότερο ρίσκο για αυτοκτονία από τους ετεροφυλόφιλους άνδρες (De Graaf, Sandfort, Have, 2006). Οι Athanases και Larrabee (2003) καταγράφουν ότι σύμφωνα με μια ανάλυση του ADD κέντρου ερευνών έδειξε ότι νέοι που έλκονται από το ίδιο φύλο έχουν διπλάσιες πιθανότητες να κάνουν απόπειρα αυτοκτονίας από τους ετεροφυλόφιλους συνομηλίκους τους (Russell, Joyner, 2001). «Η περίοδος του μεγάλου ρίσκου μεταξύ αυτοκτονικού ιδεασμού και απόπειρας αυτοκτονίας είναι η περίοδος της αποκάλυψης ενός ομοφυλόφιλου στην οικογένεια του» (Igartua, Gill, Montoro, 2003). Σύμφωνα με όσα ο Fitzpatrick και οι συνεργάτες του (2005) αναφέρουν, η αυτοκτονία είναι η τρίτη αιτία θανάτου για ηλικίες δέκα πέντε (15) με είκοσι τεσσάρων (24) και η δεύτερη μεγαλύτερη για ηλικίες είκοσι πέντε (25) με τριάντα τέσσερα (34) (Anderson, 2002). Η πρώτη μεγάλη έρευνα που εξέτασε την ομοφυλοφιλία και αυτοκτονία βρήκε πως 30% των ομοφυλόφιλων ανέφερε τουλάχιστον μία (1) φορά ότι έκανε απόπειρα, σε σύγκριση με μόνο 13% ετεροφυλόφιλων νέων (Safren, Heimberg, 1999). Από τους αυτόχειρες 58% από τους ομοφυλόφιλους σε σύγκριση με 33% από τους ετεροφυλόφιλους ανέφεραν πως πραγματικά ήθελαν να πεθάνουν κατά τη διάρκεια της απόπειρας. Άλλες μελέτες έδειξαν υψηλό ρίσκο αυτοκτονίας, συγκεκριμένα μόνο σε άνδρες (Garofalo et al, 1999) ή μόνο σε λεσβίες (Wichstran, Hegua, 2003).

Σύμφωνα με μία έρευνα που έγινε για την θυματοποίηση (victimization) των ομοφυλόφιλων στη διάρκεια της ζωής τους στην Ευρώπη και Αμερική, συγκριτικά με τους ετεροφυλόφιλους συμμετέχοντες, οι ομοφυλόφιλοι ανέφεραν περισσότερη ψυχολογική και σωματική κακοποίηση στην παιδική ηλικία από τους γονείς ή τους κηδεμόνες τους, περισσότερη σεξουαλική κακοποίηση στην παιδική ηλικία, περισσότερη σωματική και ψυχολογική θυματοποίηση από το σύντροφο τους ως ενήλικες και περισσότερους βιασμούς στην ενήλικη ζωή. Η σεξουαλική θυματοποίηση ήταν μεγαλύτερη

στους άνδρες από ότι στις γυναίκες (Balsam, Bothblum, Beauchaine, 2005) Μερικοί ομοφυλόφιλοι και λεσβίες ενήλικες έχουν υποστεί αυξημένη ομοφοβία, ενοχές και αυτο-κατηγορούνται μετά από θυματοποίηση. Πολλοί ομοφυλόφιλοι ενήλικες, θύματα ενοχλήσεων έχουν βρεθεί να είναι περισσότερο σε απόγνωση από θύματα άλλου είδους ενοχλήσεων ή επιθέσεων (Bontempo, D'Augelli, 2002).

Υπάρχει μεγάλη σχέση μεταξύ των διωγμών και χρήσεις ουσιών, αυτοκτονικές τάσεις σε σύγκριση με ετεροφυλόφιλους οι οποίοι δέχθηκαν διωγμούς στο σχολείο. Αλλά οι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες οι οποίοι και οι οποίες ανέφεραν χαμηλά επίπεδα διωγμού είχαν παρόμοια τάση για ουσίες, αυτοκτονίες και επικίνδυνη σεξουαλική συμπεριφορά. Αυτό ήταν παρόμοιο σε σύγκριση με ετεροφυλόφιλους με χαμηλά επίπεδα διωγμού. Τα ευρήματα δίνουν στοιχεία ότι οι διαφορετικότητες σε ανθυγιεινές συμπεριφορές ανάμεσα σε ομοφυλόφιλους έχουν άμεση σχέση με διωγμούς στα σχολεία. Πρόσφατες μελέτες χρησιμοποιώντας δείγματα σε επίπεδο πολιτείας (Η.Π.Α.) έδειξαν ότι η θυματοποίηση (victimization), η χρήση ουσιών και οι επικίνδυνες σεξουαλικές συμπεριφορές μεταξύ ομοφυλόφιλων νέων είναι μεγαλύτερες από αυτές των ετεροφυλόφιλων (Bontempo, D'Augelli, 2002).

Ο Athanases και Larrabee (2003) αναφέρουν ότι για τις διακρίσεις που γίνονται σε ομοφυλόφιλους μαθητές τα Πανεπιστήμια και τα εκπαιδευτικά προγράμματα στις Η.Π.Α. είναι σχετικά σιωπηλά. Όταν γίνεται αναφορά σε ομοφυλόφιλους νέους αυτό δε γίνεται μέσα από κάποια συγκεκριμένη πολιτική, αλλά μάλλον από ένα αυτόνομο άτομο όπως καθηγητή ή αν κάποιος αναφέρει το ζήτημα. Ανέκδοτες αναφορές δείχνουν πως τέτοιες πράξεις βοηθούν τους μαθητές και τις μαθήτριες να είναι καλύτερα προετοιμασμένοι να αντιμετωπίσουν την ομοφοβία στα σχολεία και να αναπτύξουν ενδιαφέρον για περισσότερη μάθηση πάνω στον αντίκτυπο αντιομοφυλοφιλικής συμπεριφοράς και κλίματος πάνω στους φοιτητές και τις φοιτήτριες. Λίγοι σχολικοί σύμβουλοι, εκπαιδευτικοί, καθηγητές και διευθυντές προσφέρουν στους νέους αυτούς την υποστήριξη που χρειάζονται ανακουφίζοντας την απομόνωση τους και την ενδεχόμενη επικίνδυνη κατάσταση (Sears, 1992) τείνοντας να έχουν άγνοια σχετικά με θέματα αποκαλυπτόμενων ομοφυλόφιλων νέων και είναι προκατειλημμένοι εναντίον τους (Elia, 1993 – 1994, Harbeck, 1994, Rieizo, Buttony, Wald, 1997, Bobinson 1994). Μέσα

από τη σιωπή ή ακόμα και από ομοφοβικές κουβέντες ή γκράφιτι, τα σχολεία είναι υπεύθυνα για την καθημερινή σκληρότητα της ετεροσεξουαλικής – ομοφοβικής ηγεμονίας (Jimener, 2002, Smith & Smith, 1998).

Στις περισσότερες χώρες του κόσμου έχει αναγνωριστεί η ανάγκη για εκπαίδευση των νέων πάνω σε θέματα που αφορούν τη σεξουαλική αγωγή (Κρεατσάς, 1992). Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι μια αναγκαιότητα, της οποίας την ευθύνη έχει τόσο η πολιτεία όσο και οι γονείς (Σταύρου, 1992). Ο Παρασκευόπουλος (1995) υποστηρίζει ότι το μάθημα της σεξουαλικής αγωγής το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τους μαθητές, στη Μεγάλη Βρετανία είναι προαιρετικό, υπάρχουν δηλαδή σχολεία που το περιλαμβάνουν και άλλα που δεν το περιλαμβάνουν. «Κυριότερος σκοπός του μαθήματος αυτού είναι να βοηθήσει τα παιδιά να αντιληφθούν τη σχέση μεταξύ της σεξουαλικής ζωής, του έρωτα και των ανθρώπινων σχέσεων και να τα απελευθερώσει από τους φόβους, ντροπές, ενοχές. Η πρώτη χώρα που ξεκίνησε το μάθημα αυτό ήταν η Σουηδία (Κίντη, 1995). Στην Ελλάδα αντίθετα δεν έχει γίνει καμία μελέτη, κοινωνική έρευνα και καμία σοβαρή και επίσημη προσπάθεια για την ένταξη της σεξουαλικής αγωγής στην εκπαίδευση. Επιπλέον, δεν έχει γίνει επεξεργασία κάποιου προγράμματος και δεν υπάρχουν τα κατάλληλα στελέχη για να διδάξουν τη σεξουαλική αγωγή (Γιωτάκης και συν., 1998).

Κρίνουμε σκόπιμο να αναφέρουμε ότι το 1984 ιδρύθηκε στις Η.Π.Α. το πρώτο διαπιστευμένο δημόσιο σχολείο αφοσιωμένο στην εξυπηρέτηση ομοφυλόφιλων μαθητών με σκοπό να προσφέρει ένα υγιές και υποστηρικτικό περιβάλλον στους ομοφυλόφιλους νέους και νέες. Ένα χρόνο αργότερα τέθηκε σε εφαρμογή στη Νέα Υόρκη ένα ακόμα εναλλακτικό σχολείο με τον ίδιο σκοπό (Griffin, Ouellett, 2003). Η αφορμή για την ίδρυση του πρώτου ομοφυλόφιλου σχολείου ήταν ένα περιστατικό σωματικής βίας, που συνέβη το 2002 στο Χιούστον των Η.Π.Α., όταν ένας καθηγητής Λυκείου χτύπησε ομοφυλόφιλο μαθητή του, σπάζοντας το χέρι του, λόγω της σεξουαλικότητας του. «Τέτοιου είδους όμως λύσεις οδηγούν σε μια γκετοποίηση των ομοφυλόφιλων, αντιμετωπίζοντας τους σαν άτομα με αναπηρίες» (Παπαθανασίου, 2005).

3.4. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ένα λάθος της κοινωνίας είναι ότι υπάρχει μια προκατάληψη στους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες για την γενικότερη ζωή τους και δυστυχώς η ετεροφυλόφιλη ηθική τους τιμωρεί για τη σεξουαλική τους συμπεριφορά, πολλές φορές στην επαγγελματική τους καριέρα αλλά και στις κοινωνικές τους διεκδικήσεις (Ασκητής, 1997). Οι διακρίσεις με βάση το σεξουαλικό προσανατολισμό είναι σημαντικές και έχουν μια σπουδαία και καταστρεπτική επίδραση στην επαγγελματική σταδιοδρομία σε έναν μεγάλο αριθμό ανθρώπων (Blakemore, Drake, 1996).

Συναντάμε ομοφυλόφιλους και λεσβίες σε όλα τα επαγγέλματα και σε όλους τους κλάδους της κοινωνικής δραστηριότητας (Hirschfeld, Magnus 1962). Υπάρχουν όμως συγκεκριμένα επαγγέλματα τα οποία φαίνεται ότι προσελκύουν ένα μεγάλο ποσοστό λεσβιών και ομοφυλόφιλων (Thio, 2003). Τα χαρακτηριστικά που πραγματικά παρουσιάζουν ενδιαφέρον είναι αυτά που χρωματίζουν τις κοινωνικές σχέσεις, που επηρεάζουν την επιλογή επαγγέλματος. Τα χαρακτηριστικά αυτά δεν έχουν μελετηθεί επιστημονικά. Είναι δύσκολο να απαντηθεί ακόμη το ερώτημα γιατί ορισμένα επαγγέλματα έλκουν μεγαλύτερους ή μικρότερους από το μέσο όρο αριθμούς λεσβιών ή ομοφυλόφιλων, γιατί σε κάποιους τομείς οι ομοφυλόφιλοι είναι πολύ περισσότερο αποδεκτοί κι έτσι πιο ανοιχτοί για τη σεξουαλικότητα τους, από ότι σε άλλους (Le Vay, 1999).

«Ο ομοφυλόφιλος συναντιέται συχνά στο προσκήνιο της πολιτιστικής δραστηριότητας, στο θέατρο, στις καλές τέχνες, στη διακόσμηση, και σε άλλες δημιουργικές δραστηριότητες. Αυτό έχει σχέση με τις κοινωνικές δυνάμεις ενός πολιτισμού που δίνει υπερβολική αξία στην επιθετικότητα, την αρρενωπότητα και την ανταγωνιστικότητα». Ο ετεροφυλόφιλος δεν ενθαρρύνεται να ακολουθήσει τέτοιου είδους δραστηριότητας γιατί ενθαρρύνεται να είναι σκληρός και επιθετικός (Λόουεν, 1990). Οι λόγοι που σπρώχνουν τους ομοφυλόφιλους προς την καλλιτεχνική δημιουργία, αν υποθέσουμε πως είναι αναλογικά περισσότεροι από τους ετεροφυλόφιλους, είναι λόγοι κοινωνικο-ιστορικοί και όχι βιο-φυσικοί, απορρέουν δηλαδή από την καταπίεση τους παρά από μία οποιαδήποτε «φυσική τάση» (Θεοδωρακόπουλος, 1982). Πολλοί μελετητές υποστηρίζουν ότι ένας

ομοφυλόφιλος μπορεί να διαλέξει την οποιαδήποτε εργασία, αλλά η ουσία είναι πως ένας ευτυχισμένος ομοφυλόφιλος είναι πολύ πιο αποδοτικός στη δουλειά του.

Σύμφωνα με όσα καταγράφουν οι Horvath και Ryan (2003) η διάκριση ενάντια στους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες - που είναι υποψήφιοι για κάποια δουλειά - στο εργασιακό περιβάλλον μπορεί να έχει εχθρικά αποτελέσματα σε αυτούς μέσω παραγόντων, όπως είναι το αυξημένο άγχος, οι περιορισμένες δυνατότητες και οι ευκαιρίες προόδου. Αν και γενικά ο ομοσπονδιακός νόμος των Η.Π.Α. δεν περιλαμβάνει προστασία από τέτοιου είδους διακρίσεις, πολλές πολιτείες και τοπικοί κυβερνήτες περιλαμβάνουν το σεξουαλικό προσανατολισμό σε νομοθεσίες (Ricucci, Gossett, 1996, Segal, 1995). Από τον Αύγουστο του 2001 δώδεκα (12) πολιτείες των Η.Π.Α. έχουν νόμους που απαγορεύουν τη διάκριση με βάση το σεξουαλικό προσανατολισμό.

Είναι γεγονός ότι στις Η.Π.Α. όλο και περισσότερες εταιρίες καλώς ορίζουν τους ομοφυλόφιλους εργαζόμενους και εργαζόμενες. Κάποιες από αυτές έχουν ήδη προχωρήσει στην παροχή υγειονομικών, ασφαλιστικών και άλλων ωφελειών στους συζύγους των ομοφυλόφιλων υπαλλήλων τους, όπως κάνουν και για τους συζύγους των ετεροφυλόφιλων υπαλλήλων τους. Παρ' όλα αυτά στις περισσότερες πολιτείες είναι ακόμα νόμιμο για τις εταιρίες να απολύσουν έναν υπάλληλο τους, μόνο και μόνο επειδή είναι ομοφυλόφιλος. Αυτό έχει ως συνέπεια, πολλοί ομοφυλόφιλοι να κρατούν την ομοφυλοφιλία τους κρυφή στο χώρο της εργασίας τους (Thio, 2003). Ένα μεγάλο ποσοστό λεσβιών δεν αμείβεται ανάλογα με τα προσόντα που έχει γιατί έγινε γνωστή η σεξουαλικότητα του και είναι αρκετοί οι εργοδότες που δε θα προσλάμβαναν κάποιο ομοφυλόφιλο ή θα απέλυαν τον οποιονδήποτε υπάλληλο τους γιατί κυκλοφόρησε η φήμη πως είναι ομοφυλόφιλος.

Σύμφωνα με όσα υποστηρίζουν οι Horvath και Ryan (2003) η στάση των εργοδοτών απέναντι στους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες σχετίζεται με το (Aguero, Blod, Byrne, 1984) κατά πόσο οι ίδιοι οι εργοδότες έχουν έρθει και παλαιότερα σε επαφή με ομοφυλόφιλους (Basaw, Johnson, 2000), εάν έχουν πεποίθηση σε ένα συγκεκριμένο ρόλο του φύλου (Basaw, Johnson, Cotton, Huston, White et al., 2000) και με τη θρησκεία (Alford, Heating, 1997, Herec, 1988 et al.). Οι άνδρες εργοδότες βλέπουν πιο ευνοϊκά τις λεσβίες από τους

ομοφυλόφιλους άνδρες, ενώ οι γυναίκες εργοδότες δε διαφέρουν στη στάση τους απέναντι σε άνδρες και γυναίκες (Clouderback, Whitleg, 1997, Smith, Gorlon, 1998). Μερικοί ερευνητές έδειξαν πως οι εργοδότες έχουν συνήθως λιγότερο ευνοϊκή στάση απέναντι σε εργαζόμενους του ίδιου με αυτούς φύλου (Buher, Fishbein, 1998, La Martuite, 1998)· ιδιαίτερα οι άνδρες αντιδρούν περισσότερο αρνητικά στους ομοφυλόφιλους.

Ένα μεγάλο ποσοστό ομοφυλόφιλων επαγγελματιών αθλητών κρύβει την ομοφυλοφιλία του. Ελάχιστοι είναι εκείνοι που αποκαλύπτουν την ομοφυλοφιλία τους κατά την διάρκεια ή μετά το τέλος της καριέρας τους και αυτό γιατί, όπως πολλοί ομοφυλόφιλοι αθλητές αναφέρουν, μετά από μια τέτοια αποκάλυψη δέχθηκαν λιγότερες προσφορές για προώθηση προϊόντων με συνέπεια τη μείωση των κερδών τους (Thio, 2003). Επίσης εξαιτίας φόβου, απόρριψης, απόλυσης ή δημόσιας αντίδρασης, ομοφυλόφιλοι δάσκαλοι, αστυνομικοί, στρατιωτικοί, πολιτικοί και μέλη παρόμοιων κλάδων πολύ σπάνια αποκαλύπτονται στους συναδέλφους τους και στο κοινό (Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996).

Το να είναι ένας ομοφυλόφιλος ή μια λεσβία ανοιχτός – ανοικτή στο χώρο της εργασίας του – της μπορεί να είναι μια αποκαρδιωτική, τρομακτική εμπειρία αλλά μπορεί να τον – την ανακουφίσει από το άγχος του να κρύβεται για το ποιος ή ποια είναι (Organization for human rights campaign, 2006).

3.5. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΑ Μ.Μ.Ε.

Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης άλλοτε ενημερώνουν για διάφορα θέματα με αντικειμενικό και αμερόληπτο τρόπο ώστε να ενημερώνεται η κοινή γνώμη όσο το δυνατόν πληρέστερα και άλλοτε η αντικειμενική αυτή παρουσίαση δεν επιτυγχάνεται (Σταθόπουλος, 1999). Η μη αντικειμενική πληροφόρηση συναντάται απέναντι στην παρουσίαση των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών.

Συχνά τα Μ.Μ.Ε. προβάλλουν για τον ομοφυλόφιλο εσφαλμένα την εικόνα του θηλυπρεπούς σε σημείο που να δημιουργούνται λάθος εντυπώσεις. Επίσης, η εικόνα που προβάλλεται για τον ομοφυλόφιλο πολλές φορές είναι αυτή του γελοιογραφικά εκφυλισμένου ομοφυλόφιλου. «Η εικόνα αυτή έχει αρχίσει να δίνει τη θέση της στην εικόνα του εκβιαστή, του εγκληματία, του μαστροπού και σε άλλες παρόμοιες» (Τσαρούχας, 1995). Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, έχουν μια τάση να προβάλλουν στερεότυπα όπου ο ομοφυλόφιλος είναι θηλυπρεπής και η λεσβία τρέφει μίσος για τον αντρικό πληθυσμό. Εάν οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες δεν παρουσιάζονται αντίστοιχα ως θηλυπρεπείς ή ανδροπρεπείς τότε συνήθως απεικονίζονται ως «διαβολικοί τύποι» και ο σεξουαλικός τους προσανατολισμός είναι συμπτωματικός μιας επικίνδυνης παθολογίας (Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996).

Σπάνια θα δούμε να εμφανίζονται στην τηλεόραση ζευγάρια του ίδιου φύλου που δε διαφέρουν καθόλου από το κάθε άλλο ζευγάρι και αυτό για να μη γκρεμιστούν τα στερεότυπα και οι μύθοι που πρέπει να δαιωνίζονται. Κοιτάζοντας γύρω μας τις διαφημίσεις, τις εικόνες, τα βιβλία, τις εφημερίδες, τις εκπομπές στην τηλεόραση, τον δημόσιο προβληματισμό και τις εναλλακτικές ομάδες, δεν υπάρχει πουθενά ο ομοφυλοφιλικός έρωτας (Παγκόσμια πορεία γυναικών, 2003). Όμως, παρόλο που κάποιες φορές προβάλλονται στην τηλεόραση ομοφυλόφιλοι χαρακτήρες, συντηρητικές παρατάξεις συνεχίζουν να αντιδρούν σε αναπαραστάσεις ομοφυλοφίλων και λεσβιών ως κανονικά άτομα (Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996).

Όταν οι εφημερίδες δεν ενδιαφέρονται ειδικά για τους ομοφυλόφιλους, αγνοούν απλώς την ύπαρξη τους. Το «Time» της Νέας Υόρκης για παράδειγμα, δημοσίευσε το 1971 ένα μεγάλο άρθρο για τους «Άνδρες που

ζούνε μόνοι», χωρίς να λάβει υπόψη του ότι μια μεγάλη αναλογία νεαρών εργένηδων, κυρίως στην Νέα Υόρκη, είναι ομοφυλόφιλοι. Το ίδιο έγινε και σε ένα ακόμη άρθρο που έγραψαν κάποιες γυναίκες του Σικάγου και δημοσιεύθηκε στην «The New Left» όπου αναλύεται το θέμα της ανύπαντρης γυναίκας, χωρίς να γίνεται καμία νύξη για την ύπαρξη των λεσβιών (Altman, 1980).

Στα Μ.Μ.Ε. η ομοφυλοφιλία παρουσιάζεται πάντα σε σχέση με την πορνεία, το έγκλημα και ποτέ σε σχέση με τις θετικότες προσφορές των ομοφυλόφιλων στην κοινωνία μας. Έτσι επιτυγχάνεται η απαράδεκτη ταύτιση της ομοφυλοφιλίας με την εγκληματικότητα. Οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες είναι σχεδόν πάντα θύματα της εγκληματικότητας που οδηγεί συχνά στον φόνο. Είναι λάθος όμως να ταυτίζεται η ομοφυλοφιλία με την εγκληματικότητα γιατί οι ομοφυλόφιλοι ως άνθρωποι, δεν είναι εκβιαστές, αλλά εκβιαζόμενοι. Κι αυτό γιατί είναι θύματα μιας αβέβαιης εγκληματικότητας, που ευνοείται από την καταπίεση που ασκεί η κοινωνική ηθική στην ψυχολογία του ομοφυλόφιλου και της λεσβίας, που πάσχει από την «ενοχή» (Τσαρούχας, 1995).

Ο κινηματογράφος συχνά προτείνει υποδειγματικές αναπαραστάσεις του ομοφυλόφιλου ζευγαριού (Agacinski, 1998). Στα παλαιότερα χρόνια οι λεσβίες σε σπάνιες περιπτώσεις όταν εμφανίζονταν σε ταινίες στην τηλεόραση συνήθως απεικονίζονταν σαν «δολοφονικά τέρατα», σαδιστικές και σκληρές (Mc Nair, Brian, 2002). Οι ομοφυλόφιλοι στις εμπορικές ταινίες συνήθως απουσιάζουν. Όταν εμφανίζονται τις περισσότερες φορές προσδιορίζονται μόνο από το σεξουαλικό τους προσανατολισμό σαν να μην υπάρχει τίποτα άλλο να λεχθεί για τις ζωές τους πλην της σεξουαλικότητας τους. Στην κινηματογραφική ταινία «Η σιωπή των αμνών», ο κατά συρροή δολοφόνος είναι ένας ομοφυλόφιλος με τάσεις αλλαγής φύλου. Στις ταινίες του Hollywood οι ετεροφυλόφιλοι ποτέ δεν προσδιορίζονται ως «σατανικοί» ή «άσχετοι» μόνο εξαιτίας της σεξουαλικότητας τους, αντίθετα οι ομοφυλόφιλοι χαρακτηρίζονται αποκλειστικά από τη σεξουαλικότητα τους. Στις κωμωδίες οι χαρακτήρες είναι σεξουαλικά στερεοτυπημένοι. Πρόσφατα, ομοφυλοφιλικές και λεσβιακές ταινίες άρχισαν σταδιακά να ενσωματώνουν την ομοφυλοφιλική συμπεριφορά σε μία ευρύτερη οπτική γωνία (Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996).

Αξίζει να αναφέρουμε ότι θετικές αναφορές στον έλεγχο γεννήσεων, έκτρωση και αναφορά σε ομοφυλόφιλους και λεσβίες θεωρούνται στις Η.Π.Α. ως προώθηση της ανηθικότητας (Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996). Σύμφωνα με όσα οι Ryan και Rivers (2003) αναφέρουν, σε μια έρευνα του 1997-1998 πάνω στους κορυφαίους αριστούχους Λυκείων έδειξε ότι 48% ήταν προκατειλημμένοι απέναντι στους ομοφυλόφιλους και το 66% είπε ότι επίδειξη ομοφυλοφιλικών σχέσεων στην τηλεόραση και στον κινηματογράφο ήταν προσβλητική (Krouse, Krouse, 1998). Τέτοια δείγματα είναι ανησυχητικά καθώς οι ερωτηθέντες αντιπροσωπεύουν τους ηγέτες μεταξύ των μαθητών στις Η.Π.Α. και είναι άνθρωποι που δεν εμπίπτουν στην κατηγορία του «νταή» που είναι πιο πιθανόν να παρενοχλήσει έναν ομοφυλόφιλο μαθητή.

Αν και τα Μ.Μ.Ε. αφιερώνουν πρόσφατα περισσότερο χώρο στην ομοφυλοφιλία, αυτή η παραχώρηση δε σημαίνει υποχρεωτικά μεγαλύτερη παραδοχή της. Το να δίνεται περισσότερος χώρος στην ομοφυλοφιλία δε σημαίνει αναγκαστικά ότι παραχωρείται περισσότερος χώρος στους ομοφυλόφιλους και στις λεσβίες για να εκφράσουν τη γνώμη τους. Τα άρθρα που δεδηλωμένοι ομοφυλόφιλοι υπογράφουν εξακολουθούν να είναι σπάνια (Altman, 1980).

«Τα Μ.Μ.Ε. πρέπει να μάθουν να σέβονται και να προβάλουν την ομοφυλοφιλία στις πραγματικές της διαστάσεις και δυνατότητες, σαν μια ανθρώπινη ιδιότητα ίση με την ετεροφυλοφιλία» (Τσαρούχας, 1995). Κατά τους Strong, De Vault και Werner - Sayad (1996), η κοινή γνώμη συμφιλιώνεται πάντα με την ομοφυλοφιλία από τη στιγμή που ακούει για αγάπη και φιλία συγκινείται, επιδοκιμάζει (Agacinski, 1998).

3.6. ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Αρχικά θα αναφερθούμε στην νομική κατάσταση που ισχύει σε διάφορες χώρες ανά τον κόσμο. Στις Η.Π.Α. η κατάσταση είναι πολύπλοκη επειδή η κάθε πολιτεία έχει τους δικούς της νόμους. Σε πολλές πολιτείες όμως, η ομοφυλοφιλία είναι ποινικό αδίκημα. «Οι ίδιοι λόγοι που καθιστούν δύσκολη τη στατιστική καταμέτρηση της ομοφυλοφιλίας, καθιστούν δύσκολη και την ποινική δίωξη της» (Ατταλίδης, 1982). Στο Ηνωμένο Βασίλειο η τελευταία εκτέλεση ομοφυλόφιλου έγινε το 1835 (Bandman 2000). Στις Σοσιαλιστικές χώρες η κατάσταση δεν είναι ομοιόμορφη, αν και η Οκτωβριανή επανάσταση πήρε φιλελεύθερη στάση απέναντι στην ομοφυλοφιλία και την σεξουαλική έκφραση γενικά. Πάντως η ομοφυλοφιλία δεν οδηγεί σε ποινική δίωξη στην Τσεχοσλοβακία από το 1962, στην Πολωνία όπου οι ομοφυλόφιλες πράξεις έχουν μόνο τους ίδιους περιορισμούς όπως και οι ετεροφυλόφιλες και στην ανατολική Γερμανία από το 1968. Φαίνεται λοιπόν μια τάση στις εκβιομηχανοποιημένες κοινωνίες, ανεξαρτήτως του κοινωνικού συστήματος για μια νομική φιλελεύθερη αντιμετώπιση του φαινομένου της ομοφυλοφιλίας. Η τάση όμως αυτή είναι σχετικά πρόσφατη και οι χώρες με την ισχυρότερη επιρροή στον υπόλοιπο κόσμο, κυρίως η Αγγλία και οι Η.Π.Α. είχαν μια σαφή επιρροή και στους τομείς της νομοθεσίας σχετικά με την ομοφυλοφιλία προς την απαγορευτική κατεύθυνση. Ο κορανικός νόμος προβλέπει ποινή θανάτου για ομοφυλόφιλες πράξεις. Είναι γεγονός ότι η δύση επέμενε στις αυστηρές ποινικές κυρώσεις για την ομοφυλοφιλία και δημιούργησε τάση για νομική απαγόρευση ή για την εφαρμογή υπαρχόντων νόμων που μέχρι τότε δεν εφαρμόζονταν (Ατταλίδης, 1982).

Στις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες, η ομοφυλοφιλία αναγνωρίζεται επίσημα «ως στάση ζωής», αυτόνομη και ισότιμη με τη ζωή των άλλων. Κατά τον Τσαμπρούνη (2005), στην Ελλάδα η ποινική δίωξη της (ανδρικής) ομοφυλοφιλίας καταργήθηκε από τον ποινικό κώδικα από το 1950, όχι εξαιτίας του φιλελεύθερου πνεύματος της εποχής, αλλά για το λόγο της θεώρησης της σαν ασθένεια και έτσι δεν μπορούσε να είναι ποινικά κολάσιμη. Παράλληλα, πουθενά δε γίνεται αναφορά για τις λεσβίες. Για μια ετεροφυλοφιλική σχέση ένα άτομο ορίζεται ως ενήλικας στα δέκα πέντε (15) έτη ενώ για μια ομοφυλοφιλική στα δέκα επτά (17) έτη (Ποινικός Κώδικας

347). Η Ελλάδα παραμένει μαζί με την Ιρλανδία και την Πορτογαλία μία από τις τελευταίες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που προβλέπουν διαφορετικό όριο συναίνεσης μεταξύ ανδρών (International Lesbian and Gay Assosiation, χ. χ.).

Τα δείγματα για το μέλλον είναι ασφαλώς θετικά για την κατάργηση των διακρίσεων και της υπεράσπισης των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων και λεσβιών. Το πρώτο νομοσχέδιο προστασίας λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού είναι προ των πυλών και αφορά τις διακρίσεις στο χώρο εργασίας. Εάν χάσει κάποιος - κάποια την εργασία του - της εξαιτίας του σεξουαλικού προσανατολισμού και το καταγγείλει, ο εργοδότης είναι υποχρεωμένος να αποδείξει στο δικαστήριο ότι δεν ήταν αυτός ο λόγος διακοπής της συνεργασίας. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παίρνουν συχνά τα τελευταία χρόνια αποφάσεις που είναι απόλυτα στο πνεύμα της ισότιμης αντιμετώπισης των διαφορετικών σεξουαλικών συμπεριφορών. Έτσι έχουν καταδικάσει πολλές φορές χώρες λόγω της διαφοράς στο όριο συναίνεσης (International Lesbian and Gay Assosiation, χ.χ.).

Σαφή νομική διάκριση αποτελεί και η απουσία μέχρι τώρα οποιασδήποτε θετικής πρόνοιας για ζευγάρια του ίδιου φύλου (International Lesbian and Gay Assosiation, χ. χ.). Οι νόμοι και οι κοινωνικές νόρμες χρησιμοποιούνται σαν μέσο διακρίσεων κατά των λεσβιών και των ομοφυλόφιλων. Υπάρχει ένα αναπόδραστο γεγονός, που αντιμετωπίζουν τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια: η αγάπη τους δεν μπορεί να οδηγήσει στο να κάνουν μαζί παιδιά. Ότι η τεκνοποίηση προκύπτει επίμονα μόνο στην ετεροφυλοφιλία, έχει συνέπειες που δεν μπορούν να αγνοηθούν σαν να μην υπήρχαν (Hellinger, Weber, Beaumont, 2002). «Η κοινωνία, που προϋποθέτει το ετεροφυλοφιλικό μοντέλο ως τρόπο ζωής των ανθρώπων, δεν έχει ξεκαθαρίσει το πρόσωπο της απέναντι στο ομοφυλοφιλικό μοντέλο. Ο γάμος σαν πυρήνας μιας οικογένειας δύο ετεροφυλόφιλων που κάνουν παιδιά δεν μπορεί να εκφράσει τη σχέση δύο ομοφυλόφιλων ή λεσβιών. Από εκεί ίσως ξεκινάει η πρώτη κοινωνική διαφωνία ότι οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες δεν μπορούν να παντρευτούν και να φτιάξουν οικογένεια μεταξύ τους» (Ασκητής, 1997). Γεγονός είναι ότι γύρω στο 20% των ομοφυλόφιλων ανδρών και 33%

των λεσβίων παντρεύονται αλλά αυτοί οι ομοφυλοφιλικό γάμοι τις περισσότερες φορές είναι ασταθείς (Βαϊδάκης, 2005).

Από τη δεκαετία του 1970 και μετά, παρατηρείται αύξηση της συχνότητας και της πίεσης να δεχθεί η κοινωνία γάμους μεταξύ ομοφυλόφιλων και λεσβίων και την υιοθέτηση παιδιών από ζευγάρια του ίδιου φύλου. Υπάρχουν δύο τάσεις που διαμορφώνονται σχετικά με αυτό το σχήμα. Η πρώτη τάση είναι η αρνητική που αναφέρεται σε επιχειρήματα βιολογικά, θρησκευτικά, κοινωνικά και η δεύτερη είναι η θετική τάση όπου ξεκινά από την προσπάθεια απόδειξης του ανυπόστατου χαρακτήρα των αρνητικών επιχειρημάτων που εκφράζουν προκαταλήψεις. Οι προκαταλήψεις αυτές δημιουργούν δυσχέρειες και διογκώνουν τα προβλήματα που το σχήμα αυτό αντιμετωπίζει (Μουσούρου, 2003).

Για πολλούς η σωστή ψυχική ανάπτυξη του παιδιού απειλείται εάν δεν ανατραφεί σε ένα «ισορροπημένο» ετεροφυλοφιλικό περιβάλλον (Liberal Electronic Journal, χ. χ.). Όμως, σύμφωνα με τους Strong, De Vault, Werner - Sayad, (1996). υπάρχουν μέχρι και ενάμισι (1,5) εκατομμύριο λεσβίων μητέρων (Hoefffer, 1981) και ένα (1) έως τρία (3) εκατομμύρια ομοφυλόφιλων πατεράδων (Bozeth, 1987) που μεγαλώνουν στις Η.Π.Α. τα παιδιά τους. Οι περισσότεροι από αυτούς τους γονείς είναι ή υπήρξαν παντρεμένοι. Επομένως, πολλά παιδιά ομοφυλόφιλων γονιών ξεκίνησαν την ζωή τους σε «παραδοσιακές οικογένειες και ο χωρισμός μπορεί να συνέβη αργότερα. Υιοθεσία, τεχνητή γονιμοποίηση, αναδοχή είναι επίσης επιλογές που χρησιμοποιούνται ολοένα και περισσότερο από ομοφυλόφιλους εργένηδες και ζευγάρια (Goldman, 1992, Richetts, Achtenberg, 1989). Οι Strong, De Vault, Werner - Sayad (1996) καταγράφουν ότι εξαιτίας της μη παραδοσιακής φύσης αυτών των οικογενειών είναι δύσκολο να προσδιοριστεί ο αριθμός των ομοφυλόφιλων και λεσβίων που διαλέγουν τις εναλλακτικές αυτές λύσεις. Μελέτες ομοφυλόφιλων πατεράδων δείχνουν ότι το να είναι κάποιος ομοφυλόφιλος είναι συμβατό με καλή κηδεμονία (Bozett, 1987, Goldman, 1992, Harris, Turner, 1985). Επιπλέον, φαίνεται πως οι ομοφυλόφιλοι που αποκαλύπτονται στα παιδιά τους και που έχουν μια σταθερή ομοφυλοφιλική σχέση, τείνουν να είναι καλύτερης ποιότητας γονείς από αυτούς που παραμένουν παντρεμένοι και κρατάνε κρυφό το σεξουαλικό τους προσανατολισμό (Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996). Όσον αφορά την

Ελλάδα λόγω της ομοφοβίας που υπάρχει στην κοινωνία, είναι δύσκολο να τεκμηριωθεί ο συνολικός αριθμός παιδιών που ανατρέφονται από λεσβίες ή αμφιφυλόφιλες γυναίκες («Απελευθέρωση», 2005).

Πάντως γεγονός είναι ότι έρευνες που έχουν διεξαχθεί σε παιδιά αναθρεμμένα από ομοφυλόφιλους γονείς έδειξαν ότι αυτά τα παιδιά δεν παρουσιάζουν μεγαλύτερες πιθανότητες έκφρασης ομοφυλοφιλικής προτίμησης από τα παιδιά με ετεροφυλόφιλους γονείς. Πιθανότατα, η ανατροφή σε ένα τέτοιο οικογενειακό περιβάλλον δεν επηρεάζει το σεξουαλικό προσανατολισμό του παιδιού διαφορετικά από ότι θα το επηρέαζε ένα παραδοσιακό ετεροφυλόφιλο περιβάλλον (Λαγουμίδου, 1996). Σύμφωνα με τους Strong, De Vault, Werner – Sayad (1996) κατά τον Lamb, διευθυντή του τομέα κοινωνικής και συναισθηματικής ανάπτυξης του Εθνικού Ινστιτούτου Παιδικής Υγείας και Ανάπτυξης των Η.Π.Α., τα διαθέσιμα ερευνητικά στοιχεία υποδηλώνουν πως δεν υπάρχει καμία συγκεκριμένη συναισθηματική ή αναπτυξιακή ανωμαλία στα παιδιά που έχουν ανατραφεί από ομοφυλόφιλους γονείς (Goldman, 1992).

Από τη στιγμή που ο γάμος τους δεν αναγνωρίζεται από το νόμο, τα ζευγάρια των ομοφυλόφιλων δεν έχουν τα ίδια οικονομικά οφέλη που έχουν τα ζευγάρια των ετεροφυλόφιλων. Για παράδειγμα, δεν έχουν το νομικό δικαίωμα στην ασφάλιση του συντρόφου τους, δε δικαιούνται τις φορολογικές απαλλαγές που δικαιούνται οι παντρεμένοι ετεροφυλόφιλοι και δε γίνονται αποδέκτες των ωφελειών της Κοινωνικής Ασφάλισης ύστερα από το θάνατο του συντρόφου τους. Για τους παραπάνω λόγους, οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες αγωνίζονται για τη απόκτηση νομικού δικαιώματος στο γάμο. Πρόσφατα, σε πολλές πόλεις των Η.Π.Α. όπως για παράδειγμα στο Σαν Φρανσίσκο, έχει παραχωρηθεί σε ανύπαντρα ζευγάρια, ομοφυλόφιλων και ετεροφυλόφιλων, ένα νομικό πιστοποιητικό, που λέγεται «οικογενειακή συμφωνία συνεργασίας». Μερικά ζευγάρια ομοφυλοφίλων έχουν προσπαθήσει να χρησιμοποιήσουν το πιστοποιητικό αυτό με σκοπό να κερδίσουν οικογενειακά οφέλη από τους εργοδότες, τις ασφαλιστικές εταιρίες, τα κέντρα υγείας και άλλους οργανισμούς. Αξίζει να αναφερθεί ότι το Μάιο του 1993 το Ανώτατο Δικαστήριο της Χαβάης αποφάσισε ότι η απαγόρευση των γάμων μεταξύ των ατόμων του ίδιου φύλου παραβαίνει το σύνταγμα της πολιτείας, που απαγορεύει τις διακρίσεις ανάμεσα στα δύο φύλα (Thio, 2003).

Επίσης, σύμφωνα με στοιχεία που προέρχονται από τη Διεθνή Ένωση Ομοφυλόφιλων και Λεσβιών, παράρτημα Ευρώπης, αρκετές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν αναγνωρίσει δικαίωμα συμβίωσης σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια (βλέπε πίνακα «ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ΄»). Η νομική καταχώριση στα ληξιαρχεία της Γερμανίας, της Γαλλίας και σε άλλες χώρες, σημαίνει την ολική αναγνώρισή των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών ως συγγενικών προσώπων. «Το νομικό πλαίσιο κάποιων χωρών εξισώνει τα ομοφυλόφιλα με τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια σε πολλούς τομείς, όπως η κληρονομιά, η σύγκρουση καθηκόντων στα δικαστήρια, το δικαίωμα πληροφόρησης, το κοινό οικογενειακό όνομα (επίθετο), την κοινωνική ασφάλιση καθώς και την ασφάλεια υγείας και ιατρικής περίθαλψης». Ζευγάρια μεταξύ Γερμανών και αλλοδαπών «Binational» αποκτούν νομική ασφάλεια, ό,τι ισχύει για τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια μεταξύ αλλοδαπών και Γερμανών, σε θέματα όπως η άδεια εργασίας, ισχύει πλέον και για τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες. Επομένως, αποκτούν αλλοδαποί το δικαίωμα αίτησης και χορήγησης αδείας παραμονής, ώστε να μπορούν να συμβιώσουν με τη Γερμανίδα ή το Γερμανό σύντροφό τους. «Επιπλέον εισάγεται και το δικαίωμα εν μέρει περίθαλψης για τα παιδιά. Στα δικαιώματα προστίθενται φυσικά και οι υποχρεώσεις: Οι «σύντροφοι ζωής» είναι υποχρεωμένοι στην παροχή πρόνοιας – διατροφής» (International Lesbian and Gay Association, χ. χ.).

Όμως, οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες σε πολλές χώρες ακόμα παλεύουν για τα νομικά τους δικαιώματα και προστασίες που τους αναλογούν. Επειδή δεν μπορούν να παντρευτούν νομικά και εξαιτίας των επίμονων αντι-ομοφυλοφιλικών διακρίσεων, θέματα όπως κηδεμονία και υιοθεσία παραμένουν νομικά διλήμματα και εμπόδια για πολλούς και πολλές που σκέφτονται ή προσπαθούν να γίνουν γονείς (Strong, De Vault, Werner – Sayad, 1996).

Συχνά διαπιστώνονται σημαντικές διακρίσεις ενάντια στους ομοφυλόφιλους και στις λεσβίες στις οποίες αλλού συμμετέχει το κράτος, αλλού τις ανέχεται, ενώ όλο και πιο συχνά τις καταδικάζει χωρίς όμως να κάνει κάτι δραστικό για την εξάλειψή τους. Αν και τα πράγματα έχουν βελτιωθεί σε σχέση με το παρελθόν, η ελληνική κοινωνία παραμένει στάσιμη στις αντιλήψεις της σχετικά με τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες. Γεγονός είναι ότι υπάρχουν διαφορετικές νομοθετικές ρυθμίσεις σε διάφορες χώρες της

Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών. Η Ελλάδα είναι μία από τις χώρες που δεν έχει προχωρήσει στην θεσμική αναγνώριση των ομοφυλόφιλων σχέσεων γεγονός που καθιστά αναγκαία μια θεμελιώδη μεταστροφή όσον αφορά τη νομική και την κοινωνική αναγνώριση της ομοφυλοφιλίας (International Lesbian and Gay Assosiation, χ. χ.). Οφείλουμε να έχουμε σεβασμό στην διαφορετικότητα και τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια να έχουν τα ίδια νομικά δικαιώματα με τα ετεροφυλόφιλα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.1. ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Βασικός σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνήσουμε τις διακρίσεις που υφίστανται οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες κατά την εκδήλωση της σεξουαλικής τους ταυτότητας (coming out) στην εκπαίδευση, στην εργασία και την κοινωνία γενικότερα. Επίσης, μας ενδιέφερε να διερευνήσουμε και τους λόγους που κάποιοι και κάποιες διστάζουν να αποκαλύψουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα. Ένας εξίσου σημαντικός στόχος ήταν η διερεύνηση της στάσης της οικογένειας κατά το «coming out» και οι λόγοι που ένας ομοφυλόφιλος ή μία λεσβία δεν έχει αποκαλύψει την σεξουαλική του – της ταυτότητα στο οικογενειακό περιβάλλον. Επιπλέον, θέλαμε να μελετήσουμε εάν υπήρξαν αλλαγές στο δίκτυο του ατόμου, δηλαδή εάν επαναπροσδιορίστηκαν οι σχέσεις του μετά το «coming out». Τέλος, στόχος της έρευνας μας ήταν να διαπιστώσουμε εάν και σε ποιο βαθμό εδραιώνονται όλα όσα έχουν ήδη ειπωθεί μέχρι αυτό το σημείο της εργασίας, βάσει των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν σε ομοφυλόφιλους και λεσβίες.

Τα ερευνητικά ερωτήματα που μας απασχόλησαν ήταν τα εξής:

- Μας ενδιέφερε να διερευνήσουμε πιο ήταν το πρόσωπο που ο ομοφυλόφιλος ή η λεσβία επέλεξε να αποκαλύψει την σεξουαλική του ταυτότητα.
- Μας ενδιέφερε να μελετήσουμε τον επαναπροσδιορισμό των σχέσεων των ατόμων μετά το «coming out».
- Θέλαμε να μελετήσουμε εάν και με ποιες μορφές εκδηλώνεται ομοφοβία μέσα στο κοινωνικό σύνολο.
- Μας ενδιέφερε να μάθουμε εάν οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες έχουν υποστεί διακρίσεις στο χώρο της εκπαίδευσης.

- Τέλος, επιθυμούσαμε να διερευνήσουμε εάν οι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες έχουν βιώσει διακρίσεις στο εργασιακό τους περιβάλλον.

Για τα παραπάνω ερευνητικά ερωτήματα βασιστήκαμε στις εξής θεωρητικές υποθέσεις:

- Στην ερευνητική μονογραφία Νο 17^A «Κοινωνιολογία της Υγείας» των Βασιλικού και συν. (1998) «Οι ερωτώμενοι στο σύνολο τους δεν επιχειρούν αποκαλύψεις παρά μόνο σε εκείνους από τους οποίους νιώθουν ότι γίνονται ούτως ή άλλως αποδεκτοί (φίλοι, ομοφυλόφιλοι, φίλοι και φίλες με τους οποίους έχουν ήδη εδραιώσει μια δυνατή – μακροχρόνια σχέση).
- Το «coming out» είναι μια κοινωνική διαδικασία η οποία επαναπροσδιορίζει τη σχέση μεταξύ των ανθρώπων που επέλεξαν να αποκαλύψουν την ομοφυλοφιλία τους και αυτών που τους ακούνε (Cant, 2006).
- Οι D' Augelli και Hershberger (1993) σε μια έρευνα δέκα τεσσάρων (14) πόλεων βρήκαν πως οκτώ (8) στους δέκα (10) ερωτηθέντες ανέφεραν προφορική βία, σχεδόν οι μισοί (44%) απειλήθηκαν με επίθεση, σχεδόν το 1/3 (30%) κυνηγήθηκε και σχεδόν ένας (1) στους πέντε (5) (17%) ανέφερε σωματική επίθεση.
- Σύμφωνα με όσα αναφέρουν οι Horvath και Ryan (2003) η διάκριση ενάντια στους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες - που είναι υποψήφιοι για κάποια δουλειά - στο εργασιακό περιβάλλον μπορεί να έχει εχθρικά αποτελέσματα σε αυτούς και αυτές μέσω παραγόντων, όπως είναι το αυξημένο άγχος, οι περιορισμένες δυνατότητες και οι ευκαιρίες προόδου.

4.2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.2.1. ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας είναι η συνέντευξη. Οι στόχοι της συνέντευξης είναι πολλοί και ποικίλοι. Στη συνέντευξη υπάρχει μια συναλλαγή μεταξύ αναζήτησης πληροφοριών από τη πλευρά του συνεντευξιαστή και παροχής πληροφοριών από τη πλευρά του συνεντευξιαζόμενου (Cohen, Manion, 1994). Μετά το τέλος των συνεντεύξεων πραγματοποιήσαμε ανάλυση περιεχομένου αυτών για να δούμε τα κύρια θέματα που προέκυψαν.

Από την πληθώρα των μεθόδων για την διεκπεραίωση μιας έρευνας επιλέξαμε τη μέθοδο της συνέντευξης για τους εξής λόγους:

- Αρχικά, για τη δυνατότητα που μας παρείχε η συνέντευξη για διευκρίνιση των απαντήσεων (Cohen, Manion, 1994).
- Στη συνέχεια, για τις πολλές ευκαιρίες για ερωτήσεις πάνω σε θέματα που θέλαμε να διερευνήσουμε (Cohen, Manion, 1994).
- Και τέλος, για τις ευκαιρίες που θα μπορούσαμε να έχουμε για εμπάθυνση στα θέματα που κρίναμε σημαντικά (Cohen, Manion, 1994).

Το είδος της έρευνας που πραγματοποιήσαμε ήταν ποιοτική. Ένα χαρακτηριστικό της ποιοτικής έρευνας είναι ότι μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα εργαλείο διεξαγωγής προσωπικών συνεντεύξεων (Ψηφιακό Κέντρο Έρευνας, 2006). Σύμφωνα με έναν γενικό ορισμό που καταγράφει η Αυδή (2002) «ποιοτική έρευνα θεωρείται η ερμηνευτική μελέτη ενός συγκεκριμένου θέματος, στην οποία ο ερευνητής έχει κεντρική θέση στο τρόπο με τον οποίο το θέμα περιγράφεται και σημασιοδοτείται» (Banister, Burman, Parker, Taylor, Tindall, 1994).

Στην ποιοτική έρευνα αναλύονται συστήματα αξιών και συμπεριφορές ατόμων που σχετίζονται με το ερευνητικό πρόβλημα· έτσι υπήρχε πληρέστερη

κατανόηση των φαινομένων (Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας – Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά, 2006). Επίσης, με την ποιοτική έρευνα υπήρχε η δυνατότητα διερεύνησης που χαρακτηρίζονταν από λεπτομέρεια και βάθος και μπορούσαν να προκύψουν νέες ερωτήσεις και συμπεριφορές που δεν είχαν προβλεφθεί από πριν. Σύμφωνα με τη Χαλκιά (2003), η ποιοτική έρευνα έχει ευέλικτη δομή η οποία επιτρέπει αλλαγές στα ερωτήματα που τίθενται στο δείγμα και στον τρόπο συλλογής δεδομένων (Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος, 2006).

Το γεγονός ότι υπήρχε αρκετός χρόνος διαθέσιμος για την πραγματοποίηση της παρούσας έρευνας μας ώθησε στην επιλογή μιας ποιοτικής μεθόδου. Επιπλέον, η δυσκολία προσέγγισης των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών, μας ώθησε στην χρήση της ποιοτικής έρευνας.

Θεωρούμε την παρούσα μελέτη ιδιαίτερα σημαντική διότι στην Ελλάδα δεν έχουν πραγματοποιηθεί έρευνες που να αφορούν τις διακρίσεις απέναντι στους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες και δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία για το «coming out». Πρόκειται για ένα θέμα καινοτόμο, για το οποίο δεν έχουν διεξαχθεί έρευνες στη χώρα μας. Είναι γεγονός ότι με κάθε νέα έρευνα καταλήγουμε σε καινούρια συμπεράσματα, κατανοούμε καλύτερα την κατάσταση και την αντιμετωπίζουμε αποτελεσματικότερα.

Η έρευνα που πραγματοποιήσαμε χωρίστηκε σε δυο (2) φάσεις. Στην πρώτη, προκαταρκτική φάση αυτής, επισκεφθήκαμε το 10^ο Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ στις 2 Ιουλίου του 2005. Εκεί ήρθαμε σε επαφή με οργανώσεις προάσπισης των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων και λεσβιών. Συναντήσαμε εκπροσώπους από την «Ομοφυλοφιλική Λεσβιακή Κοινότητα Ελλάδας» (Ο.Λ.Κ.Ε.), τη Λεσβιακή Ομάδα Αθήνας και την «Πρωτοβουλία Ομοφυλόφιλων Ενάντια στην Καταπίεση» (Π.Ο.Ε.Κ.). Μαζί με τους εκπροσώπους των οργανώσεων συζητήσαμε διάφορα θέματα που τους αφορούν και συν-διαμορφώσαμε το θέμα της έρευνάς μας. Συμφωνήσαμε ότι τα αποτελέσματα της έρευνας θα είναι όσο το δυνατόν περισσότερο αξιοποιήσιμα. Με τις συζητήσεις αυτές θελήσαμε να ερευνήσουμε ζητήματα που αφορούν τη συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα και με το διάλογο που έγινε με μέλη της, προσπαθήσαμε να πλησιάσουμε στην επίτευξη αυτού του στόχου. Οι εκπρόσωποι των παραπάνω οργανώσεων δέχθηκαν πρόθυμα να

μας βοηθήσουν και μας ανέφεραν να έρθουμε σε επαφή μαζί τους για την έρευνα μας.

Στη συνέχεια στο κομμάτι που αφορά την βιβλιογραφική επισκόπηση, επισκεφθήκαμε την βιβλιοθήκη του Α.Τ.Ε.Ι. και του Πανεπιστημίου Πατρών, την κεντρική βιβλιοθήκη της Πάτρας, το Πάντειο Πανεπιστήμιο, την Εθνική βιβλιοθήκη της Αθήνας, τη βιβλιοθήκη του δήμου Νέου Ηρακλείου, τη δημοτική βιβλιοθήκη Νέας Ιωνίας, τη βιβλιοθήκη του «Ιωνικού Συνδέσμου», τη βιβλιοθήκη του Αιγινήτειου Νοσοκομείου και τη βιβλιοθήκη της Μονάδας Εφήβων του Ελληνικού Κέντρου Ψυχικής Υγιεινής και Ερευνών. Επίσης επισκεφθήκαμε βιβλιοπωλεία με εξειδικευμένα βιβλία που αφορούσαν το θέμα μας (Πολύχρωμος Πλανήτης και το Εναλλακτικό βιβλιοπωλείο) και τέλος επισκεφθήκαμε το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, την Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας και αντλήσαμε πληροφορίες από ιστοσελίδες του διαδικτύου.

Πριν το κύριο κομμάτι της έρευνας μας, πραγματοποιήσαμε πιλοτική έρευνα έξι (6) ατόμων (τριών (3) ανδρών και τριών (3) γυναικών). Στόχος ήταν να διερευνηθούν πιθανά λάθη του οδηγού συνέντευξης και να διαπιστώσουμε εάν οι ερωτήσεις ήταν σαφείς και κατανοητές από τους ερωτώμενους και τις ερωτώμενες. Με το τέλος του πιλοτικού, κάποιες ερωτήσεις τροποποιήθηκαν ενώ προστέθηκαν και κάποιες καινούριες. Η πιλοτική έρευνα έγινε από τις 5 Ιανουαρίου 2007 μέχρι τις 16 Ιανουαρίου 2007.

Το κύριο κομμάτι της έρευνας μας, διήρκησε συνολικά περίπου ένα (1) μήνα. Οι περισσότεροι ερωτώμενοι και ερωτώμενες δέχθηκαν σχετικά εύκολα να συμμετάσχουν στην έρευνα μας και οι συνθήκες που πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις ήταν αρκετά καλές. Οι περισσότερες συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν συνεννόησης σε εξωτερικούς χώρους, όπως καφετερίες και gay bar αλλά υπήρχαν και ομοφυλόφιλοι και λεσβίες οι οποίοι και οι οποίες εξέφρασαν την επιθυμία να πραγματοποιηθούν οι συνεντεύξεις στον προσωπικό τους χώρο. Η κάθε συνέντευξη ολοκληρώθηκε σε μία (1) συνάντηση. Οι συνεντεύξεις ήταν μαγνητοφωνημένες και πριν ξεκινήσουν διαβεβαιώσαμε τους ερωτώμενους και τις ερωτώμενες ότι όσα θα ειπωθούν θα κρατηθούν απόρρητα· επίσης τους εξηγήσαμε το θέμα και το σκοπό της έρευνας μας. Σχεδόν σε όλες τις συνεντεύξεις αρχικά γίνονταν μια συζήτηση στην οποία οι λεσβίες και οι ομοφυλόφιλοι είχαν την δυνατότητα να μιλήσουν γενικά για τα συναισθήματά τους. Αυτό ήταν βοηθητικό ώστε να γίνει μια

ομαλή μετάβαση στο κύριο κομμάτι της συνέντευξης. Η στάση μας ως συνεντευκτές ήταν περισσότερο καθοδηγητική παρά παρεμβατική και μιλούσαμε, όπου κρίναμε σκόπιμο, μόνο για να επαναπροσδιορίσουμε το θέμα.

Με την ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας και τη συλλογή όλων των δεδομένων της μελέτης, ολοκληρώθηκε αυτή η φάση και άρχισε η κωδικοποίηση των αποτελεσμάτων. Αρχικά ακούσαμε προσεκτικά τις μαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις και προχωρήσαμε στην απομαγνητοφώνηση τους. Στη συνέχεια επεξεργαστήκαμε όλες τις συνεντεύξεις και συγκρίναμε τις απαντήσεις που προέκυψαν από αυτές.

4.2.2. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ – ΔΕΙΓΜΑ

Για τη διεξαγωγή της έρευνας μας, επιλέξαμε τη δειγματοληψία χωρίς πιθανότητα. Στην έρευνα χρησιμοποιήσαμε τη δειγματοληψία «χινοοστιβάδας», όπου αρχικά εντοπίσαμε έναν μικρό αριθμό ατόμων με τα χαρακτηριστικά που ψάχναμε. Στη συνέχεια, τα άτομα αυτά χρησιμοποιήθηκαν ως πληροφοριοδότες με σκοπό να εντοπίσουν άλλα άτομα τα οποία είχαν τα προσόντα για να συμπεριληφθούν στο δείγμα της έρευνας μας και αυτά με τη σειρά τους μας σύστησαν άλλους για να συμπεριληφθούν στο δείγμα (Cohen, Manion, 1994).

Στην περίπτωση της μελέτης μας, η δειγματοληψία χινοοστιβάδας κρίθηκε ως η καταλληλότερη μέθοδος αφού αφορούσε την επιλογή ενός δείγματος που ανήκει σε δυσπρόσιτη ομάδα. Η επιλογή αυτή έγινε για τους εξής τρεις (3) λόγους:

- Για την προσβασιμότητα στο δείγμα. Με τον όρο προσβασιμότητα εννοούμε το γεγονός ότι ήταν εύκολη και προσιτή η επικοινωνία μας με ομοφυλόφιλους και λεσβίες που ανήκαν σε κάποιες οργανώσεις. Η επαφή μας με αυτά τα άτομα, μας οδήγησε μέσω παραπομπών σε άλλα άτομα.

- Για να διευρύνουμε το δείγμα μας με άτομα που δεν ανήκουν σε οργανώσεις χρησιμοποιήσαμε τη δειγματοληψία χιονοστιβάδας. Αρχικά προσεγγίσαμε τους ομοφυλόφιλους και λεσβίες που ήδη γνωρίζαμε και τους ζητήσαμε να μας φέρουν σε επαφή και με άλλους και άλλες.
- και τέλος, γιατί η δειγματοληψία χωρίς πιθανότητα είναι λιγότερο περίπλοκη όσον αφορά την συγκρότηση της και λιγότερο δαπανηρή (Cohen, Manion, 1994).

Όλες οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στην Αθήνα σε δέκα πέντε (15) ομοφυλόφιλους και δέκα πέντε (15) λεσβίες οι οποίοι και οι οποίες ανήκαν στις ηλικιακές ομάδες από δέκα οκτώ (18) μέχρι είκοσι τεσσάρων (24) ετών και στις ηλικιακές ομάδες από είκοσι πέντε (25) μέχρι τριάντα τεσσάρων (34) ετών. Από το σύνολο των τριάντα (30) ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα μας, δέκα (10) ήταν μέλη οργανώσεων προάσπισης των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών (πέντε (5) άνδρες και πέντε (5) γυναίκες) και είκοσι (20) άτομα (δέκα (10) άνδρες και δέκα (10) γυναίκες) δεν ανήκαν σε κάποια οργάνωση.

Τέσσερις (4) από τους συνεντευξιαζόμενους αρχικά ήταν λίγο διστακτικοί με την μαγνητοφώνηση και στο πρώτο κομμάτι που αφορούσε τα δημογραφικά στοιχεία καταγράψαμε χειρόγραφα τα λεγόμενα τους. Υπήρξαν και τρεις (3) ερωτώμενοι που δεν επιθυμούσαν τη χρήση μαγνητοφώνου και όλες οι απαντήσεις τους καταγράφηκαν χειρόγραφα. Ο μέσος όρος των συνεντεύξεων ήταν μία (1) ώρα με μια (1) ώρα και τριάντα (30) λεπτά.

4.2.3. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

Για την εκπόνηση της παρούσας μελέτης επιλέξαμε την τεχνική της ημικατευθυνόμενης συνέντευξης η οποία βασιζόταν σε έναν οδηγό συνέντευξης που ήταν κοινός για όλους τους ερωτώμενους και ερωτώμενες (βλέπε στο «ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'» τον οδηγό συνέντευξης). Επομένως, το εργαλείο της έρευνας μας είναι η συνέντευξη, όπου είναι από τις πιο διαδεδομένες και ισχυρότερες τεχνικές συλλογής ποιοτικών δεδομένων και αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο συλλογής πληροφοριών.

Σύμφωνα με τους Cohen και Manion (1994) η ερευνητική συνέντευξη έχει οριστεί ως «συζήτηση δύο ατόμων που αρχίζει από το συνεντευκτή, με ειδικό σκοπό την απόκτηση σχετικών με την έρευνα πληροφοριών, και επικεντρώνεται με αυτόν σε περιεχόμενο καθορισμένο από τους στόχους της έρευνας με συστηματική περιγραφή, πρόβλεψη ή ερμηνεία» (Cannell, Kahn, 1968). «Είναι ασυνήθιστη μέθοδος, διότι περιλαμβάνει τη συλλογή στοιχείων μέσω της άμεσης λεκτικής συναλλαγής μεταξύ ατόμων». Ένα πλεονέκτημα της συνέντευξης είναι ότι επιτρέπει μεγαλύτερο βάθος από τις άλλες μεθόδους συλλογής στοιχείων (Cohen, Manion, 1994). Οι άνθρωποι που χρησιμοποιούν την συνέντευξη δουλεύουν με την καταγραφή μιας ομιλίας από την οποία κάνουν απομαγνητοφώνηση σημειώνοντας τα σημεία που τους προκαλούν ενδιαφέρον. Σε δεδομένη χρονική στιγμή πρέπει να προσδιορίζουν τι για αυτούς αποτελεί γραπτό γεγονός και με ποια μορφή θα το καταγράψουν (Brow, Yule, 1983).

Έχοντας υπόψη μας αυτές τις ιδιότητες της συνέντευξης, καταλήξαμε στο σχεδιασμό ενός οδηγού συνέντευξης. Αφού εντοπίσαμε τα επιμέρους θέματα ενδιαφέροντος για την έρευνα μας, τα κατηγοριοποιήσαμε ώστε να αντλήσουμε τις πληροφορίες που απαιτήθηκαν.

Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιήθηκαν στον οδηγό συνέντευξης ήταν δύο (2) θεματικών ενότητων. Η πρώτη ενότητα περιελάμβανε κάποιες ερωτήσεις που αφορούσαν τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτώμενων όπως η ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, η οικονομική κατάσταση, η θρησκεία κ.α. Η δεύτερη ενότητα, ήταν χωρισμένη σε πέντε (5) θεματικές υπο-ενότητες. Οι θεματικές αυτές υπο-ενότητες ήταν το «coming out», οι σχέσεις του ομοφυλόφιλου ή της λεσβίας με την οικογένεια του – της, οι διακρίσεις που

βιώνουν στην εκπαίδευση και την εργασία και τέλος οι διακρίσεις στην κοινωνία.

Οι τύποι των ερωτήσεων που περιλαμβάνονταν στο διάγραμμα της συνέντευξης, ήταν διαφόρων ειδών. Πιο συγκεκριμένα, ήταν ανοιχτές και κλειστές ερωτήσεις, περιγραφικές και ερωτήσεις γνώμης. Επίσης χρησιμοποιήθηκαν και κάποιες κατά συνθήκη ερωτήσεις· οι ερωτήσεις αυτές δημιουργούνται από μία άλλη ερώτηση στην οποία ανήκουν. Κύριο μέλημα μας ήταν οι ερωτήσεις να είναι σαφείς και κατανοητές ώστε να αποφευχθεί η ύπαρξη διφορούμενων απαντήσεων.

4.3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η ανάλυση των αποτελεσμάτων έγινε με βάση την ανάλυση του περιεχομένου των συνεντεύξεων. Επίσης, προσπαθήσαμε να βγάλουμε και κάποια συγκεντρωτικά ποσοστά. Πριν ξεκινήσουμε την ανάλυση αποτελεσμάτων, κρίνουμε σκόπιμο να αναφέρουμε ότι τα ονόματα καθώς και οποιαδήποτε στοιχεία μπορούν να αποκαλύψουν την ταυτότητα των ερωτώμενων έχουν αλλαχθεί.

4.3.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Τόπος γέννησης – κατοικίας

Υποθέσαμε ότι ο τόπος προέλευσης και κατοικίας παίζουν κάποιο ρόλο στη συμπεριφορά, στις απόψεις και στις πράξεις των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών. Ενδιαφερόμασταν να μελετήσουμε τον τόπο γέννησης του δείγματος, πιθανές μετακινήσεις από τον τόπο μόνιμης κατοικίας και να συγκρίνουμε τις απαντήσεις αυτών που έζησαν όλα τα χρόνια της ζωής τους στην Αθήνα, με αυτούς που γεννήθηκαν ή έζησαν για μεγάλο χρονικό διάστημα στην επαρχία.

Από το σύνολο των τριάντα (30) ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα μας, τα δέκα επτά (17) απάντησαν ότι ζούσαν πάντα στην Αθήνα, επτά (7) ανέφεραν ότι είχαν ζήσει λίγα χρόνια στην επαρχία και έξι (6) είπαν ότι γεννήθηκαν και έζησαν τα περισσότερα χρόνια της ζωής τους εκτός Αθήνας.

2. Μορφωτικό επίπεδο – Εργασία

Όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο, από το σύνολο του δείγματος μας οι περισσότεροι και περισσότερες είχαν τελειώσει κάποια Ανώτατη σχολή. Από τα τριάντα (30) άτομα του δείγματος μας, τα τέσσερα (4) ανέφεραν ότι ήταν απόφοιτοι Λυκείου, οκτώ (8) μας είπαν ότι είχαν αποφοιτήσει από κάποια Ανώτερη σχολή, ενώ δέκα οκτώ (18) είπαν ότι ήταν απόφοιτοι ή φοιτούσαν σε Ανώτατη σχολή.

Ένα ακόμη θέμα το οποίο θεωρήσαμε άξιο αναφοράς αφορούσε την εργασία. Από το σύνολο του δείγματος μας, δέκα οκτώ (18) άτομα μας απάντησαν ότι εργάζονταν, ενώ δώδεκα (12) ανέφεραν ότι δεν εργάζονταν τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

3. Οικονομική Κατάσταση

Ένα ακόμη στοιχείο που επιθυμούσαμε να γνωρίζουμε αφορούσε την οικονομική κατάσταση του δείγματος. Από το σύνολο των ανθρώπων που μας μίλησαν οι τέσσερις (4) είπαν ότι το οικονομικό τους επίπεδο ήταν κακό, οι δέκα έξι (16) είπαν ότι ήταν μετρίου οικονομικού επιπέδου, οι επτά (7) ανέφεραν ότι βρίσκονταν σε καλό οικονομικό επίπεδο, ενώ τρεις (3) μας είπαν ότι το οικονομικό τους επίπεδο ήταν πολύ καλό.

4. Οικογενειακή κατάσταση

Υποθέσαμε ότι η οικογενειακή κατάσταση παίζει κάποιο ρόλο στην εκδήλωση και την αποκάλυψη της ομοφυλοφιλίας. Από το σύνολο των ερωτώμενων οι είκοσι τρεις (23) είπαν ότι είχαν αδέρφια ενώ επτά (7) ότι δεν είχαν. Από τα δέκα πέντε (15) άτομα που ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα από δέκα οκτώ (18) μέχρι είκοσι τέσσερα (24), τα δώδεκα (12) μας είπαν ότι ζούσαν μαζί με τους γονείς τους ενώ τα τρία (3) ότι ζούσαν μόνοι τους. Από την ηλικιακή ομάδα είκοσι πέντε (25) με τριάντα τεσσάρων (34) ετών, πέντε (5) άτομα ανέφεραν ότι ζούσαν μαζί με τους γονείς τους ενώ δέκα (10) είπαν ότι ζούσαν μόνοι τους. Επομένως, από το σύνολο του δείγματος οι δέκα τρεις (13) ζούσαν μόνοι τους.

5. Σχέση των ερωτώμενων και της οικογένειας τους με τη θρησκεία και πως χαρακτηρίζουν τα άτομα του δείγματος την οικογένεια τους

Με τις ερωτήσεις αυτές θέλαμε να διερευνήσουμε τη σχέση του δείγματος και της οικογένειας του με τη θρησκεία και κατά πόσο η δεύτερη μπορεί να επηρεάσει την εκδήλωση και την αποκάλυψη της ομοφυλοφιλίας. Από το σύνολο του δείγματος, δέκα έξι (16) άτομα θεώρησαν ότι είχαν μάλλον

καλή σχέση με τη θρησκεία, πέντε (5) ότι είχαν καλή σχέση με τη θρησκεία, ενώ εννέα (9) θεώρησαν ότι η σχέση τους με την θρησκεία ήταν κακή.

Σύμφωνα με τα λεγόμενα των συνεντευξιαζόμενων η σχέση της οικογένειας τους με τη θρησκεία ήταν μάλλον καλή στους και στις δέκα εννέα (19), καλή στους και στις οκτώ (8) και κακή στους και στις τρεις (3). Από τους και τις τριάντα (30) που συμμετείχαν στην έρευνα μας, οι οκτώ (8) χαρακτήρισαν την οικογένεια τους συντηρητική, οι έξι (6) τη χαρακτήρισαν προοδευτική ενώ δέκα έξι (16) άτομα είπαν ότι η οικογένεια τους δεν είναι ούτε το ένα ούτε το άλλο.

6. Είστε μέλος σε κάποια οργάνωση προάσπισης των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων ή των λεσβιών; Εάν ναι, πότε και γιατί ενταχθήκατε;

Από το σύνολο του δείγματος είχαμε προαποφασίσει τα δέκα (10) άτομα να ανήκουν σε οργανώσεις προάσπισης των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών και τα είκοσι (20) να μην ανήκουν. Το δείγμα ανδρών και γυναικών ήταν ισάριθμα μοιρασμένο και στις δύο περιπτώσεις. Από τα άτομα εκτός οργανώσεων δώδεκα (12) είπαν ότι δεν θα ήθελαν να ενταχθούν σε κάποια οργάνωση προάσπισης των δικαιωμάτων τους για διάφορους λόγους. Μεταξύ των λόγων αυτών ήταν η έλλειψη χρόνου, η διαφωνία με τη λειτουργία τέτοιων οργανώσεων και η επιθυμία για τη διατήρηση της ανωνυμίας τους. Στόχος αυτής της ερώτησης, ήταν να κάνουμε μια σύγκριση του πόσο «ανοικτά» ή όχι σε σχέση με τη σεξουαλικότητα τους είναι τα άτομα που ανήκουν σε οργανώσεις με τα άτομα που δεν ανήκουν σε κάποια οργάνωση.

4.3.2. Η ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ («COMING OUT»)

7. Έχετε κάποιο άτομο στο συγγενικό σας περιβάλλον ή στην γειτονιά σας ή στην εργασία σας ή κάπου αλλού που είναι ομοφυλόφιλο ή λεσβία και αυτό είναι γενικά γνωστό; Εάν ναι, πώς το συζητάνε οι συγγενείς σας / οι γνωστοί σας / οι γείτονες / οι συνάδελφοι σας;

Στην ερώτηση αυτή είκοσι επτά (27) από τους και τις τριάντα (30) απάντησαν ότι υπάρχει κάποιος ομοφυλόφιλος ή λεσβία στον κοινωνικό τους περίγυρο, από τους οποίους οι δώδεκα (12) είπαν ότι το άτομο αυτό ήταν συγγενείς. Από τους και τις είκοσι επτά (27) οι τέσσερις (4) απάντησαν ότι υπάρχουν άτομα στον κοινωνικό τους περίγυρο που μιλάνε μάλλον θετικά για τους ομοφυλόφιλους και της λεσβίες, δέκα (10) απάντησαν ότι μιλάνε μάλλον αρνητικά ενώ δέκα τρεις (13) απάντησαν ότι αποφεύγουν να μιλήσουν για αυτό το θέμα ή δεν αναφέρουν κάτι για αυτό. Υποθέσαμε ότι τα άτομα που ακούνε αρνητικά σχόλια για την ομοφυλοφιλία δυσκολεύονται περισσότερο να πραγματοποιήσουν «coming out» φοβούμενοι τον κοινωνικό στιγματισμό.

«Όταν οι γονείς μου βλέπουν έναν γείτονα μας που είναι gay, πίσω από τη πλάτη του τον κοροϊδεύουν και μιλάνε άσχημα για αυτόν» (Τάσος)

«Πολλοί γνωστοί μου λένε συχνά: καλοί οι gay αλλά μακριά από εμάς, όταν βλέπουν έναν gay φίλο μου» (Στράτος)

«Η οικογένεια μου δεν έχει πρόβλημα με όσους ομοφυλόφιλους έχει γνωρίσει» (Άγγελος)

8. Πόσο ανοικτός ή ανοικτή είστε με τη σεξουαλική σας ταυτότητα;

Στην ερώτηση αυτή κρίναμε σκόπιμο να χωρίσουμε το δείγμα σε αυτούς και αυτές που ανήκουν σε οργανώσεις προάσπισης των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών και σε αυτούς και αυτές που δεν ανήκουν για να εξετάσουμε εάν υπάρχει κάποια διαφοροποίηση.

Οι απαντήσεις στην ερώτηση αυτή ήταν διαφόρων ειδών. Προσπαθώντας να κωδικοποιήσουμε τα αποτελέσματα αυτά θέσαμε κάποια πιο γενικά κριτήρια για το τι σημαίνει να είσαι ανοιχτός με της σεξουαλική σου ταυτότητα και τι όχι. Βάση αυτών των κριτηρίων από τα είκοσι (20) άτομα εκτός οργανώσεων τα οκτώ (8) απάντησαν ότι είναι ανοικτά με τη σεξουαλική τους ταυτότητα:

*«Είμαι περήφανος για αυτό που είμαι και δεν ντρέπομαι καθόλου για αυτό»
(Παύλος)*

*«Γενικά δεν έχω πρόβλημα εάν ρωτηθώ να δηλώσω ότι είμαι λεσβία»
(Κατερίνα)*

«Είμαι ανοιχτός στο δρόμο αλλά αποφεύγω να είμαι σε πολυσύχναστους δρόμους και δρόμους με παιδιά» (Λύσανδρος)

Από τα δέκα (10) άτομα που ανήκουν σε οργανώσεις τα εννέα (9) απάντησαν ότι γενικά είναι ανοικτά με τη σεξουαλική τους ταυτότητα:

«Πίστευα από μικρός ότι οτιδήποτε είσαι πρέπει να το υποστηρίζεις και να το ακολουθείς» (Χάρης)

*«Δεν το κρύβω ότι είμαι λεσβία γιατί θεωρώ ότι δεν υπάρχει λόγος»
(Μαριάννα)*

Με βάση τα στοιχεία μας, τα άτομα που ανήκουν σε οργανώσεις είναι πιο ανοικτά στην εκδήλωση της σεξουαλικής τους ταυτότητας σε σχέση με τα άτομα που δεν ανήκουν σε κάποια οργάνωση, κάτι που επιβεβαιώνει την υπόθεση που είχαμε κάνει πριν ξεκινήσουμε την έρευνα.

9. Σε τι ηλικία νιώσατε για πρώτη φορά κάποια ομοφυλόφιλη έλξη – επιθυμία; Τι κάνατε και πώς νιώσατε τότε, είχατε ανθρώπους να το εκμυστηρευτείτε, σε ποιους και πώς αντέδρασαν;

Οι ηλικίες που αναφέρθηκαν ήταν ποικίλες. Πάντως είναι γεγονός ότι από τα τριάντα (30) άτομα τα έντεκα (11) ένιωσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία σε ηλικία έξι (6) έως δέκα (10) ετών, τρία (3) άτομα ένιωσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία πριν το Δημοτικό σχολείο, έντεκα (11) άτομα ένιωσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία στις δύο (2) τελευταίες τάξεις του Δημοτικού σχολείου και τέλος πέντε (5) άτομα ένιωσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία στις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου.

Οι περισσότεροι και περισσότερες που ερωτήθηκαν ανέφεραν ότι όταν ένιωσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία δεν έκαναν τίποτα, ενώ υπήρχαν και δύο (2) στους τριάντα (30) που προσπάθησαν να προσεγγίσουν κάποιο άτομο του ιδίου με αυτούς φύλο. Όλοι ανέφεραν ότι δεν μπόρεσαν να προσδιορίσουν το συναίσθημα τους και δεν το εκμυστηρεύτηκαν σε κανέναν.

*«Ήμουν πολύ μικρός και δεν μπορώ να προσδιορίσω τι ακριβώς ένιωσα»
(Μανόλης)*

«Το θυμάμαι σαν κάτι μακρινό, μια ανάμνηση που ακόμη δεν μπορώ να καταλάβω τι συναισθήματα μου προκαλεί» (Ελένη)

*«Ένιωσα ότι δεν ήταν κάτι κακό, ήταν απλά μια επιθυμία να είμαι μαζί της»
(Ελλη)*

10. Σε τι ηλικία παραδεχτήκατε ότι νιώσατε ομοφυλόφιλη έλξη – επιθυμία; Τι κάνατε και πώς νιώσατε τότε, είχατε ανθρώπους να το εκμυστηρευτείτε, σε ποιους και πώς αντέδρασαν;

Από το σύνολο του δείγματος έντεκα (11) άτομα παραδέχθηκαν ότι ένιωσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία στο Γυμνάσιο χωρίς να προσδιορίσουν τάξη, τέσσερα (4) άτομα παραδέχθηκαν ότι ένιωσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία στην πρώτη Γυμνασίου, πέντε (5) άτομα

παραδέχθηκαν ότι ένιωσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία στην τρίτη Γυμνασίου ή στο Λύκειο, ενώ τα υπόλοιπα άτομα από το σύνολο του δείγματος δεν μπόρεσαν να προσδιορίσουν πότε το παραδέχθηκαν ακριβώς.

Στην ερώτηση που αφορούσε τα συναισθήματα που βίωσαν οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες, οι απαντήσεις ήταν ποικίλες. Μεταξύ άλλων αναφέρθηκε ότι αισθάνθηκαν: «μπερδεμένοι», «αγχωμένοι», αισθάνθηκαν «ντροπή» κ.λ.π.

«Ένωσα πολύ μπερδεμένη και φοβισμένη, δεν μπορούσα να καταλάβω ακριβώς τι μου συνέβαινε» (Άννα)

«Δεν μπορούσα να το πιστέψω, ήξερα ότι μου άρεσαν οι γυναίκες αλλά θεωρούσα αδύνατον να προσεγγίσω κάποια» (Δέσποινα)

«Αισθάνθηκα μεγάλη ντροπή και άγχος και δεν μπορούσα καθόλου να χειριστώ αυτό που μου συνέβαινε» (Στάθης)

«Ήταν κάτι πρωτόγνωρο για εμένα και προσπαθούσα να μην το σκέπτομαι» (Παύλος)

«Ήταν λίγο δύσκολο και λίγο αγχωτικό» (Λύσανδρος)

Έξι (6) εκμυστηρεύτηκαν σε κάποιον ή κάποια την επιθυμία τους από τους οποίους και τις οποίες οι πέντε (5) επέλεξαν να το αποκαλύψουν στον αδελφό ή της αδελφή τους και μόνο μία (1) το αποκάλυψε σε φίλη της. Τα τρία (3) από τα αδέλφια που έμαθαν ότι ο αδελφός ή η αδελφή τους ένιωσε κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία προβληματίστηκαν και δεν αντέδρασαν υποστηρικτικά, ενώ δύο (2) δεν έδωσαν σημασία. Η φίλη της λεσβίας αρνήθηκε να ακούσει τα λεγόμενα της.

«Το είπα στην κολλητή μου, έδειξε να σοκάρεται, δεν μπορούσε καν να με κοιτάξει» (Ελισάβετ)

«Το πρώτο άτομο που μίλησα ήταν η μικρή μου αδελφή, έδειξε να μην το πιστεύει, είπε ότι είναι όλα στο μυαλό μου και άλλαξε θέμα» (Στέφανος)

Αυτά τα στοιχεία δείχνουν να επιβεβαιώνουν αποτελέσματα άλλων ερευνών που όπως έχουμε αναφέρει δείχνουν ότι οι περισσότεροι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες καταλαβαίνουν από μικρή ηλικία πως τους έλκουν άτομα του ίδιου φύλου απλά δεν γνωρίζουν τι μπορεί να σημαίνουν τέτοια συναισθήματα (Women Cyberspace Index, χ. χ).

11. Σε τι ηλικία είχατε την πρώτη σας σεξουαλική εμπειρία με άτομο του ίδιου φύλου; Τι κάνατε και πώς νιώσατε τότε, είχατε ανθρώπους να το εκμυστηρευτείτε, σε ποιους και πώς αντέδρασαν;

Η πλειοψηφία (δέκα τέσσερις (14) στους και στις τριάντα (30)) απάντησε ότι η πρώτη σεξουαλική εμπειρία με άτομο του ίδιου φύλου ήταν μετά τα δέκα οκτώ (18), οκτώ (8) απάντησαν ότι η πρώτη σεξουαλική εμπειρία με άτομο του ίδιου φύλου ήταν μεταξύ δέκα πέντε (15) και δέκα οκτώ (18) ετών και επίσης οκτώ (8) απάντησαν ότι η πρώτη σεξουαλική εμπειρία με άτομο του ίδιου φύλου ήταν μεταξύ δέκα τριών (13) με δέκα πέντε (15) ετών. Είναι άξιο αναφοράς ότι οι γυναίκες ήταν περισσότερες στην ηλικιακή κατηγορία από δέκα οκτώ (18) και άνω (εννέα (9) έναντι έντεκα (11) των ανδρών).

«Η πρώτη μου σεξουαλική εμπειρία δεν ήταν ολοκληρωμένη και έγινε με μία φίλη μου στο εξοχικό σπίτι της οικογένειας. Εγώ ήμουν δέκα πέντε και αυτή δέκα επτά» (Κωνσταντίνα)

«Ήμουν δέκα οκτώ χρονών στο σπίτι του φίλου μου και έγινε» (Σωτήρης)

«Ήταν στα δέκα εννέα μου, μέχρι τότε είχα σεξουαλικές εμπειρίες με άνδρες, αλλά πάντα ήξερα ότι μου άρεσαν οι γυναίκες» (Ελλη)

Τα συναισθήματα που περιγράφηκαν από τους ερωτώμενους και τις ερωτώμενες ήταν διαφόρων ειδών αν και η πλειοψηφία ανέφερε ότι ήταν μια ευχάριστη εμπειρία.

«Ήταν καλά, αισθάνθηκα τέλεια, ήταν ότι καλύτερο είχα κάνει» (Τάκης)

«Υπήρχε πολύ αμηχανία και άγχος, αλλά το ήθελα πολύ» (Αλέξανδρος)

«Παρόλο που αρχικά φοβόμουν τελικά ήταν πολύ καλά» (Αλίκη)

Οκτώ (8) από το σύνολο του δείγματος υποστήριξε ότι εκμυστηρεύτηκε αυτή του την εμπειρία σε άλλους ομοφυλόφιλους ή λεσβίες, εννέα (9) στα αδέρφια, τρεις (3) στην μητέρα, τέσσερεις (4) σε φίλους και τέσσερεις (4) δεν το αποκάλυψαν σε κανέναν.

Οι αντιδράσεις των ατόμων που το έμαθαν ήταν διάφορες:

«Ήταν και ο ίδιος gay και μου είπε πως δεν έγινε τίποτα» (Μανόλης)

«Ο αδελφός μου δεν μου μιλούσε για πολύ καιρό» (Θάλεια)

«Η μητέρα μου δεν μπορούσε να το πιστέψει, έδειξε πραγματικά σοκαρισμένη» (Ελένη)

«Το είπα στην καλύτερη μου φίλη και έδειξε να με καταλαβαίνει, με ρώτησε και λεπτομέρειες» (Μάρκος)

«Το είπα σε μια φίλη μου και από τότε που το άκουσε άρχισε να με αποφεύγει» (Μαριάννα)

12. Σε τι ηλικία παραδεχτήκατε στον εαυτό σας ότι είστε λεσβία ή ομοφυλόφιλος;

Από το σύνολο του δείγματος τέσσερις (4) παραδέχθηκαν ότι είναι ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες στο Γυμνάσιο, δέκα (10) στο Λύκειο και δέκα έξι (16) μετά το Λύκειο. Από τα δέκα έξι (16) άτομα που απάντησαν ότι παραδέχθηκαν ότι είναι ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες μετά το Λύκειο, τα δέκα (10) ήταν γυναίκες.

13. Θα θέλατε να μας πείτε την ηλικία σας όταν συνέβη η εκμυστήρευση σε άλλους;

Στην ερώτηση αυτή, κρίναμε σκόπιμο να χωρίσουμε το δείγμα μας σε άντρες και γυναίκες. Από τους δέκα πέντε (15) άνδρες που ρωτήθηκαν, οι τρεις (3) εκμυστηρεύτηκαν ότι είναι ομοφυλόφιλοι στην ηλικία των δέκα πέντε (15) με δέκα έξι (16) ετών, οι τέσσερις (4) το εκμυστηρεύτηκαν σε ηλικία δέκα έξι (16) με δέκα επτά (17) ετών και οκτώ (8) άτομα το εκμυστηρεύτηκαν μετά τα δέκα επτά (17) έτη. Όσον αφορά τις γυναίκες, οι δύο (2) εκμυστηρεύτηκαν σε κάποιον ότι είναι λεσβίες σε ηλικία δέκα πέντε (15) με δέκα έξι (16) ετών, οι τρεις (3) το εκμυστηρεύτηκαν στα δέκα έξι (16) με δέκα επτά (17) έτη, ενώ οι δέκα (10) το εκμυστηρεύτηκαν μετά τα δέκα επτά (17) τους χρόνια.

14. Ποιο ήταν το πρώτο άτομο που θελήσατε να του αποκαλύψετε ότι είστε ομοφυλόφιλος ή λεσβία;

Με την ερώτηση αυτή θέλαμε να κατανοήσουμε ποια χαρακτηριστικά συγκέντρωνε το άτομο που ο ομοφυλόφιλος ή η λεσβία αποκάλυψε πρώτα τη σεξουαλική του ή της ταυτότητα. Προσπαθώντας να κατηγοριοποιήσουμε τις απαντήσεις που μας έδωσαν, αποφασίσαμε να τις χωρίσουμε σε πέντε (5) κατηγορίες. Από τους και τις τριάντα (30), οι οκτώ (8) είπαν ότι το πρώτο άτομο που του αποκάλυψαν ότι είναι ομοφυλόφιλος ή λεσβία ήταν ο αδελφός ή η αδελφή τους, οι εννέα (9) είπαν ότι ήταν φίλοι, οι έξι (6) είπαν ότι ήταν ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες φίλοι ή φίλες ή ομοφυλόφιλα άτομα που γνώριζαν και τέλος τρεις (3) είπαν ότι το αποκάλυψαν σε ξαδέλφια ή άλλους συγγενείς.

15. Γιατί προτιμήσατε να μιλήσετε σε αυτό το άτομο πρώτα;

Οι απαντήσεις σε αυτήν την ερώτηση ήταν ποικίλες και δύσκολα θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν. Πάντως, πέντε (5) είπαν ότι προτίμησαν να μιλήσουν σε κάποιο άτομο πρώτα γιατί το θεωρούσαν πιο «κοντινό» σε αυτούς, τέσσερις (4) γιατί το είπαν σε ομοφυλόφιλα άτομα που θεωρούσαν ότι θα έχουν περισσότερη κατανόηση και τέσσερις (4) είπαν ότι μίλησαν γιατί τα ίδια τα άτομα, τους ή τις ρώτησαν εάν είναι ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες. Τα υπόλοιπα άτομα έδωσαν διαφορετικές εξηγήσεις για το άτομο που επέλεξαν να αποκαλύψουν την ομοφυλοφιλία τους.

«Προτίμησα να μιλήσω στον αδελφό μου γιατί θεωρούσα ότι ήταν αρκετά προοδευτικό άτομο» (Φίλιππος)

«Επέλεξα να το πω σε μια φίλη που νόμιζα ότι ήταν λεσβία, έκανα όμως λάθος» (Ασπασία)

«Αναγκάστηκα να το πω στη θεία μου γιατί με ρώτησε» (Στάθης)

16. Ποιος ήταν ο τελευταίος ή τελευταία που έμαθε ότι είστε ομοφυλόφιλος ή λεσβία;

Και σε αυτή την ερώτηση ήταν δύσκολο να κατηγοριοποιηθούν οι απαντήσεις. Για έξι (6) (τέσσερις (4) άνδρες και δύο (2) γυναίκες) ο τελευταίος που έμαθε ότι είναι ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες ήταν ο πατέρας. Τα υπόλοιπα άτομα ανέφεραν ότι ο τελευταίος που το έμαθε ήταν ο αδελφός ή η αδελφή, κάποιος φίλος ή φίλη, κάποιος συγγενείς, άτομα από το εργασιακό περιβάλλον ή τη Σχολή.

«Ο τελευταίος ήταν ο πατέρας μου και δεν μπορώ να πω ότι αντέδρασε με τον καλύτερο τρόπο» (Στράτος)

«Η αδελφή μου το έμαθε τελευταία γιατί δεν ένιωθα καθόλου άνετα να της το πω, πίστευα πως δεν θα με καταλάβει γιατί είναι παντρεμένη» (Δήμητρα)

«Ο τελευταίος που το έμαθε ήταν ο διευθυντής μου από τη δουλειά, το άκουσε από έναν συνάδελφο» (Λήδα)

«Ο τελευταίος που το έμαθε ήταν ένα παιδί από τη σχολή μου, που με είδε με το σύντροφο μου στο δρόμο» (Μάρκος)

17. Πόσο διάστημα μεσολάβησε από την στιγμή που συνειδητοποιήσατε ότι είστε ομοφυλόφιλος ή λεσβία μέχρι την στιγμή που το ανακοινώσατε – εκμυστηρευτήκατε σε κάποιο άτομο;

Στις απαντήσεις που καταγράψαμε συναντήσαμε μια ευρεία χρονική κλίμακα, από τη συνειδητοποίηση μέχρι την ανακοίνωση – εκμυστήρευση σε κάποιο άτομο. Προσπαθώντας να κατηγοριοποιήσουμε τις απαντήσεις, προέκυψαν τέσσερα (4) άτομα που χρειάστηκαν λιγότερο από ένα (1) μήνα για να αποκαλύψουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα, δώδεκα (12) άτομα που χρειάστηκαν μέχρι έξι (6) μήνες, εννέα (9) άτομα που χρειάστηκαν περισσότερο από ένα (1) χρόνο και πέντε (5) άτομα που δεν μπορούσαν να απαντήσουν σε αυτήν την ερώτηση.

Στην ερώτηση αυτή βλέπουμε ότι από την παραδοχή και τον αυτοπροσδιορισμό κάποιου ως ομοφυλόφιλου ή λεσβίας το διάστημα που μεσολάβησε κυμαίνεται από κάποιες βδομάδες μέχρι ένα (1) χρόνο. Στην ενότητα των συμπερασμάτων αναλύεται εκτενέστερα η σχέση του χρονικού διαστήματος από τη συνειδητοποίηση μέχρι την εκδήλωση της σεξουαλικής ταυτότητας με άλλα ζητήματα που ερευνήσαμε.

18. Η αποκάλυψη της σεξουαλικής σας ταυτότητας είχε συνέπεια την απομάκρυνση κάποιων συγγενικών ή φιλικών σας προσώπων; Εάν ναι ποιων, πώς αντέδρασαν, πώς νιώσατε εσείς από την απομάκρυνση;

Με τις απαντήσεις που καταγράψαμε προσπαθήσαμε να διερευνήσουμε εάν μετά την εκδήλωση της ομοφυλοφιλίας παρουσιάστηκαν αλλαγές στο δίκτυο το ατόμου.

Από τους και τις τριάντα (30) που ερωτήθηκαν, οι είκοσι επτά (27) απάντησαν ότι η αποκάλυψη της σεξουαλικής τους ταυτότητας είχε συνέπεια

την απομάκρυνση κάποιων συγγενικών ή φιλικών τους προσώπων, ενώ οι τρεις (3) δεν είπαν ότι αντιμετώπισαν κάποιο ιδιαίτερο πρόβλημα.

Από τους και τις είκοσι επτά (27) που απάντησαν θετικά στην ερώτηση αυτή, οι πέντε (5) απάντησαν ότι απομακρύνθηκε ο πατέρας (οι τρεις (3) από τους πέντε (5) ήταν άνδρες), τρεις (3) απάντησαν ότι απομακρύνθηκε η μητέρα, τρεις (3) ότι ήταν τα αδέρφια και οκτώ (8) ότι ήταν κάποιοι φίλοι. Στην ερώτηση αυτή πολλά άτομα ανέφεραν απομάκρυνση συναδέλφων, συγγενών και συμφοιτητών. Επίσης πολλοί και πολλές από τους ερωτώμενους και τις ερωτώμενες δεν είπαν μόνο ένα από τα παραπάνω άτομα, αλλά συνδυασμό δύο ή και περισσότερων. Για παράδειγμα, πολλοί και πολλές εξέφρασαν ότι απομακρύνθηκε ο πατέρας, κάποιος φίλος και κάποιος άλλος συγγενείς.

Οι αντιδράσεις των συγγενικών, φιλικών και άλλων προσώπων διέφεραν κατά πολύ από ερωτώμενο σε ερωτώμενο. Οι επτά (7) είπαν ότι δεν τους πίστεψαν, οι πέντε (5) δεν έδωσαν σημασία, οι δέκα (10) ότι ένιωσαν ντροπή και σοκαρισμένοι, ενώ πέντε (5) ανέφεραν διωγμό από το σπίτι της οικογένειάς τους, σωματική βία ή και τα δύο.

«Η οικογένεια μου μόλις το έμαθε έδειξε να με μισεί, δεν περίμενα να αντιδράσουν τόσο ακραία» (Τάσος)

«Με τον πατέρα μου ακόμα δεν τα πάμε καλά, δεν μπορεί να το αποδεχθεί με τίποτα» (Στράτος)

«Η αδελφή μου προσπάθησε να μου αλλάξει γνώμη, με είπε άρρωστη» (Άννα)

«Ο αδελφός μου γελούσε και η μητέρα μου πήγε να λιποθυμήσει» (Λήδα)

«Ένας κολλητός μου φίλος απομακρύνθηκε, μάλλον νιώθει άσχημα γιατί σκέφτεται ότι μπορεί να τον δω ερωτικά» (Άγγελος)

Από τους και τις τριάντα (30) οι είκοσι δύο (22) είπαν ότι τελικά ένιωσαν ανακούφιση που εκμυστηρεύτηκαν τη σεξουαλική τους ταυτότητα ανεξάρτητα από τις αντιδράσεις του περιβάλλοντος τους, ενώ οι οκτώ (8) είπαν ότι μετάνιωσαν που το αποκάλυψαν σε κάποιους ανθρώπους.

19. Μετά το «coming out» πώς βιώνετε τη ζωή σας σε σχέση με το παρελθόν; Τι έχει αλλάξει; Πώς νιώθετε; Νιώθετε καλύτερα, χειρότερα, το ίδιο;

Στο σημείο αυτό θέλαμε να συγκρίνουμε τη ζωή του ατόμου πριν και μετά το «coming out». Η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος (είκοσι επτά (27) στους τριάντα (30)) παραδέχτηκε ότι μετά το «coming out» η ζωή του είχε αλλάξει προς το καλύτερο. Μόνο ένας (1) είπε ότι η ζωή του είχε αλλάξει προς το χειρότερο, ενώ δύο (2) γυναίκες ανέφεραν ότι ένιωθαν το ίδιο σε σχέση με το παρελθόν.

«Νιώθω ότι όλα είναι καλύτερα, δε χρειάζεται να υποκρίνομαι, μου έφυγε ένα βάρος» (Μαρίνα)

«Δεν μπορώ να πω ότι όλα έφτιαξαν αλλά δεν μετανιώνω που το είπα» (Ασπασία)

«Μετά το coming out νιώθω ελεύθερος» (Άγγελος)

«Μετάνιωσα που το είπα, κυρίως στους γονείς μου, συνέβησαν πολύ άσχημα πράγματα που δεν τα περίμενα [...] έχω να πάω στο χωριό μου και να τους δω (γονείς) τρία χρόνια» (Τάσος)

20. Όταν το πρωτο-εκμυστηρευτήκατε πόσους ομοφυλόφιλους ή λεσβίες γνωρίζατε και είχατε την στήριξή τους; Εάν γνωρίζατε πολλούς αυτό βοήθησε να το πείτε και σε άλλους μη ομοφυλόφιλους ή λεσβίες;

Στην ερώτηση αυτή θέλαμε να μελετήσουμε εάν ήταν ευκολότερο για έναν ή μία που είχε πολλούς φίλους ομοφυλόφιλους ή λεσβίες να αποκαλύψει την ομοφυλοφιλική του ταυτότητα και σε άλλα άτομα. Από τους και τις τριάντα (30), οι εννέα (9) είπαν ότι οι αρκετοί ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες που γνώριζαν, τους στήριξαν και αυτό έκανε την αποκάλυψη ευκολότερη στους άλλους ανθρώπους του περιβάλλοντος τους.

«Το γεγονός ότι είχα δύο φίλους gay με έκανε να αισθάνομαι δυνατός και σίγουρος για τον εαυτό μου» (Στέφανος)

«Η κολλητή μου ήταν λεσβία και ήταν πάντα πολύ άνετη με αυτό» (Κατερίνα)

4.3.3. ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΟΥ Η ΤΗΣ ΛΕΣΒΙΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

21. Γνωρίζει η οικογένεια σας ότι είστε ομοφυλόφιλος ή λεσβία;

Οι απαντήσεις στην ερώτηση αυτή χωρίζονταν σε δύο (2) κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αφορούσε εκείνους και εκείνες που απάντησαν θετικά και η δεύτερη εκείνους και εκείνες που απάντησαν αρνητικά.

Από τα τριάντα (30) άτομα που ρωτήσαμε, θετικά απάντησαν τα είκοσι ένα (21) και αρνητικά απάντησαν τα εννέα (9). Από τα είκοσι ένα (21) άτομα που είπαν ότι το γνωρίζει η οικογένεια τους τα εννέα (9) ανήκαν σε οργανώσεις ομοφυλοφίλων ή λεσβιών, ενώ μόνο ένα (1) άτομο που ανήκε σε οργάνωση το κρύβει από την οικογένεια.

21.α. Εάν απάντησαν θετικά:

21.α.1. Πότε τους το αποκαλύψατε;

Από τους έντεκα (11) άνδρες, οι τρεις (3) αποκάλυψαν ότι ήταν ομοφυλόφιλοι στην οικογένεια τους στην ηλικία των δέκα πέντε (15) με δέκα επτά (17) ετών, οι τρεις (3) στην ηλικία των δέκα επτά (17) με δέκα οκτώ (18) ετών και οι πέντε (5) μετά τα δέκα οκτώ (18) έτη.

Από τις δέκα (10) γυναίκες, μία (1) απάντησε ότι το είπε μεταξύ δέκα πέντε (15) με δέκα επτά (17) ετών, δύο (2) το αποκάλυψαν μεταξύ δέκα επτά (17) με δέκα οκτώ (18) ετών και επτά (7) το είπαν μετά τα δέκα οκτώ (18).

21.α.2. Πώς αντέδρασαν όταν το έμαθαν;

Οι απαντήσεις και σε αυτή την ερώτηση είναι διαφόρων ειδών. Τρεις (3) οικογένειες αντέδρασαν υποστηρικτικά, δύο (2) αδιαφόρησαν, τρεις (3) δεν πίστεψαν τα λεγόμενα του παιδιού τους, οκτώ (8) ένιωσαν «σοκαρισμένοι» και πέντε (5) δέχθηκαν διωγμό ή σωματική κακοποίηση από την οικογένεια τους.

«Η οικογένεια μου είναι αρκετά συντηρητική αλλά δεν περίμενα να μου πει ο πατέρας μου ότι δεν θέλει να με ξαναδεί, έχω να πάω στο χωριό μου και να τους δω τρία χρόνια» (Τάσος)

«Οι οικογένεια μου παρόλο που δεν το περίμενα αντέδρασε πολύ υποστηρικτικά και φάνηκε να με καταλαβαίνει» (Φρόσω)

«Στην αρχή τα πράγματα ήταν δύσκολα, με τον καιρό συμβιβάστηκαν» (Αποστόλης)

21.α.3. Πώς νιώσατε όταν τους το είπατε;

Στην ερώτηση αυτή, οι περισσότεροι και οι περισσότερες ομοφυλόφιλοι και λεσβίες δυσκολεύτηκαν να μας απαντήσουν. Η πλειοψηφία είπε ότι στην αρχή ένιωσε λίγο άσχημα αλλά το συναίσθημα που πια θυμάται είναι η «ανακούφιση». Άξιο αναφοράς θεωρούμε ότι από τα πέντε (5) άτομα που δέχθηκαν διωγμό ή κακοποίηση τα τέσσερα (4) είπαν ότι ένιωσαν και ακόμη νιώθουν άσχημα για την αποκάλυψη.

«Ένιωσα πολύ καλά γιατί πιστεύω ότι οι γονείς είναι οι μεγαλύτεροι κριτές, εάν έχω τη στήριξη των γονιών μου δεν χρειάζομαι τίποτα άλλο» (Άγγελος)

«Τελικά δεν μετανιώνω που το είπα και έχω δεχθεί τις συνέπειες» (Ελισάβετ)

«Αισθάνθηκα μεγάλη ανακούφιση και ηρεμία» (Φίλιππος)

«Το ότι το είπα στην μητέρα μου με έκανε πολύ δυνατή και σίγουρη» (Θάλεια)

21.α.4. Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις σας τώρα με την οικογένεια σας;

Στην ερώτηση αυτή οι περισσότεροι και οι περισσότερες δεν μπόρεσαν να προσδιορίσουν τη σχέση με την οικογένεια τους. Πολλά άτομα ένιωθαν άνετα με την μητέρα αλλά όχι με τον πατέρα ή είπαν ότι ένιωθαν άσχημα με τους γονείς και καλά με τα αδέρφια. Οι τέσσερις (4) που δέχθηκαν διωγμό ή κακοποίηση δεν νιώθουν καλά με την οικογένεια τους.

21.β. Εάν απάντησαν αρνητικά

21.β.1. Για ποιο λόγο δεν τους αποκαλύπτετε ότι είστε ομοφυλόφιλος ή λεσβία;

Οι περισσότεροι και οι περισσότερες από τους εννέα (9) που απάντησαν ότι δεν το γνωρίζει κανένα μέλος της οικογένειας τους είπαν ότι δεν το αποκαλύπτουν για να μην χαλάσουν οι σχέσεις, δύο (2) είπαν ότι «ντρέπονται», ένας (1) είπε ότι δεν το θεωρεί απαραίτητο και πέντε (5) φοβούνται την αντίδραση της οικογένειας. Η μία (1) που ανήκει σε οργάνωση και δεν αποκαλύπτει στην οικογένεια της ότι είναι λεσβία θεωρεί ότι αφού οι γονείς της μένουν μακριά, είναι άσκοπο να τους «αναστατώσει», μιας και γνωρίζει ότι θα «ταραχθούν» εάν το μάθουν.

«Δεν μπορώ να το πω στους γονείς μου, για πιο λόγο να τους αναστατώσω; και να τους το πω δεν θα καταλάβουν» (Δέσποινα)

«Δεν θεωρώ απαραίτητο να ενημερώσω τους γονείς μου, δεν θα απολογηθώ σε κανέναν» (Ελλη)

«Ντρέπομαι να τους το πω, δεν αισθάνομαι άσχημα με τον εαυτό μου αλλά δεν μπορώ να το πω» (Αλέξανδρος)

21.β.2. Πώς νομίζετε ότι θα αντιδράσουν εάν το μάθουν;

Οι περισσότεροι και οι περισσότερες από τους ερωτώμενους και τις ερωτώμενες είπαν ότι φοβούνται μια πιθανή ακραία αντίδραση των γονιών τους. Μερικοί και μερικές είπαν ότι θα στενοχωρηθούν και θα αντιδράσουν μάλλον άσχημα.

«Φοβάμαι να τους το πω για να μην τους στενοχωρήσω» (Κωνσταντίνα)

«Είμαι σίγουρη πως δεν θα με καταλάβουν καθόλου» (Δέσποινα)

«Εάν το μάθει ο πατέρας μου φοβάμαι ότι θα φτάσει στα άκρα» (Αλέξανδρος)

22. Υπάρχουν άνθρωποι που το έμαθαν τυχαία ότι είστε λεσβία ή ομοφυλόφιλος; Εάν ναι, πώς άρχισαν να σας αντιμετωπίζουν μετά που το έμαθαν σε σχέση με πριν;

Από τους και τις τριάντα (30) οι είκοσι δύο (22) είχαν κάποιο άτομο στο περιβάλλον τους που έμαθε τυχαία για τη σεξουαλική τους ταυτότητα. Οι συμπεριφορές διαφέρουν ανάλογα με το άτομο και είναι αδύνατον να τις κατηγοριοποιήσουμε. Συμπεριφορές που ακούσαμε ήταν: απομάκρυνση, αδιαφορία, επιφύλαξη, υποτίμηση κ.α. Έντονα ρατσιστική συμπεριφορά ανέφεραν πέντε (5) άτομα ενώ θετική και υποστηρικτική στάση αναφέρθηκε ότι υπήρχε από τέσσερα (4) άτομα.

«Το έμαθε μια φίλη μου, άρχισε να με αποφεύγει και να μην απαντά στα τηλεφωνήματα μου» (Αλίκη)

«Όταν τυχαία έμαθε για μένα ένας φίλος μου μιλούσε κοροϊδευτικά και το είπε σε όσους ήξερα» (Μαρίνα)

«Ήταν λίγο επιφυλακτικός απέναντι μου και δεν μπορούσα να καταλάβω γιατί, μέχρι που μου είπε ότι ήξερε για εμένα» (Αποστόλης)

23. Πώς είναι οι σχέσεις σας με αυτούς σε σχέση με αυτούς που εσείς τους το εκμυστηρευτήκατε;

Στην ερώτηση αυτή οι απαντήσεις ήταν διαφόρων ειδών. Οι περισσότεροι και οι περισσότερες είπαν ότι οι συμπεριφορές ποικίλουν από άτομο σε άτομο. Υπήρχαν άτομα που το έμαθαν τυχαία και ήταν υποστηρικτικά και άτομα που ο ομοφυλόφιλος ή η λεσβία επέλεξε να το αποκαλύψει και δεν αντέδρασαν καλά.

«Το έμαθε τυχαία η εξαδέλφη μου και δεν αντέδρασε άσχημα σε αντίθεση με τον κολλητό μου που απομακρύνθηκε» (Σωτήρης)

«Οι σχέσεις μερικές φορές διαφέρουν και μερικές όχι, υπήρξαν άτομα που το είπα εγώ και αντέδρασαν άσχημα και άτομα που το έμαθαν τυχαία και δεν είχαν πρόβλημα, γεγονός είναι ότι τα άτομα που επιλέγω να το πω αντιδρούν καλύτερα» (Φρόσω)

4.3.4. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

24. Στο σχολείο αισθάνεστε ότι υπάρχει προκατάληψη προς τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες; Εάν ναι, με ποιον τρόπο θεωρείτε ότι εκδηλώνεται;

Το σύνολο του δείγματος συμφώνησε ότι υπάρχει προκατάληψη προς τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες στο σχολείο. Όλοι και όλες ανέφεραν ότι εκδηλώνεται λεκτικά, ενώ πέντε (5) από αυτούς υποστήριξαν ότι ίσως εκδηλώνεται και με σωματική βία.

«Κυρίως εκδηλώνεται από τους συμμαθητές, αλλά μερικές φορές και από τους δασκάλους» (Δήμητρα)

«Τα παιδιά στο σχολείο είναι πολύ σκληρά, εάν αυτό που είσαι είναι διαφορετικό από αυτό που είναι οι άλλοι» (Χάρης)

«Τα παιδιά είναι οι χειρότεροι κριτές» (Άγγελος)

25. Εάν ναι, εσείς προσωπικά αισθανθήκατε ποτέ κάτι τέτοιο;

Η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος (είκοσι τέσσερις (24) στους τριάντα (30)) έχει αισθανθεί προκατάληψη στο σχολείο. Μόνο έξι (6) άτομα είπαν ότι δεν θυμούνται να έχουν πέσει θύματα διακρίσεων στο σχολικό περιβάλλον.

«Θυμάμαι τους συμμαθητές μου να με φωνάζουν αγοροκόριτσο» (Ασπασία)

*«Πολλές φορές ένιωθα ότι μιλούσαν για εμένα πίσω από την πλάτη μου»
(Στράτος)*

*«Με κοιτούσαν και γελούσαν, εγώ δεν ήθελα να βγαίνω στο διάλειμμα»
(Τάκης)*

«Τα κορίτσια δεν με έπαιζαν, μου έλεγαν να παίζω με τα αγόρια» (Θάλεια)

26. Η στάση των καθηγητών – δασκάλων και των μαθητών θεωρείτε ότι κάποιες φορές περιέχει προκατάληψη;

Και σε αυτή την ερώτηση, όλοι και όλες συμφώνησαν ότι υπάρχει προκατάληψη από τους καθηγητές – δασκάλους και τους συμμαθητές. Δώδεκα (12) διαφοροποίησαν τους δασκάλους – καθηγητές και είπαν ότι πολλές φορές δεν υπάρχουν έντονες διακρίσεις από αυτούς.

«Δεν αισθάνομαι ότι από τους καθηγητές εκδηλώνεται έντονη προκατάληψη, αυτό δεν αποκλείει βέβαια την ύπαρξη της» (Ελλη)

*«Εννοείται πως υπάρχει προκατάληψη αλλά περισσότερο από τα παιδιά»
(Αποστόλης)*

*«Το σχολείο είναι ένας πολύ σκληρός χώρος για έναν ομοφυλόφιλο»
(Μάρκος)*

27. Θεωρείτε ότι το μάθημα του σεξουαλικού προσανατολισμού πρέπει να υπάρχει στα σχολεία και να διδάσκεται από καταρτισμένους εκπαιδευτικούς;

Το 100% του δείγματος συμφώνησε ότι το μάθημα του σεξουαλικού προσανατολισμού πρέπει να υπάρχει στα σχολεία και να διδάσκεται από καταρτισμένους εκπαιδευτικούς για να αποφευχθούν φαινόμενα ρατσισμού και για να ενημερώνονται οι νέοι για τα σεξουαλικά ζητήματα.

*«Εννοείται ότι πρέπει να υπάρχει, είναι κάτι παραπάνω από απαραίτητο»
(Αλίκη)*

«Οπωσδήποτε πρέπει να υπάρχει, πρώτα από όλα για να ευαισθητοποιήσει κάποια παιδιά και για να ενημερωθούν στη σωστή ηλικία» (Στάθης)

28. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση υπάρχουν φορές που οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες αντιμετωπίζονται με προκατάληψη;

Είκοσι οκτώ (28) άτομα απάντησαν ότι στην τριτοβάθμια εκπαίδευση υπάρχουν φορές που οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες αντιμετωπίζονται με προκατάληψη. Μερικοί και μερικές ανέφεραν ότι αυτό δεν συμβαίνει τόσο έντονα όσο στη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

*«Εάν ο καθηγητής είναι ομοφυλόφιλος συνήθως δεν σε αντιμετωπίζει με προκατάληψη, εγώ γενικά ποτέ δεν είχα πρόβλημα στην σχολή μου»
(Σωτήρης)*

«Οι φοιτητές πολλές φορές κρύβουν την προκατάληψη τους αλλά αυτό καμιά φορά φαίνεται» (Μαριάννα)

29. Στο εργασιακό περιβάλλον είναι εύκολο ένας ομοφυλόφιλος ή μια λεσβία να αποκαλύψει την σεξουαλική του ή της ταυτότητα;

Στην ερώτηση αυτή είκοσι έξι (26) ανέφεραν ότι είναι δύσκολο για έναν ομοφυλόφιλο ή μια λεσβία να αποκαλύψει την σεξουαλική του ή της ταυτότητα. Οι δέκα πέντε (15) τόνισαν ότι εξαρτάται από το επάγγελμα και από το εργασιακό περιβάλλον. Οκτώ (8) ομοφυλόφιλοι θεωρούν ότι είναι λίγο πιο δύσκολη για αυτούς η εκδήλωση της σεξουαλικής τους ταυτότητας στην εργασία, από ότι για τις λεσβίες, ενώ και τρεις (3) λεσβίες αναφέρθηκαν σε αυτό.

«Έχω έναν φίλο gay που θεωρεί αδύνατο να το πει στη δουλειά του, για εμένα δεν ήταν ποτέ πρόβλημα, πάντα αδιαφορούσα για τα σχόλια» (Δέσποινα)

«Για εμένα δεν είναι δύσκολο γιατί στη δουλειά μου υπάρχουν πολλοί ομοφυλόφιλοι, για έναν δημόσιο υπάλληλο όμως φαντάζομαι ότι θα υπάρχει πρόβλημα» (Τάκης)

«Είναι πολύ δύσκολο, μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε απόλυση» (Παύλος)

30. Γνωρίζετε περιπτώσεις φίλων σας – γνωστών σας που επηρεάστηκε η απασχόλησή τους στο εργασιακό τους περιβάλλον όταν μαθεύτηκε ότι είναι ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες, Εάν ναι, πώς έγινε αυτό; Μπορείτε να μας περιγράψετε το γεγονός;

Δέκα έξι (16) άτομα απάντησαν ότι γνωρίζουν περιπτώσεις ανθρώπων που έχουν αντιμετωπίσει προβλήματα στην εργασία τους εξαιτίας της σεξουαλικής τους ταυτότητας. Μεταξύ άλλων αναφέρθηκε από δύο (2) άτομα ότι κάποιοι απολύθηκαν, από πέντε (5) άτομα ότι ακούστηκαν ρατσιστικά σχόλια ενώ αρκετοί ανέφεραν ότι η αντιμετώπιση των εργοδοτών άλλαξε προς το χειρότερο.

«Όταν το είπε ένας φίλος μου όλοι άλλαξαν στάση απέναντι του, τελικά απολύθηκε και από την δουλειά» (Δήμητρα)

«Γνωρίζω κάποιον που το αποκάλυψε και όλοι τον κορόιδευαν και του μιλούσαν άσχημα» (Μανόλης)

31. Εσείς έχετε βιώσει κάτι τέτοιο;

Στην ερώτηση αυτή, οι περισσότεροι και οι περισσότερες απάντησαν ότι δεν έχουν βιώσει έντονες διακρίσεις στο εργασιακό περιβάλλον διότι αποφεύγουν να μιλούν για την ομοφυλοφιλία τους. Επτά (7) άτομα (πέντε (5) άνδρες και δύο (2) γυναίκες) υποστήριξαν ότι έχουν πέσει θύματα διακρίσεων λόγω της σεξουαλικής τους ταυτότητας.

«Ο διευθυντής μου έμαθε ότι είμαι λεσβία και αισθάνθηκα ότι η στάση του άλλαξε σε σχέση με το παρελθόν» (Λήδα)

«Γενικά δεν θεωρώ σκόπιμο να αναφέρω στη δουλειά μου ότι είμαι gay, εάν με ρωτήσει κάποιος το λέω αλλά πολύ σπάνια έχω βιώσει έντονη προκατάληψη» (Στέφανος)

«Αυτό που έχω σπουδάσει ζητά ένα άλλο πρότυπο άνδρα και δυσκολεύομαι να βρω δουλειά» (Τάσος)

«Εμένα δεν μου έχει συμβεί αλλά επειδή πολλά ακούω, εύχομαι να μην μου συμβεί ποτέ» (Κατερίνα)

4.3.5. ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

32. Έχετε βιώσει κάποια μορφή ομοφοβίας;

Το σύνολο του δείγματος τόνισε ότι έχει βιώσει κάποια μορφή ομοφοβίας με διάφορους τρόπους.

33. Θα θέλατε να μας πείτε πώς βιώσατε την ομοφοβία; Ποια ήταν η πιο έντονη διάκριση που έχετε βιώσει;

Το 100% του δείγματος συμφώνησε ότι έχει βιώσει την ομοφοβία. Σχεδόν όλοι και όλες οι ερωτώμενοι και οι ερωτώμενες έδωσαν διαφορετικές απαντήσεις, παρόλο που οι άνδρες περιέγραψαν πιο ακραίες μορφές ομοφοβίας, όπως σωματική κακοποίηση και απόλυση από την εργασία τους.

«Θυμάμαι κάποια παιδιά από το σχολείο να μου επιτίθενται και να με χτυπούν» (Αλέξανδρος)

«Πολλές φορές αισθάνεσαι τα επικριτικά βλέμματα του κόσμου να είναι στραμμένα επάνω σου» (Μαρίνα)

34. Πώς επηρεάστηκε η ζωή σας;

Όλοι και όλες είπαν ότι η ζωή τους επηρεάστηκε αρνητικά. Οι απαντήσεις σε αυτή την ερώτηση ήταν διαφόρων ειδών και παρουσιάζουν αρκετό ενδιαφέρον:

«Πολλοί απομακρύνθηκαν από κοντά μου και δεν τους ξαναείδα ποτέ» (Ελισάβετ)

«Δεν μπορούσα για αρκετό καιρό να νιώσω ελεύθερη σε δημόσιο χώρο» (Κωνσταντίνα)

«Στην αρχή ειδικά είχα επηρεαστεί πολύ, δεν έβγαινα από το σπίτι» (Φίλιππος)

«Δεν ήθελα να ξαναπάω στη σχολή μου μετά από αυτά που άκουσα» (Φρόσω)

«Έχασα την εμπιστοσύνη μου στους ανθρώπους» (Τάσος)

35. Τι δομές υποστήριξης νομίζετε ότι χρειάζονται οι νέοι άνθρωποι που είναι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες;

Πολλοί και πολλές δυσκολεύτηκαν να απαντήσουν σε αυτή την ερώτηση. Από αυτούς και αυτές που απάντησαν οι τέσσερις (4) είπαν ότι θα έπρεπε να υπάρχει στους δήμους όλης της χώρας μια υπηρεσία υποστήριξης των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών και επτά (7) είπαν ότι χρειάζεται κάποιος ειδικός στα σχολεία.

«Στους δήμους πρέπει να υπάρχουν ειδικοί που θα βοηθούν τους νέους να καταλάβουν τι τους συμβαίνει» (Ελένη)

«Όλα τα σχολεία θα πρέπει να προνοούν για την επιμόρφωση των καθηγητών σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού και κάποιος ειδικός θα πρέπει να είναι σε θέση να ακούσει τα παιδιά» (Άννα)

36. Τι άλλο θα θέλατε να προσθέσετε;

Στην ερώτηση αυτή δέκα (10) από τους δέκα πέντε (15) άνδρες αναφέρθηκαν στο θέμα του στρατού και στο ρατσισμό που υπάρχει εκεί εάν μαθευτεί η ομοφυλοφιλία τους, πράγμα που φανερώνει μια ανάγκη για περαιτέρω έρευνα πάνω σε αυτό το θέμα. Ένα άλλο θέμα που ειπώθηκε αφορά τις θεσμικές διακρίσεις και πιο συγκεκριμένα για το γάμο των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών. Και τα δέκα (10) άτομα από τις οργανώσεις αναφέρθηκαν στις θεσμικές διακρίσεις ενώ σε αυτές αναφέρθηκαν και έξι (6) άτομα εκτός οργανώσεων. Το ζήτημα της υιοθεσίας θίχτηκε συνολικά από εννέα (9) άτομα. Τέλος υπήρξαν και κάποια άτομα που δεν θέλησαν να προσθέσουν κάτι.

4.4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας μας, προέκυψαν κάποια συμπεράσματα τα οποία αναλύονται εκτενώς στη συνέχεια. Αρχικά οι ερωτήσεις της έρευνας μας περιελάμβαναν στοιχεία όπως η ηλικία, ο τόπος προέλευσης και κατοικίας, το μορφωτικό επίπεδο, η οικονομική και οικογενειακή κατάσταση και η σχέση των ερωτώμενων και της οικογένειάς τους με τη θρησκεία. Στη συνέχεια, οι ερωτήσεις αφορούσαν τα κύρια θέματα που προέκυψαν από την έρευνα μας.

Ηλικιακή ομάδα:

Παρατηρήθηκε ότι οι άνθρωποι που ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα μεταξύ είκοσι πέντε (25) με τριάντα τεσσάρων (34) ετών εμφανίστηκαν περισσότερο σίγουροι για τον εαυτό τους και τις επιθυμίες τους αν και ήταν πιο δύσκολη η εκδήλωση της ομοφυλοφιλικής τους ταυτότητας μέσα στην οικογένεια. Όπως διαπιστώσαμε και στην έρευνα της VPRC για το περιοδικό «Κ» της εφημερίδας «Καθημερινή» (2004), όσο μεγαλύτεροι είναι σε ηλικία οι ερωτηθέντες τόσο πιο άκαμπτοι εμφανίζονται στις απόψεις τους, κάτι που φανερώνει ότι στο παρελθόν οι απόψεις των πολιτών για την ομοφυλοφιλία ήταν περισσότερο άκαμπτες άρα και οι διακρίσεις περισσότερο έντονες. Άρα, αφού υποθέτουμε ότι στο παρελθόν οι διακρίσεις στην κοινωνία ήταν πιο έντονες συνεπάγονταν και εντονότερες διακρίσεις μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον.

Αντίθετα, οι πλειοψηφία των ατόμων που ανήκαν στις ηλικίες των δέκα οκτώ (18) με είκοσι τεσσάρων (24) (εννέα (9) στους δέκα έξι (16)) είπαν ότι δεν αντιμετώπισαν ιδιαίτερα προβλήματα κατά το «coming out» ή ότι τώρα τα προβλήματα τους έχουν λυθεί εντελώς. Ίσως τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας όταν πραγματοποίησαν «coming out» δεν ήταν ευρέως αποδεκτό να είναι κανείς ομοφυλόφιλος ή λεσβία, αντίθετα τα τελευταία χρόνια με τις συζητήσεις και τις έρευνες που έχουν γίνει πάνω σε αυτό το θέμα ο πληθυσμός είναι περισσότερο ενημερωμένος πάνω σε θέματα σεξουαλικής ταυτότητας και εμφανίζεται περισσότερο διαλλακτικός σε σχέση με το παρελθόν.

Τόπος γέννησης – κατοικίας:

Η υπόθεση μας ότι ο τόπος γέννησης και κατοικίας παίζει κάποιο ρόλο στην εκδήλωση της ομοφυλοφιλικής σεξουαλικής ταυτότητας φάνηκε να επαληθεύεται. Από τα έξι (6) άτομα που έζησαν εκτός Αθήνας τα περισσότερα χρόνια της ζωής τους, τα πέντε (5) ανέφεραν ότι ήταν πολύ δύσκολο ή δεν έχουν αποκαλύψει την σεξουαλική τους ταυτότητα στους γονείς τους. Όπως αναφέρεται και στο θεωρητικό μέρος της εργασίας μας, σε μία μεγάλη πόλη ένας ομοφυλόφιλος ή μία λεσβία μπορεί να περάσει «απαρατήρητος», να αισθάνεται απελευθερωμένος και να δημιουργεί πιο εύκολα φιλίες με άλλους ομοφυλόφιλους ή λεσβίες αποφεύγοντας το ομοφοβικό περιβάλλον της κοινωνίας που μεγάλωσε (Women Cyber Space Index, χ. χ). Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι όλα άτομα που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στην Αθήνα αποκάλυψαν εύκολα στους γονείς τους ότι είναι ομοφυλόφιλα ή λεσβίες. Επιπλέον, πρέπει να τονίσουμε ότι είμαστε επιφυλακτικοί με τέτοιες γενικεύσεις μιας και τα άτομα που μεγάλωσαν στην επαρχία μειοψηφούσαν σε σχέση με τα άλλα.

Μορφωτικό επίπεδο και οικονομική κατάσταση:

Θέλαμε να μελετήσουμε εάν το μορφωτικό επίπεδο παίζει κάποιο ρόλο στη στάση ζωής των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών. Τα είκοσι έξι (26) άτομα του δείγματος μας, φοιτούν ή έχουν τελειώσει κάποια Ανώτερη ή Ανώτατη Σχολή. Δεν φαίνεται σύμφωνα με τα αποτελέσματα μας να υπάρχει κάποια σημαντική διαφοροποίηση σε αυτούς και σε αυτές που ήταν Ανώτατου μορφωτικού επιπέδου με αυτούς και αυτές που ήταν απόφοιτοι Λυκείου. Βέβαια είναι γεγονός ότι δεν υπήρχαν άτομα ιδιαίτερα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου στο δείγμα μας. Ούτε η οικονομική κατάσταση φαίνεται να παίζει κάποιο σημαντικό ρόλο παρά μόνο σε τρεις (3) περιπτώσεις που αναφέρθηκε ότι τα χρήματα βοήθησαν κάποιους να μετακομίσουν ευκολότερα από την επαρχία στην Αθήνα. Επομένως, επαληθεύεται η αρχική μας υπόθεση κατά την οποία η αποδοχή της ομοφυλοφιλίας δε φαίνεται να κάνει διακρίσεις σε κοινωνικές τάξεις ή σε μορφωτικό επίπεδο. Οι πλούσιοι γονείς δε φαίνεται να είναι ανεκτικότεροι από τους φτωχούς, ούτε οι μορφωμένοι από τους αμόρφωτους (Παπαθανασίου, 2005).

Οικογενειακή κατάσταση, στάση της οικογένειας και σχέση της με τη θρησκεία:

Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση, από το σύνολο των ατόμων που είχαν αδέρφια (είκοσι τρία (23)), η πλειοψηφία τους εκμυστηρεύτηκε κάποια συναισθήματα σχετικά με την ομοφυλοφιλία τους, είτε αυτά αφορούσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία, είτε αφορούσαν παραδοχή της ομοφυλοφιλίας, είτε αφορούσαν τη πρώτη σεξουαλική εμπειρία με άτομο του ίδιου φύλου. Επομένως, βλέπουμε ότι τα αδέρφια προτιμώνται σε σχέση με τα άλλα άτομα του περιβάλλοντος του ομοφυλόφιλου ή της λεσβίας, ίσως γιατί είναι τα πλησιέστερα άτομα της ίδιας περίπου γενιάς που μπορούν ευκολότερα να νιώσουν άνετα και να μιλήσουν.

Φάνηκε ότι από τα οκτώ (8) άτομα που χαρακτήρισαν την οικογένεια τους συντηρητική τα έξι (6) ανέφεραν δυσκολίες κατά το «coming out» στην οικογένεια (τέσσερα (4) άτομα δεν έχουν αποκαλύψει στην οικογένεια τη σεξουαλική τους ταυτότητα), ενώ από τα έξι (6) που χαρακτήρισαν την οικογένεια τους προοδευτική, τα πέντε (5) είπαν ότι δεν αντιμετώπισαν προβλήματα κατά την εκδήλωση της ομοφυλοφιλικής τους ταυτότητας. Επομένως, βλέπουμε ότι οι οικογένειες που χαρακτηρίζονται «προοδευτικές» εμφανίζονται περισσότερο υποστηρικτικές από αυτές που χαρακτηρίζονται «συντηρητικές». Άρα η υπόθεση που αναφέρει ότι στην Ελλάδα πολλές οικογένειες είναι συντηρητικές και δε δέχονται όταν τα παιδιά τους αποφασίζουν να κοινοποιήσουν τις ομοφυλοφιλικές τους τάσεις (Women Cyberspace Index, χ. χ) επαληθεύεται. Πάντως, σύμφωνα με την μαρτυρία της Castaneda (1999), υπάρχουν γονείς πάρα πολύ προοδευτικοί που απέρριψαν το παιδί τους και άλλοι που ήταν συντηρητικοί και το αποδέχθηκαν από τη πρώτη στιγμή (Παπαθανασίου, 2005). Αυτή η υπόθεση δε φαίνεται να επαληθεύεται απόλυτα από τα αποτελέσματα της έρευνας μας, αν και η μελέτη αυτή πραγματοποιήθηκε μετά το «coming out» σε πολλές οικογένειες, κάτι που μπορεί να έχει επηρεάσει την άποψη του ομοφυλόφιλου ή της λεσβίας σχετικά με το χαρακτηρισμό της οικογένειας του· δηλαδή, η άποψη του είναι πιθανό να έχει επηρεαστεί από την αντίδραση της οικογένειας του μετά την εκδήλωση της ομοφυλοφιλίας του – της.

Φάνηκε ότι από τα οκτώ (8) άτομα που ανέφεραν ότι η σχέση της οικογένειας τους με τη θρησκεία ήταν καλή, τα πέντε (5) είπαν ότι υπήρχαν δυσκολίες στο «coming out» (τρεις (3) δεν έχουν πει στην οικογένεια ότι είναι λεσβίες ή ομοφυλόφιλοι). Εντυπωσιακό είναι το γεγονός ότι και τα τρία (3) άτομα που χαρακτήρισαν τη σχέση της οικογένειας τους με τη θρησκεία «κακή», ανέφεραν ότι δεν είχαν ιδιαίτερες δυσκολίες με το «coming out». Από αυτό το συμπέρασμα προκύπτει ότι τα άτομα που έχουν καλή σχέση με τη θρησκεία έχουν περισσότερες δυσκολίες στο να αποδεχθούν την ομοφυλοφιλία. Όπως έχουμε αναφέρει και στο θεωρητικό μέρος της μελέτης μας η χριστιανική εκκλησία θεωρεί από παράδοση την ομοφυλοφιλία σαν αμάρτημα, που πρέπει να τιμωρείται τόσο σε αυτόν τον κόσμο όσο και στον άλλον (Altman, 1980), επομένως βλέπουμε ότι οι περισσότεροι θρησκευόμενες οικογένειες είναι πιο δύσκολο να αποδεχθούν την ομοφυλοφιλία εξαιτίας αυτής της στάσης της εκκλησίας. Πάντως, τα στοιχεία αυτά δεν είναι τόσο γενικεύσιμα και καλό είναι το συγκεκριμένο θέμα να διερευνηθεί περισσότερο στο μέλλον.

Μια ακόμη υπόθεση που κάναμε, ήταν ότι τα άτομα που ακούνε αρνητικά σχόλια για την ομοφυλοφιλία δυσκολεύονται περισσότερο να πραγματοποιήσουν «coming out» φοβούμενοι τον κοινωνικό στιγματισμό. Όπως αναφέρει ο Παπαθανασίου (2005) είναι συχνό φαινόμενο οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες να προσπαθούν να μαντέψουν την αντίδραση των γονιών τους μέσα από σχόλια που κάνουν σχετικά με την ομοφυλοφιλία γενικά. Από τα δέκα (10) άτομα που ανέφεραν ότι η οικογένεια τους έχει αρνητική στάση για κάποιον ομοφυλόφιλο ή λεσβία που υπάρχει στο περιβάλλον τους, τα έξι (6) άτομα δεν έχουν αποκαλύψει στην οικογένεια τους τη σεξουαλική τους ταυτότητα, άρα η υπόθεση αυτή φαίνεται να επαληθεύεται.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας μας, φάνηκε ότι τα άτομα που αποκάλυψαν την ομοφυλοφιλία τους σε μεγαλύτερη ηλικία στους γονείς τους, οι γονείς την αποδέχθηκαν πιο εύκολα σε σχέση με τους γονείς που τα παιδιά τους αποκάλυψαν σε μικρότερη ηλικία ότι είναι ομοφυλόφιλα ή λεσβίες. Από αυτό, μπορούμε να υποθέσουμε ότι τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας θεωρούνται περισσότερο ώριμα από τους γονείς τους και γίνονται πιο εύκολα σεβαστές οι επιλογές και οι επιθυμίες τους.

Τα άτομα που ανήκουν σε οργανώσεις:

Διαπιστώθηκε ότι από τα δέκα (10) άτομα που ανήκουν σε οργανώσεις (τα πέντε (5) ήταν γυναίκες και τα πέντε (5) ήταν άνδρες) τα οκτώ (8) απάντησαν ότι είναι «ανοικτά» με τη σεξουαλική τους ταυτότητα, κάτι που επιβεβαιώνει την υπόθεση μας ότι η πλειοψηφία των ατόμων που ανήκουν σε κάποια οργάνωση είναι «ανοικτά» με τη σεξουαλικότητα τους. Επίσης, άξιο αναφοράς θεωρούμε το γεγονός ότι μόνο ένα (1) άτομο που ανήκει σε κάποια οργάνωση δεν έχει αποκαλύψει τη σεξουαλική του ταυτότητα στην οικογένεια του. Το παραπάνω συμπέρασμα θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο για περαιτέρω έρευνα, αφού θα μπορούσε να διερευνηθεί εάν τα άτομα αυτά ήταν το ίδιο «ανοικτά» με την σεξουαλική τους ταυτότητα και πριν ενταχθούν σε κάποια οργάνωση.

Από τα δέκα (10) άτομα που ανήκουν σε οργανώσεις, των οκτώ (8) οι οικογένειες έχουν πλέον αποδεχτεί την ομοφυλοφιλία των παιδιών τους, κάτι που φανερώνει ότι οι οικογένειες αυτών των ατόμων είναι περισσότερο «άνετες» στο θέμα της ομοφυλοφιλίας από τις άλλες οικογένειες.

Ένα άλλο συμπέρασμα στο οποίο καταλήξαμε ήταν ότι τέσσερα (4) από τα έξι (6) άτομα που χαρακτήρισαν τις οικογένειές τους προοδευτικές έχουν ενταχθεί σε οργανώσεις, κάτι που φανερώνει ότι μια πιο φιλελεύθερη οικογένεια βοηθά τον ομοφυλόφιλο και τη λεσβία να ενταχθεί σε μια οργάνωση προάσπισης των δικαιωμάτων του – της.

Τέλος, τα περισσότερα άτομα που ανήκαν σε οργανώσεις έκαναν νωρίτερα «coming out» σε σχέση με τα άτομα που δεν ανήκαν σε αυτές, πράγμα που δείχνει ότι γενικά ήταν περισσότερο συνειδητοποιημένα από τα άτομα εκτός οργανώσεων.

Σχέση παραδοχής της ομοφυλοφιλίας με την πρώτη σεξουαλική εμπειρία και διάστημα που μεσολάβησε από τη συνειδητοποίηση μέχρι την εκμυστήρευση της ομοφυλοφιλίας:

Ένα άλλο συμπέρασμα στο οποίο καταλήξαμε, ήταν ότι τα άτομα που παραδέχθηκαν ότι είχαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη – επιθυμία σε μικρή ηλικία είχαν την πρώτη τους σεξουαλική εμπειρία νωρίτερα από τα άλλα άτομα του δείγματος. Επίσης, οι περισσότεροι και οι περισσότερες χρειάστηκαν αρκετό χρόνο από την αναγνώριση του εαυτού τους ως ομοφυλόφιλου ή λεσβίας

μέχρι την παραδοχή για το ότι είναι λεσβίες ή ομοφυλόφιλοι. Άρα βλέπουμε ότι υπάρχει κάποια σχέση ανάμεσα στην πρώτη ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία με τη πρώτη σεξουαλική εμπειρία καθώς και ανάμεσα στην αναγνώριση της ομοφυλοφιλίας με τη παραδοχή της.

Όπως αναφέρουμε και στο θεωρητικό κομμάτι της εργασίας μας, οι περισσότεροι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες καταλαβαίνουν από μικρή ηλικία πως τους έλκουν άτομα του ίδιου φύλου απλά δεν γνωρίζουν τι μπορεί να σημαίνουν τέτοια συναισθήματα (Women Cyberspace Index, χ. χ). Αυτή η υπόθεση επαληθεύεται απόλυτα αφού (11) άτομα ένωσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία σε ηλικία έξι (6) έως δέκα (10) ετών, τρία (3) άτομα ένωσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία πριν το Δημοτικό σχολείο, έντεκα (11) άτομα ένωσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία στις δύο (2) τελευταίες τάξεις του Δημοτικού σχολείου και τέλος πέντε (5) άτομα ένωσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία στις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου. Χαρακτηριστικά είναι τα συναισθήματα που μας περιέγραψαν: *«Ήμουν πολύ μικρός και δεν μπορώ να προσδιορίσω τι ακριβώς ένιωσα» (Μανόλης)*, *«Το θυμάμαι σαν κάτι μακρινό, μια ανάμνηση που ακόμη δεν μπορώ να καταλάβω τι συναισθήματα μου προκαλεί» (Ελένη)*, *«Ένωσα ότι δεν ήταν κάτι κακό, ήταν απλά μια επιθυμία να είμαι μαζί της» (Ελλη)*.

Προσπαθώντας να κατανοήσουμε τι ήταν καθοριστικό στο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από τη συνειδητοποίηση μέχρι την εκμυστήρευση της ομοφυλοφιλίας, βρήκαμε ότι τα άτομα που όταν τελικά πραγματοποίησαν «coming out» και οι γονείς τους δεν ήταν υποστηρικτικοί, άργησαν περισσότερο να προχωρήσουν σε αυτό. Το γεγονός αυτό φανερώνει ότι οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες υποψιάζονταν, ενδεχομένως από την γενικότερη στάση της οικογένειας απέναντι στην ομοφυλοφιλία, τις αντιδράσεις της οικογένειας τους. Από τα εννιά (9) άτομα που χρειάστηκαν περίπου ένα (1) χρόνο να αποκαλύψουν στην οικογένεια τους τη σεξουαλικότητά τους, τα επτά (7) βίωσαν ακραίες αντιδράσεις όπως σοκ της οικογένειας ή διωγμό από αυτήν. Αυτό επιβεβαιώνει την αρχική μας υπόθεση που θέλει η στάση της οικογένειας απέναντι στην ομοφυλοφιλία να παίζει κάποιο ρόλο στο «coming out».

Δεν μπορούμε να δώσουμε στοιχεία σχετικά με το εάν τα άτομα που είχαν δεχτεί διακρίσεις στο σχολείο ή στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο

άργησαν περισσότερο να αποκαλύψουν στην οικογένεια τη σεξουαλική τους ταυτότητα, μιας και σχεδόν όλοι και όλες είπαν ότι έχουν βιώσει διακρίσεις τόσο στο σχολείο όσο και την κοινωνία από μικρή ηλικία. Πάντως, το γεγονός ότι το σύνολο του δείγματος δήλωσε ότι έχει δεχθεί κάποια μορφή ομοφοβίας είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακό.

Από τα εννέα (9) άτομα που χρειάστηκαν περίπου ένα (1) χρόνο από την παραδοχή ως την εκδήλωση της ομοφυλοφιλίας τους, τα έξι (6) προέρχονταν από «συντηρητικό» περιβάλλον. Το γεγονός αυτό φανερώνει ότι μια συντηρητική οικογένεια λειτουργεί ανασταλικά στο «coming out».

Παράγοντες όπως οι κοινωνικές διακρίσεις, η οικογένεια και το σχολικό περιβάλλον βλέπουμε ότι μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην αποκάλυψη της σεξουαλικής ταυτότητας. Στο σημείο αυτό κρίνουμε σκόπιμο να αναφέρουμε ότι ενδεχομένως και η προσωπικότητα κάθε ατόμου μπορεί να επηρεάσει την εκδήλωση της ομοφυλοφιλίας. Επομένως, η διαφορά στη χρονική φάση εκμυστήρευσης μπορεί να επηρεαστεί από έναν ή και περισσότερους από τους παραπάνω παράγοντες.

Όπως αναφέρουν οι D'Augelli και Hersberger (1993), η αποκάλυψη σε κάποιον άλλο ιδιαίτερα σε κάποιο ή κάποια του κοινωνικού περίγυρου του ομοφυλόφιλου ή της λεσβίας, μπορεί να συμβεί οποιαδήποτε στιγμή της ζωής τους αν και τυπικά το «coming out» γίνεται στη αρχή της ενηλικίωσης. Μετά από έρευνες φάνηκε, πως η ανακάλυψη μη ετεροφυλοφιλικού προσανατολισμού γίνεται σε πολλούς κατά τη διάρκεια της εφηβείας και όχι σε μεγαλύτερες ηλικίες όπως είχαν καταλήξει παλαιότερες έρευνες. Η παραπάνω υπόθεση επαληθεύτηκε από τα αποτελέσματα της έρευνας μας, αφού η πλειοψηφία του δείγματος είχε αποκαλύψει τη σεξουαλική του ταυτότητα μέχρι τα δέκα εννέα (19) του χρόνια.

Οι φάσεις της αυτο-αναγνώρισης της ομοφυλοφιλίας και η επαλήθευσή τους από τα αποτελέσματα της έρευνας:

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει στο τρίτο Κεφάλαιο της έρευνας μας, το να αναγνωρίσει κάποιος ή κάποια τον εαυτό του - της ως ομοφυλόφιλο ή λεσβία περιλαμβάνει κάποιες φάσεις, οι οποίες είναι οι εξής: η αυτό-αναγνώριση ως ομοφυλόφιλος ή λεσβία, η αποκάλυψη σε άλλους, η κοινωνικοποίηση με άλλους ομοφυλόφιλους ή λεσβίες, η θετική αυτό-αναγνώριση και η

ενσωμάτωση και αποδοχή (Thio, 2003, Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996, Niolon, χ. χ.). Το σύνολο του δείγματος μας, μιας και έχει εκδηλώσει την ομοφυλοφιλία του, έχει περάσει από τη φάση της αυτο-αναγνώρισης ως ομοφυλόφιλος ή λεσβία και τη φάση της αποκάλυψης σε άλλους και άλλες. Επίσης, η φάση της κοινωνικοποίησης με άλλους ομοφυλόφιλους ή λεσβίες φαίνεται να έχει γίνει σε όλα τα μέλη του δείγματος μας αφού ήρθαμε σε επαφή μαζί τους μέσα από οργανώσεις και με δειγματοληψία χιονοστιβάδας. Στη φάση της θετικής αυτο-αναγνώρισης, όπως έχουμε ήδη αναφέρει στο θεωρητικό μέρος της εργασίας μας, οι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες επιμένουν ότι είναι ευτυχισμένοι για την ομοφυλοφιλία τους και ότι δεν θα άλλαζαν ακόμα και αν τους δινόταν η ευκαιρία. Αυτή η θετική αίσθηση επικρατεί ακόμα και σε εκείνους και εκείνες που έχασαν τη δουλειά τους ή απορρίφθηκαν από της οικογένειες τους (Thio, 2003). Αυτό φάνηκε να επαληθεύεται, αφού είκοσι επτά (27) άτομα είπαν ότι νιώθουν καλύτερα μετά το «coming out» ανεξάρτητα από το πώς αντέδρασε η οικογένεια τους, δύο (2) είπαν ότι νιώθουν το ίδιο, ενώ μόνο ένα (1) άτομο είπε ότι μετά την εκδήλωση της σεξουαλικής του ταυτότητας νιώθει χειρότερα από πριν διότι όπως ανέφερε η εκδήλωση της ομοφυλοφιλίας του είχε ως συνέπεια την απομάκρυνση από την οικογένεια του (αναφέρει ότι έχει να δει τους γονείς του τρία (3) χρόνια). Επίσης, σχεδόν όλα τα άτομα φαίνεται να έχουν περάσει από την τελευταία φάση (ενσωμάτωση και αποδοχή) αφού μιλούν ανοικτά για την ομοφυλοφιλία τους, επιζητούν την παρέα άλλων ομοφυλόφιλων και λεσβιών και πολλά από αυτά είναι πολιτικά ενεργά και ορατά στην ομοφυλοφιλική κοινότητα.

Η εκμυστήρευση της σεξουαλικής ταυτότητας στις γυναίκες:

Ένα συμπέρασμα που παρουσιάζει αρκετό ενδιαφέρον, είναι ότι από τα δέκα έξι άτομα (16) που απάντησαν ότι παραδέχθηκαν ότι είναι ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες μετά το Λύκειο, τα δέκα (10) ήταν γυναίκες, κάτι που επαληθεύει την υπόθεση μας ότι οι γυναίκες ξεκινούν τη διαδικασία σε μεγαλύτερη ηλικία από ότι οι άνδρες, σχεδόν δύο (2) χρόνια αργότερα από τον μέσο όρων των ανδρών (Gron et al. 2006). Άρα, και από την έρευνα μας προέκυψε ότι και η εκμυστήρευση της σεξουαλικής ταυτότητας έγινε λίγο αργότερα στις γυναίκες.

Τα άτομα που προτιμώνται ή όχι για την εκδήλωση της ομοφυλοφιλικής ταυτότητας:

Διαπιστώσαμε ότι οι φίλοι και τα αδέρφια προτιμώνται από τους ομοφυλόφιλους ή της λεσβίες για την εκμυστήρευση της ομοφυλοφιλίας τους, άρα η θεωρητική υπόθεση ότι οι ερωτώμενοι και οι ερωτώμενες στο σύνολο τους δεν επιχειρούν αποκαλύψεις παρά μόνο σε εκείνους από τους οποίους νιώθουν ότι γίνονται ούτως ή άλλως αποδεκτοί (φίλοι, ομοφυλόφιλοι, φίλοι – φίλες με τους οποίους έχουν ήδη εδραιώσει μια δυνατή – μακροχρόνια σχέση) (Βασιλικού και συν., 1998) επιβεβαιώνεται από τα αποτελέσματα της έρευνας μας. Άρα βλέπουμε ότι το ερευνητικό ερώτημα που αφορούσε το πρόσωπο που ο ομοφυλόφιλος ή η λεσβία επέλεξε να αποκαλύψει την σεξουαλική του ταυτότητα, απαντήθηκε βάση των παραπάνω στοιχείων.

Το πρώτο άτομο που η πλειοψηφία του δείγματος επέλεξε να αποκαλύψει την ομοφυλοφιλία του ήταν κάποιος φίλος ή φίλη (εννέα (9) άτομα) ή ο αδελφός ή η αδελφή (οκτώ (8) άτομα). Το τελευταίο άτομο που έμαθε ότι το παιδί του ήταν ομοφυλόφιλος ή λεσβία ήταν ο πατέρας (έξι (6) άτομα). Η επιλογή αυτών των ατόμων ίσως σχετίζεται με το γεγονός ότι τα αδέρφια και οι φίλοι - φίλες είναι πιο κοντά ηλικιακά στο δείγμα, είναι άτομα πολύ κοντινά και οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες θεωρούν ότι δεν θα αντιδράσουν αρνητικά, όπως ενδεχομένως οι γονείς τους. Ο πατέρας εμφανίζεται να είναι το τελευταίο άτομο που μαθαίνει για την ομοφυλοφιλία και αυτό ίσως σχετίζεται με τα κοινωνικά στερεότυπα που υπάρχουν για το ρόλο των φύλων ή σχετίζεται με μια πιο αυστηρή στάση που φαίνεται να έχουν οι άνδρες παλαιότερης γενιάς

Οι αλλαγές στο δίκτυο του ατόμου μετά το «coming out»:

Η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος (είκοσι επτά (27) στους και στις τριάντα (30)) ανέφερε ότι μετά την αποκάλυψη της σεξουαλικής του ταυτότητας υπήρξαν άτομα που απομακρύνθηκαν. Το «coming out» είναι μια κοινωνική διαδικασία η οποία επαναπροσδιορίζει τη σχέση μεταξύ των ανθρώπων που επέλεξαν να αποκαλύψουν την ομοφυλοφιλία τους και αυτών που τους ακούνε (Cant, 2006). Αυτή η υπόθεση βλέπουμε ότι ισχύει, αφού πολλά άτομα που έμαθαν για την σεξουαλικότητα κάποιου δικού τους προσώπου απομακρύνθηκαν ή άλλαξαν στάση απέναντι του. Βλέπουμε

λοιπόν, ότι μετά το «coming out» οι σχέσεις των ανθρώπων επαναπροσδιορίζονται και συνεχίζουν (ή όχι) να υφίστανται πολλές φορές σε μια άλλη, τελείως διαφορετική βάση. Άρα το ερευνητικό ερώτημα που αφορούσε τον επαναπροσδιορισμό των σχέσεων των ατόμων μετά το «coming out», απαντήθηκε σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία.

Από τα είκοσι δύο (22) άτομα που είχαν κάποιο άτομο στο περιβάλλον τους που έμαθε τυχαία για τη σεξουαλική τους ταυτότητα, τα περισσότερα είπαν ότι οι συμπεριφορές τους ποικίλουν από άτομο σε άτομο. Υπήρχαν άτομα που το έμαθαν τυχαία και ήταν υποστηρικτικά και άτομα που ο ομοφυλόφιλος ή η λεσβία επέλεξε να το αποκαλύψει και δεν αντέδρασαν καλά. Άρα βλέπουμε ότι δεν είναι απαραίτητο κάποιος ή κάποια που θα μάθει τυχαία για την ομοφυλοφιλία κάποιου δικού του ότι θα αντιδράσει χειρότερα από κάποιον που ο ίδιος ομοφυλόφιλος ή λεσβία επέλεξε να του την αποκαλύψει.

Επίσης, είκοσι επτά (27) στους τριάντα (30) αναφέρουν ότι η ζωή τους μετά το «coming out» έχει αλλάξει προς το καλύτερο. Μια τέτοια θετική στάση επικρατεί ακόμα και σε εκείνους και εκείνες που είχαν προβλήματα με την εργασία τους και με την οικογένεια τους. Βάση αυτών των αποτελεσμάτων φαίνεται ότι παρόλο που τα τελευταία χρόνια το θέμα της ομοφυλοφιλίας συζητιέται περισσότερο ανοιχτά, οι περισσότεροι και περισσότερες από το δείγμα ανέφεραν ότι υπήρξαν άτομα που απομακρύνθηκαν μετά το «coming out», κάτι που δείχνει ότι ακόμη υπάρχουν προκαταλήψεις που πηγάζουν από κοινωνικά στερεότυπα για το ρόλο των φύλων και ελλιπής ενημέρωση για θέματα σεξουαλικής ταυτότητας. Παρόλα αυτά τα περισσότερα άτομα του δείγματος δεν μετανιώνουν για την εκδήλωση της ομοφυλοφιλίας τους, κάτι που δείχνει ότι μετά το «coming out» έχουν αποδεχθεί τη σεξουαλικότητα τους και είναι σε θέση να την υπερασπίζονται και να τη διεκδικούν.

Επίσης, οι περισσότεροι και περισσότερες ανέφεραν ότι όταν αποκάλυψαν στην οικογένεια τους ότι ήταν ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες δεν είχαν υποστηρικτική στάση ενώ μόνο τρεις (3) οικογένειες από τις είκοσι μία (21) αντέδρασαν υποστηρικτικά. Όπως αναφέρει ο Suerman (1995) οι περισσότερες οικογένειες δέχονται το «coming out» σαν μια προσωρινή απώλεια, σχεδόν σαν θάνατο του παιδιού τους που ήξεραν και αγαπούσαν. Επομένως, σύμφωνα με όσα έδειξε η έρευνα μας η παραπάνω υπόθεση

επαληθεύτηκε αφού οι περισσότερες οικογένειες δυσκολεύτηκαν να αποδεχθούν την ομοφυλοφιλία των μελών τους. Άρα, βλέπουμε πόσο ανέτοιμη είναι η ελληνική οικογένεια να αποδεχθεί την ομοφυλοφιλία του παιδιού της και πόσα βήματα πρέπει ακόμα να γίνουν για να μπορούμε να μιλάμε για τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες ως ισότιμα μέλη της κοινωνίας μας.

Τα στάδια που περνούν οι γονείς κατά το «coming out» και η επαλήθευση τους από τα αποτελέσματα της έρευνας:

Τα στάδια που περνούν οι γονείς κατά την εκδήλωση της ομοφυλοφιλίας από τη κόρη ή το γιο τους, τα οποία αναλύονται εκτενώς στο τρίτο Κεφάλαιο της έρευνας μας, φαίνεται να επαληθεύονται μέσα από τα αποτελέσματα της μελέτης μας. Τα στάδια αυτά σύμφωνα με το Suerman (1995) είναι: σοκ, άρνηση, ενοχή, έκφραση συναισθημάτων, αποφάσεις, αποδοχή. Προσπαθώντας να κατηγοριοποιήσουμε τις απαντήσεις του δείγματος μας, φάνηκε ότι από τα είκοσι ένα (21) άτομα που έχουν αποκαλύψει στην οικογένεια τους ότι είναι ομοφυλόφιλά ή λεσβίες, των οκτώ (8) οι οικογένειες πέρασαν από το στάδιο του σοκ, των πέντε (5) οι οικογένειες πέρασαν από το στάδιο της άρνησης, η οποία εκφράστηκε είτε με αδιαφορία είτε με άρνηση να πιστέψουν τα λεγόμενα του παιδιού τους, ενώ πέντε (5) αντέδρασαν βίαια είτε με σωματική κακοποίηση είτε με διωγμό, δηλαδή με απόρριψη, ενέργεια που περιλαμβάνεται στο στάδιο των αποφάσεων. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι υπήρξαν και περιπτώσεις ατόμων που οι οικογένειες τους πέρασαν περισσότερα από ένα (1) στάδια και από το στάδιο του σοκ ή της άρνησης έφθασαν στο στάδιο της αποδοχής, μιας και ανέφεραν ότι οι σχέσεις με την οικογένεια τους σήμερα είναι καλές. Υπήρξαν και τρεις (3) οικογένειες που δεν πέρασαν κανένα από τα πέντε (5) πρώτα στάδια αλλά έφθασαν αμέσως στο τελευταίο στάδιο, που είναι αυτό της αποδοχής. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει στο θεωρητικό μέρος της εργασίας μας, τα στάδια του «coming out» στην οικογένεια δεν είναι μια απόλυτη ακολουθία για όλους και όλες και μερικές φορές κάποιο στάδιο συμβαίνει με άλλη σειρά και κάποιες φορές κάποιο παραλείπεται (Suerman, 1995).

Διακρίσεις στην εκπαίδευση:

Από τις ερωτήσεις που αναφέρονταν στις διακρίσεις στην εκπαίδευση, προέκυψαν ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Το σύνολο του δείγματος συμφώνησε ότι υπάρχουν έντονες διακρίσεις στο χώρο της εκπαίδευσης, ενώ είκοσι τέσσερις (24) από τους τριάντα (30) δήλωσαν ότι έχουν αισθανθεί προκατάληψη στο σχολικό περιβάλλον. Δώδεκα (12) από τους και τις τριάντα (30) διαφοροποίησαν τους δασκάλους – καθηγητές λέγοντας ότι δεν εκδηλώνουν έντονα τις προκαταλήψεις τους – εάν αυτές υπάρχουν – προς τους μαθητές. Σύμφωνα με όσα ο Παπαθανασίου (2005) καταγράφει, το σχολείο δυστυχώς αποτελεί ένα αφιλόξενο και πολλές φορές εχθρικό περιβάλλον για τους ομοφυλόφιλους μαθητές. «Οι ομοφυλόφιλοι μαθητές, δέχονται άμεσα ή υπαινικτικά σχόλια για τη σεξουαλικότητα τους και μπορούν να πέσουν θύματα ακόμα και σωματικής βίας από συμμαθητές τους ή ακόμα και από καθηγητές». Αυτή η υπόθεση βλέπουμε ότι επαληθεύεται απόλυτα σύμφωνα με όσα έδειξε η έρευνα μας αφού όπως αναφέρουμε παραπάνω η πλειοψηφία των ερωτώμενων έχει βιώσει προκαταλήψεις στο σχολικό περιβάλλον. Άρα, φαίνεται ότι ακόμη και σήμερα οι διακρίσεις στον τομέα της εκπαίδευσης είναι ιδιαίτερα έντονες και όλα τα άτομα του δείγματος έχουν βιώσει διακρίσεις στο σχολείο. Το γεγονός ότι κάποια άτομα διαφοροποίησαν τους δασκάλους – καθηγητές από τους μαθητές, είναι ιδιαίτερα σημαντικό αφού δείχνει ότι ίσως οι δάσκαλοι – καθηγητές είναι περισσότερο ενημερωμένοι και λιγότερο ρατσιστές. Παρόλα αυτά ένα μεγάλο ποσοστό (δέκα οκτώ (18) στους και στις τριάντα (30)) θεωρεί ότι και οι δάσκαλοι και καθηγητές πολλές φορές είναι ρατσιστές απέναντι στους ομοφυλόφιλους νέους και νεαρές λεσβίες. Στο σημείο αυτό βλέπουμε ότι στο ερευνητικό ερώτημα που αφορούσε το εάν οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες έχουν υποστεί διακρίσεις στο χώρο της εκπαίδευσης, δόθηκε απάντηση.

Ανεξάρτητα από την ηλικία τους τα άτομα του δείγματος είπαν ότι έχουν βιώσει διακρίσεις στο σχολικό περιβάλλον. Οι διακρίσεις αυτές όπως έχουμε αναφέρει και στην ανάλυση των αποτελεσμάτων φαίνεται να εκδηλώνονται με διάφορους τρόπους: «*Θυμάμαι τους συμμαθητές μου να με φωνάζουν αγοροκόριτσο*» (Ασπασία), «*Πολλές φορές ένιωθα ότι μιλούσαν για εμένα πίσω από την πλάτη μου*» (Στράτος), «*Τα κορίτσια δεν με έπαιζαν, μου έλεγαν να παίζω με τα αγόρια*» (Θάλεια), «*Με κοιτούσαν και γελούσαν, εγώ*

δεν ήθελα να βγαίνω στο διάλειμμα» (Τάκης). Γεγονός είναι ότι τα οκτώ (8) από τα δώδεκα (12) άτομα που διαφοροποίησαν τους δασκάλους – καθηγητές ανήκαν στην ηλικιακή ομάδα των δέκα οκτώ (18) με είκοσι τεσσάρων (24) ετών, κάτι που ίσως φανερώνει ότι στο παρελθόν η στάση των δασκάλων – καθηγητών ήταν περισσότερο ρατσιστική απέναντι στους ομοφυλόφιλους μαθητές και τις λεσβίες μαθήτριες.

Η υπόθεση μας ότι το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης πρέπει να ενταχθεί στο σχολικό πρόγραμμα και να διδάσκεται από καταρτισμένους εκπαιδευτικούς βρήκε σύμφωνο το σύνολο του δείγματος, κάτι που δείχνει την αναγκαιότητα αυτού του μαθήματος.

Διακρίσεις στην εργασία:

Η συντριπτική πλειοψηφία (είκοσι έξι (26) στους και στις τριάντα (30)) του δείγματος απάντησε ότι είναι δύσκολο για έναν ομοφυλόφιλο ή μια λεσβία να αποκαλύψει την σεξουαλική του – της ταυτότητα. Επομένως, επαληθεύτηκε η υπόθεση που θέλει τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες να πέφτουν θύματα διακρίσεων στο εργασιακό περιβάλλον και εξαιτίας των διακρίσεων αυτών να φοβούνται να αποκαλύψουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα. Το ερευνητικό ερώτημα που αφορούσε τις διακρίσεις που έχουν βιώσει ομοφυλόφιλοι και λεσβίες στο εργασιακό τους περιβάλλον, απαντήθηκε σύμφωνα με όσα αναφέρονται παραπάνω.

Σύμφωνα με όσα αναφέρουν οι Horvath και Ryan (2003), η διάκριση ενάντια στους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες - που είναι υποψήφιοι για κάποια δουλειά - στο εργασιακό περιβάλλον μπορεί να έχει εχθρικά αποτελέσματα σε αυτούς μέσω παραγόντων, όπως είναι το αυξημένο άγχος, οι περιορισμένες δυνατότητες και οι ευκαιρίες προόδου. Οι διακρίσεις σε ένα τόσο σημαντικό κομμάτι της ζωής κάθε ανθρώπου δεν νοείται να υπάρχουν αν θέλουμε να μιλάμε για μια κοινωνία φιλελεύθερη και δημοκρατική.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας μας, φάνηκε ότι περισσότερο οι άνδρες ερωτώμενοι (πέντε (5) στους δέκα πέντε (15)) δήλωσαν ότι έχουν βιώσει κάποια μορφή ρατσισμού στο εργασιακό περιβάλλον από ότι οι γυναίκες ερωτώμενες. Επομένως, η υπόθεση που θέλει τους άνδρες να πέφτουν θύματα διακρίσεων στην εργασία περισσότερο από τις γυναίκες φαίνεται να επαληθεύεται. Αξιοσημείωτο θεωρούμε το γεγονός ότι η

πλειοψηφία του δείγματος επέλεξε να μην αποκαλύψει στην εργασία του τη σεξουαλική του ταυτότητα, φοβούμενο ότι αυτό θα επηρεάσει την απασχόληση του.

Οι διακρίσεις φαίνεται να διαφοροποιούνται ανάλογα με το εργασιακό περιβάλλον. Τα τέσσερα (4) άτομα που απάντησαν ότι δεν είναι δύσκολο για έναν ομοφυλόφιλο ή μια λεσβία να αποκαλύψει την σεξουαλική του ή της ταυτότητα ασκούσαν επαγγέλματα στα οποία δεν υπάρχουν έντονες προκαταλήψεις για το σεξουαλικό προσανατολισμό. Τέτοια επαγγέλματα ήταν κομμωτής, χορευτής κ.α. Όπως αναφέρεται στο θεωρητικό μέρος ο ομοφυλόφιλος και η λεσβία συναντιούνται συχνά στο προσκήνιο της πολιτιστικής δραστηριότητας, στο θέατρο, στις καλές τέχνες, στη διακόσμηση, και σε άλλες δημιουργικές δραστηριότητες (Λόουεν, 1990). Έτσι φαίνεται ότι στα επαγγέλματα που συναντάμε συχνά ομοφυλόφιλους και λεσβίες δεν υπάρχουν έντονες διακρίσεις. Δέκα πέντε (15) άτομα από το σύνολο του δείγματος τόνισαν, ότι οι διακρίσεις εξαρτώνται από το επάγγελμα που έχει επιλέξει ο ομοφυλόφιλος ή η λεσβία, άρα και οι ίδιοι οι ερωτώμενοι και ερωτώμενες συνέδεσαν το είδος του επαγγέλματος με τις διακρίσεις. Από τα οκτώ (8) άτομα που είπαν ότι είναι δύσκολο να αποκαλύψουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα στον εργασιακό τους χώρο, τα έξι (6) ασκούσαν επαγγέλματα που παραδοσιακά δεν είναι εύκολο να αποκαλύψει κανείς τη σεξουαλικότητα του· τέτοια επαγγέλματα ήταν: δάσκαλοι, στελέχη ιδιωτικών επιχειρήσεων κ.α. Το παραπάνω συμπέρασμα φαίνεται να επαληθεύει τη θεωρία που θέλει εξαιτίας φόβου, απόρριψης, απόλυσης ή δημόσιας αντίδρασης, ομοφυλόφιλοι δάσκαλοι, αστυνομικοί, στρατιωτικοί, πολιτικοί και μέλη παρόμοιων κλάδων πολύ σπάνια να αποκαλύπτονται στους συναδέλφους τους και στο κοινό (Strong, De Vault, Werner - Sayad, 1996).

Η ομοφοβία:

Ακόμη μια υπόθεση που επαληθεύτηκε, αφορούσε τα φαινόμενα ομοφοβίας αφού όλοι οι ερωτώμενοι και ερωτώμενες συμφώνησαν ότι έχουν βιώσει κάποια μορφή της, από την οποία επηρεάστηκε αρνητικά ή ζωή τους. Κάποια άτομα του δείγματος έχουν χαρακτηριστικά αναφέρει: *«Πολλές φορές αισθάνεσαι τα επικριτικά βλέμματα του κόσμου να είναι στραμμένα επάνω σου» (Μαρίνα), «Πολλοί απομακρύνθηκαν από κοντά μου και δεν τους*

ξαναιίδα ποτέ» (Ελισάβετ), «Δεν μπορούσα για αρκετό καιρό να νιώσω ελεύθερη σε δημόσιο χώρο» (Κωνσταντίνα), «Στην αρχή ειδικά είχα επηρεαστεί πολύ, δεν έβγαινα από το σπίτι» (Φίλιππος), «Έχασα την εμπιστοσύνη μου στους ανθρώπους» (Τάσος). Όπως έχουμε αναφέρει και στο θεωρητικό κομμάτι της εργασίας μας, πολλοί ομοφυλόφιλοι και λεσβίες κρύβουν ακόμα την ταυτότητα τους επειδή ο κοινωνικός στιγματισμός υφίσταται, εξαιτίας του σεξουαλικού τους προσανατολισμού και συνεχίζει να κυριαρχεί στην κοινωνία. (Thio, 2003). Επίσης, εξωτερικές παράμετροι σχετικά με το σεξουαλικό προσανατολισμό όπως σωματικές ή προφορικές επιθέσεις είναι κυρίαρχες σε όλες τις έρευνες για ομοφυλόφιλους και λεσβίες (Bontempo, D'Augelli, 2002). Οι D' Augelli και Hershberger (1993) σε μια έρευνα δέκα τεσσάρων (14) πόλεων βρήκαν πως οκτώ (8) στους δέκα (10) ερωτηθέντες ανέφεραν προφορική βία, σχεδόν οι μισοί (44%) απειλήθηκαν με επίθεση, σχεδόν το 1/3 (30%) κυνηγήθηκε και σχεδόν ένας (1) στους πέντε (5) (17%) ανέφερε σωματική επίθεση. Τα παραπάνω επαληθεύτηκαν απόλυτα από τα αποτελέσματα της έρευνας μας, αφού όλοι και όλες έχουν βιώσει κάποια από αυτά που αναφέρονται και το ερευνητικό ερώτημα που αφορούσε τις μορφές που εκδηλώνεται η ομοφοβία μέσα στο κοινωνικό σύνολο, απαντήθηκε.

Άξιο αναφοράς θεωρούμε το γεγονός ότι άτομα μεγαλύτερης ηλικίας περιέγραψαν ότι έχουν βιώσει πιο έντονες μορφές ομοφοβίας σε σχέση με τα άτομα μικρότερης ηλικίας, κάτι που δείχνει ότι στο παρελθόν ο ρατσισμός απέναντι στους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες εκδηλώνονταν με πιο έντονους τρόπους σε σχέση με σήμερα. Επιπλέον, φάνηκε ότι τα άτομα που είχαν βιώσει έντονη ομοφοβία σε μικρή ηλικία, δυσκολεύτηκαν περισσότερο να εκδηλώσουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα, φοβούμενα λόγω της προγενέστερης αρνητικής τους εμπειρίας, τις αντιδράσεις του κοντινού τους περιβάλλοντος. Βλέπουμε ότι η ελληνική κοινωνία δεν είναι ακόμη έτοιμη να δεχθεί τη διαφορετικότητα και πρέπει να γίνουν μεγάλες προσπάθειες για να μπορούμε να μιλάμε για μια κοινωνία που αποτελείται από ισότιμα μέλη.

Οι θεωρητικές προσεγγίσεις για τα αίτια της ομοφυλοφιλίας και η επαλήθευσή τους ή όχι από τα αποτελέσματα της έρευνας:

Όσον αφορά τις ψυχαναλυτικές προσεγγίσεις της ομοφυλοφιλίας είναι δύσκολο να διεξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα. Πάντως, όπως αναφέρει ο Παρασκευόπουλος (1998) είναι πλέον γνωστό, μετά τις επαναστατικές έρευνες του Freud στον «τόπο» του ασυνείδητου, ότι η ερωτική συμπεριφορά του ατόμου δεν αναφύεται αιφνιδίως κατά την εφηβεία του, αλλά έχει τις ρίζες της και πολλές από τις εκδηλώσεις της στην περιοχή της παιδικής ηλικίας. Αυτό επαληθεύτηκε από τα αποτελέσματα της έρευνας μας αφού από τα τριάντα (30) άτομα που περιελάμβανε το δείγμα μας η πλειοψηφία αυτών ανέφερε ότι ένιωσαν τη πρώτη ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία κατά τη παιδική ηλικία. Πιο συγκεκριμένα, από τα τριάντα (30) άτομα τα είκοσι πέντε (25) ένιωσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία μέχρι το τέλος του Δημοτικού σχολείου, ενώ μόνο πέντε (5) άτομα ένιωσαν κάποια ομοφυλόφιλη έλξη ή επιθυμία στις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου. Άρα, βλέπουμε ότι αυτή η υπόθεση επαληθεύεται απόλυτα από τα αποτελέσματα της έρευνας μας, αφού κατά τη παιδική ή ακόμη και νηπιακή ηλικία εμφανίζεται η πρώτη ομοφυλόφιλη έλξη.

Όπως έχουμε αναφέρει στο μέρος της εργασίας μας που αφορούσε τις γενετικές – βιολογικές προσεγγίσεις της ομοφυλοφιλίας, κατά τους Strong, De Vault, Werner – Sayad (1996) οι πρώτοι ερευνητές, συμπεριλαμβανομένων των Krafft – Ebing, Hirschfeld και Ellis, πίστευαν πως η ομοφυλοφιλία ήταν κάτι κληρονομικό και πρόσφατα υπήρξε ένα αναθεωρημένο ενδιαφέρον στη βιολογική προσέγγιση της ομοφυλοφιλίας. Από τα αποτελέσματα της έρευνας μας, φάνηκε ότι από τα είκοσι επτά (27) άτομα που έχουν κάποιο άτομο στο περιβάλλον τους που είναι ομοφυλόφιλο ή λεσβία τα δώδεκα (12) ανέφεραν ότι το άτομο αυτό είναι συγγενής τους. Κάποιος ή κάποια θα μπορούσε να υποστηρίξει ότι η υπόθεση που θέλει να είναι η ομοφυλοφιλία κληρονομική, επιβεβαιώνεται. Παρόλα αυτά, δεν μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα ότι η ομοφυλοφιλία είναι κληρονομική μιας και το θέμα πρέπει να διερευνηθεί εκτενέστερα αφού από τις έρευνες που έχουν ήδη διεξαχθεί δεν μπορεί κανείς να πει με σιγουριά ότι η ομοφυλοφιλία είναι κληρονομική, προϊόν μάθησης ή σχέσης του παιδιού με τους γονείς.

Όπως αναφέρεται στις κοινωνιολογικές προσεγγίσεις για την ομοφυλοφιλία τα κοινωνικά πρότυπα και κανόνες δε διευκολύνουν αλλά ούτε εμποδίζουν τις ομοφυλοφιλικές τάσεις καθώς και ομοφυλόφιλα άτομα εμφανίζονται σε όλες τις κοινωνίες μεγάλου μεγέθους και μάλιστα σε ποσοστό σχεδόν ίδιο και σταθερό σε σχέση με την κοινωνία και την εποχή (Λαγουμίδου, 1996). Η υπόθεση αυτή επαληθεύτηκε από τα αποτελέσματα της έρευνας μας, αφού στο δείγμα μας υπήρχαν άτομα που ήταν ομοφυλόφιλα ή λεσβίες τα οποία κατάγονταν από διάφορες περιοχές και είχαν διαφορετικό κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο.

Συμπεράσματα δελτίου αξιολόγησης:

Από το δελτίο αξιολόγησης συνεντεύξεων (βλέπε «ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'» το δελτίο αξιολόγησης), το οποίο συμπληρώνονταν αμέσως μετά τη λήξη της συνέντευξης προέκυψαν κάποια συμπεράσματα τα οποία θεωρούμε ότι αξίζει να αναφέρουμε. Οι περισσότεροι - περισσότερες ερωτώμενοι και ερωτώμενες πρόθυμα ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα μας για συνέντευξη. Ένα από τα κύρια προβλήματα που συναντήσαμε κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ήταν μαγνητοφώνηση. Οι περισσότεροι - περισσότερες ερωτώμενοι και ερωτώμενες στην αρχή ήταν λίγο διστακτικοί και διστακτικές με τη χρήση μαγνητοφώνου, αλλά στην πορεία της συνέντευξης φάνηκε να το συνηθίζουν. Ένα δεύτερο πρόβλημα αφορούσε κάποιες ερωτήσεις, στις οποίες οι ερωτώμενοι και οι ερωτώμενες δυσκολεύτηκαν να απαντήσουν, ήθελαν περισσότερο χρόνο για να τις σκεφτούν ή φορτίστηκαν συναισθηματικά. Επίσης συναντήσαμε άτομα που ήταν ιδιαίτερα ομιλητικά και άλλα που ήταν πιο ολιγόλογα. Όσον αφορά τη μη λεκτική επικοινωνία, σε κάποια άτομα η στάση του σώματος τους ήταν αμυντική και οι κινήσεις τους έδειχναν νευρικότητα' άλλα πάλι άτομα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης έδειχναν περισσότερο άνετα και ήρεμα.

4.5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Μέσα από τις διαπιστώσεις και τους προβληματισμούς που προέκυψαν από τη παρούσα έρευνα, θα προσπαθήσουμε να διατυπώσουμε ορισμένες προτάσεις που αφορούν τις διακρίσεις προς τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες:

- Προτείνουμε τη δημιουργία συμβουλευτικών σταθμών στους δήμους και τις κοινότητες της χώρας που θα απαρτίζονται από εξειδικευμένους επιστήμονες οι οποίοι και οι οποίες θα είναι σε θέση να παρέχουν υποστήριξη και ενημέρωση σε θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού σε νέους και τους γονείς τους. Μιας και η υποστήριξη της οικογένειας είναι ιδιαίτερα σημαντική, η σωστή ενημέρωση και στάση των γονέων και των υπολοίπων μελών της οικογένειας κατά το «coming out» κρίνεται ιδιαίτερης σημασίας.
- Θεωρούμε απαραίτητη την σωστή ενημέρωση της κοινής γνώμης σε θέματα σεξουαλικότητας. Αυτό μπορεί να γίνει μέσα από σεμινάρια, ομιλίες και διάφορες εκστρατείες ενημέρωσης του κοινού.
- Προτείνουμε την ένταξη του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης σε όλα τα σχολεία της χώρας. Το μάθημα είναι απαραίτητο να διδάσκεται από καταρτισμένους εκπαιδευτικούς και να στηρίζεται στο δικαίωμα που έχει κάθε άνθρωπος στη διαφορετικότητα και τον σεβασμό των επιλογών του από τους άλλους ανθρώπους. Το μάθημα αυτό πρέπει μεταξύ άλλων να δίνει έμφαση στο σεξουαλικό προσανατολισμό, την πρόληψη, την αντισύλληψη και τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει η πρώτη χώρα που ξεκίνησε το μάθημα αυτό ήταν η Σουηδία (Κίνητη, 1995).
- Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση το θέμα της σεξουαλικότητας πρέπει να συζητιέται και να αναλύεται «ανοικτά», χωρίς προκαταλήψεις και να περιλαμβάνεται σε συζητήσεις με την παρουσία εκπροσώπων από διάφορους φορείς και οργανώσεις. Προτείνουμε την τροποποίηση των προγραμμάτων σπουδών τμημάτων, όπως Κοινωνικής Εργασίας, Ψυχολογίας, Παιδαγωγικών, Ιατρικής και Νομικής ώστε να

συμπεριλάβουν ακαδημαϊκές ενότητες σχετικά με τις ανάγκες και τα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών ώστε η μελλοντική γενιά των επαγγελματιών να είναι ικανοί και ικανές να αντιμετωπίζουν ζητήματα που αφορούν αυτόν τον πληθυσμό.

- Προτείνουμε να αναγνωριστεί το δικαίωμα της ελεύθερης έκφρασης των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, χωρίς προκαταλήψεις και λογοκρισία.
- Η πολιτεία οφείλει να εξαλείψει τις διακρίσεις που περιλαμβάνονται στην υπάρχουσα νομοθεσία και να επιβάλει κυρώσεις σε περιπτώσεις ομοφοβίας, με στόχο την προστασία των ομοφυλόφιλων και των λεσβιών από διάφορα είδη παρενοχλήσεων. Επίσης η πολιτεία οφείλει να θεσμοθετήσει τους γάμους και τις υιοθεσίες παιδιών από ομοφυλόφιλους και λεσβίες.
- Προτείνουμε να μην αποτελεί κριτήριο η σεξουαλική ταυτότητα κάθε ατόμου για την πρόσληψη του σε οποιαδήποτε εργασία· αυτό πρέπει να διασφαλιστεί με ειδική νομοθετική ρύθμιση από την πολιτεία.
- Τέλος, προτείνουμε την δημιουργία μιας τηλεφωνικής γραμμής υποστήριξης των ομοφυλόφιλων νέων και λεσβιών, όπου θα παρέχεται άμεσα βοήθεια για όποιο ζήτημα τους απασχολεί.

Στο σημείο αυτό θεωρούμε απαραίτητο να αναφερθούμε στο ρόλο του Κοινωνικού Λειτουργού, ο οποίος με την υποστήριξη και την ενίσχυση του μπορεί να βοηθήσει τον ομοφυλόφιλο και τη λεσβία να πραγματοποιήσει ένα ομαλό «coming out».

- Σε επίπεδο Κοινωνικής Εργασίας με Κοινότητα θα μπορούσε να βοηθήσει με εκστρατείες ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης, με τη συνεργασία του με οργανώσεις προάσπισης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οργανώσεις ομοφυλόφιλων και λεσβιών, μέσα από συμβουλευτικούς σταθμούς νέων και από τα σχολεία. Είναι γεγονός ότι στο Σαν Φρανσίσκο, κάθε σχολείο έχει ένα μέλος του προσωπικού «ευαισθητοποιημένο σε θέματα ομοφυλοφιλίας» για να δουλέψει με ομοφυλόφιλους μαθητές και λεσβίες μαθήτριες (Hum, 1992, Uribe &

Harbeck, 1991), βάση αυτού του μοντέλου κάθε σχολείο της Ελλάδας θα μπορούσε να έχει έναν Κοινωνικό Λειτουργό εξειδικευμένο σε θέματα διακρίσεων. Επίσης, με συνεχή επιμόρφωση, ενημέρωση από έρευνες που διεξάγονται παγκοσμίως και ενημέρωση για τις νέες δομές που λειτουργούν στις άλλες χώρες, οι Κοινωνικοί Λειτουργοί θα μπορούσαν να είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικοί και χρήσιμοι.

- Σε επίπεδο Κοινωνικής Εργασίας με Ομάδες ο Κοινωνικός Λειτουργός θα μπορούσε να βοηθήσει διοργανώνοντας συμβουλευτικές ομάδες γονέων και κηδεμόνων ομοφυλόφιλων και λεσβιών νέων. Επίσης θα μπορούσε να βοηθήσει, με τη δημιουργία ομάδων αποκλειστικά για νέους ομοφυλόφιλους και λεσβίες που θέλουν να «εξερευνήσουν» τη σεξουαλική τους ταυτότητα.
- Τέλος, σε επίπεδο Κοινωνικής Εργασίας με Άτομα ο Κοινωνικός Λειτουργός θα πρέπει να είναι σε θέση να ακούει τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες, να είναι υποστηρικτικός και να μπορεί να δίνει πληροφορίες για θέματα που τους απασχολούν.

4.6. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Βάση των συμπερασμάτων που προέκυψαν από την έρευνα μας, κρίνουμε σκόπιμο να αναφερθούμε σε κάποια ερευνητικά ζητήματα που θα ήταν χρήσιμο να διερευνηθούν σε μελλοντικές μελέτες:

- Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την παρούσα έρευνα η πλειοψηφία των γυναικών και ανδρών που ανήκουν σε οργανώσεις προάσπισης των δικαιωμάτων των λεσβιών και των ομοφυλοφίλων, δηλώνουν ότι είναι «ανοικτές» και «ανοικτοί» με τη σεξουαλική τους ταυτότητα, σε αντίθεση με τα άτομα που δεν ανήκουν σε οργανώσεις. Θα παρουσίαζε ενδιαφέρον να διερευνηθεί κατά πόσο τα άτομα που ανήκουν σε οργανώσεις ήταν το ίδιο ανοικτά με τη σεξουαλική τους ταυτότητα και στο παρελθόν· δηλαδή πριν την ένταξη τους σε κάποια οργάνωση. Επομένως, θα είχε ενδιαφέρον να διερευνηθεί εάν το γεγονός ότι είναι μέλη σε κάποια οργάνωση έχει επηρεάσει τη στάση τους ως προς το θέμα της σεξουαλικής τους ταυτότητας.
- Ένα δεύτερο ζήτημα που θα μπορούσε μελλοντικά να διερευνηθεί αφορά τις διακρίσεις που υφίστανται οι ομοφυλόφιλοι στο στρατό και πως αυτές μπορούν να επηρεάσουν την μετέπειτα ζωή τους. Από την έρευνα μας προέκυψε η ανάγκη για διερεύνηση αυτού του θέματος, μιας και αυτό αναφέρθηκε από αρκετά άτομα του δείγματος μας.
- Τέλος, ένα τρίτο ερευνητικό θέμα που θα παρουσίαζε ενδιαφέρον αφορά τις λεσβίες και τους ομοφυλόφιλους που έχουν βιώσει διακρίσεις πριν την εκδήλωση της σεξουαλικής τους ταυτότητας, και πως οι διακρίσεις αυτές επηρέασαν το «coming out». Βάση των αποτελεσμάτων της έρευνας μας, υπάρχουν κάποιες ενδείξεις που επιβεβαιώνουν την παραπάνω υπόθεση, αλλά εκτενέστερη έρευνα πάνω σε αυτό το θέμα κρίνεται απαραίτητη για την διεξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Από την παρούσα έρευνα θεωρούμε ότι μπόρεσαν να διεξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα. Η παρούσα έρευνα έδειξε ότι και στην ελληνική κοινωνία οι διακρίσεις απέναντι στους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες παίρνουν πολλές μορφές που άλλοτε είναι συγκαλυμμένες και άλλοτε περισσότερο έκδηλες. Πάντως, γεγονός είναι ότι όλες και όλοι οφείλουμε να σεβόμαστε τις επιλογές της καθεμίας και του καθένα, οφείλουμε να ενημερωνόμαστε για τέτοιου είδους θέματα και να μαχόμαστε για την εξάλειψη των διακρίσεων, όπου αυτές υπάρχουν.

Το «coming out», σταθμός στη ζωή κάθε λεσβίας και ομοφυλόφιλου, όπως φάνηκε από την έρευνα μας, είναι σημαντικό να γίνεται σε ένα υποστηρικτικό οικογενειακό περιβάλλον, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ένα μεγάλο ποσοστό του δείγματος μας, δεν επέλεξε να αποκαλύψει στην οικογένεια του τη σεξουαλική του ταυτότητα φοβούμενο την αντίδραση της. Πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα η σημασία της οικογένειας του ομοφυλόφιλου και της λεσβίας από τη πρώτη ομοφυλόφιλη έλξη τους μέχρι την αποδοχή της σεξουαλικότητάς τους.

Ένα άλλο, εξίσου σημαντικό κομμάτι της έρευνας μας, διαπιστώσαμε ότι επαληθεύτηκε: λεσβίες και ομοφυλόφιλοι αισθάνονται έντονα την ομοφοβία μέσα στην ελληνική κοινωνία και οι περισσότεροι και περισσότερες από αυτούς και αυτές έχουν βιώσει διακρίσεις εξαιτίας της σεξουαλικής τους ταυτότητας στο σχολείο, την εργασία αλλά και γενικά σε διάφορους άλλους τομείς της κοινωνίας.

Θεωρούμε ότι τα συμπεράσματα της παρούσας έρευνας μπορούν να αξιοποιηθούν από Κοινωνικούς Λειτουργούς καθώς και από άλλους ειδικούς που ασχολούνται με θέματα διακρίσεων, και να βοηθήσουν στην απόκτηση μιας θετικότερης και περισσότερο ευαισθητοποιημένης στάσης τους προς τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν λεσβίες και ομοφυλόφιλοι στην ελληνική κοινωνία. Επίσης, οι Κοινωνικοί Λειτουργοί πρέπει να βοηθήσουν τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες να αποδεχθούν τους εαυτούς τους, χωρίς να ντρέπονται ή να φοβούνται να εκδηλώσουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα.

Η πραγματοποίηση των συνεντεύξεων, μας προσέφερε μεγάλη εμπειρία, μιας και συναντήσαμε από κοντά ανθρώπους, πρόθυμους να

συμμετέχουν σε μια έρευνα και συνομιλήσαμε μαζί τους. Κάθε τέτοια έρευνα είναι μια πολύτιμη εμπειρία για κάθε Κοινωνικό Λειτουργό αφού μπορεί να βοηθήσει στην εξοικείωση της τεχνικής της συνέντευξης, βασικό εργαλείο της δουλειάς του. Θεωρούμε ότι η έρευνα απέδωσε περισσότερο από αυτά που αναμέναμε και τα συμπεράσματα της ήταν ιδιαίτερα ικανοποιητικά και αξιοποιήσιμα και για μελλοντικές έρευνες. Οι περισσότερες θεωρητικές υποθέσεις της έρευνας μας επαληθεύτηκαν, ενώ απαντήθηκαν όλα τα ερευνητικά ερωτήματα που είχαμε θέσει στην αρχή της μελέτης μας. Τέλος, πρέπει να τονιστεί η ανάγκη για περαιτέρω έρευνα πάνω στο θέμα αυτό, μίας και στην Ελλάδα δεν υπάρχουν παρά ελάχιστες έρευνες που αφορούν γενικά τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες.

Τελειώνοντας αυτή την εργασία, θέλουμε να αναφέρουμε ότι οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες επιθυμούν να τους αντιμετωπίσουν επιτέλους ως ανθρώπινα πλάσματα και νομοταγείς πολίτες, όπως και τους άλλους, χωρίς ιδιαίτερα μειονεκτήματα και προνόμια (Badinter, 1994).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αγραφιώτης, Δημοσθένης (1998), «Υγεία και αρρώστια, κοινωνικο-πολιτιστικές διαστάσεις», Ιατρικές εκδόσεις Λίτσας, Αθήνα.
2. Αγραφιώτης, Δ., Πάντζου, Π., Τσελέπη, Χρ., Αυγερίδης, Κ., Παπαστάμος, Σ., Σιοντόρου, Β. (1994), «Σεξουαλικότητα και κοινωνικές αναπαραστάσεις, συμβολή στην πρόληψη του AIDS, Γ.Γ.Ε.Τ. Υπ. Β.Ε.Κ.Τ.», Ερευνητική μονογραφία Νο 11, τόμος 1, Κοινωνιολογία της Υγείας, Τομέας κοινωνιολογίας, Παρατηρητήριο: AIDS και σεξουαλικότητα, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας, Υγειονομική Σχολή Αθηνών 1929 – 1994.
3. Adler, Alfred (χ. χ.), «Συγκριτική ατομική ψυχολογία», Γκοβοστη, Αθήνα.
4. Agacinski, Sylviane (1998), «Πολιτική των φύλων», Μετάφραση: Φιλιππακοπούλου, Μαίρη, Πόλις, Αθήνα.
5. Altman, Dennis (1980), «Ομοφυλοφιλία, καταπίεση και απελευθέρωση», μετάφραση: Θεωδορακόπουλος, Λουκάς, Ουτοπία, Αθήνα.
6. Αρχιμανδρίτου, Μαρία (1996), «Η διαχρονική εξέλιξη της προσέγγισης της ετικέτας», Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη.
7. Ασκητής, Ε., Θάνος (1997), «Η σεξουαλική αφύπνιση της εφηβείας», Καστανιώτη, Αθήνα.
8. Ατταλίδης, Μιχάλης, Κιτρομηλίδου - Ζήρα, Χριστίνα, Πύργου, Βάσος, Μουστερή, Ντίνα, Θεωδορακόπουλος, Λουκάς (1982), «Παγκύπρια εταιρία ψυχικής υγιεινής, ομιλίες και συζητήσεις που έγιναν στο σεμινάριο «η ομοφυλοφιλία» 20 – 21 /3 /1982, Λευκωσία.
9. Badinter, Elisabeth (1994), «Η ανδρική ταυτότητα ΧΥ», Κάτοπτρο, Αθήνα.
10. Bandman, Beatris (2000), «Σύντομη ιστορία του σεξ», Καστανιώτη, Αθήνα.
11. Βαϊδάκης, Νίκος (2005), «Η σεξουαλική συμπεριφορά του ανθρώπου», Βήτα- Ιατρικές εκδόσεις, Αθήνα.
12. Βαϊδάκης, Νίκος (1993), «Βασικές έννοιες γύρω από την ομοφυλοφιλία, σεξουαλικότητα και οικογενειακός προγραμματισμός»,

Εκπαιδευτική βιβλιοθήκη ψυχιατρικής κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών, Αιγινήτειο Νοσοκομείο.

13. Basch – Kahre, Eva (1999), «Γυναικεία και ανδρικά πρότυπα, η γυναικεία και ανδρική ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη στην ψυχαναλυτική θεωρία», μετάφραση: Βλάχου, Ελένη, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
14. Βασιλικού, Κ., Αγραφιώτης, Δ., Πάντζου, Π. (1998), «Επικινδυνότητα, ταυτότητα φύλου και AIDS», CERIS: Ευρωπαϊκή συνάντηση, Ερευνητική μονογραφία Νο 17Α, Κοινωνιολογία της Υγείας, Τομέας κοινωνιολογίας, Παρατηρητήριο: AIDS και σεξουαλικότητα, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας, Υγειονομική Σχολή Αθηνών 1929 – 1994.
15. Canterella, Eva (1998), «Οι γυναίκες της αρχαίας Ελλάδας», Παπαδήμα, Αθήνα.
16. Chasseget, Smirgel, Janivre, David, C., Grunberger, B. Luquet, Parat, C., Torok, M., Mc Dougalí, J. (1991), «Γυναικεία σεξουαλικότητα, νέες ψυχαναλυτικές απόψεις», Νεφέλη, Αθήνα.
17. Cohen, David (1999), «Νόμος, σεξουαλικότητα και κοινωνία, η επιβολή της ηθικής στην κλασική Αθήνα», μετάφραση: Πασχίδης, Πασχάλης, Cambridge University Press, Ιστορητής – κάτοπτρο, Αθήνα.
18. Cohen, Louis, Manion, Lawrence (1994), «Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας», μετάφραση: Μητσοπούλου, Χριστίνα – Φιλοπούλου, Μάνια, 4^η έκδοση, Μεταίχιμο Επιστήμες, Αθήνα
19. Δήμου, Γεώργιος (1996), «Απόκλιση στιγματισμός αφορμειωτική θεωρητική προσέγγιση των αποκλίσεων στο σχολείο», Gutenberg, Σειρά Ψυχολογία, Αθήνα.
20. De Bonoir, Simon (1979), «Το δεύτερο φύλο», Γλάρος, Αθήνα
21. Dover, K.J. (1990), «Η ομοφυλοφιλία στην Αρχαία Ελλάδα», Χιωτέλλη Π, Αθήνα.
22. Εγκυκλοπαίδεια «Νέα Δομή» (1996), τόμος 25^{ος}, «Δομή, εκδοτικός οργανισμός Τεγόπουλου – Μανιατέα», Αθήνα.
23. Εγκυκλοπαίδεια «Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα» (1991), Εκδοτικός οργανισμός Πάπυρος, τόμοι: 20^{ος} - 47^{ος} - 53^{ος}, Αθήνα.
24. Hellinger, Bert, Weber, Gunthard, Beaumont, Hunter (2002), «Η κρυφή συμμετρία της αγάπης, αναπαράσταση των ανθρώπινων

- συστημάτων: εμπλοκές και λύσεις, νέοι προσανατολισμοί στην αυτογνωσία», μετάφραση: Κούτρα, Λήδα, Ηλέκτρα, Medicum, Ελληνικό Ινστιτούτο Συστημικής Αναπαράστασης, Αθήνα.
25. Hirschfeld, Magnus (1962), «Η ψυχολογία της ομοφυλοφιλίας», μετάφραση: Μεραναίος, Κ, Μαρή, Αθήνα.
26. Janof, Arthur (1979), «Η πρωτογενής επανάσταση», Μπουκουμάνη.
27. Johnson – Ιωαννίδου, Αμαλία (1998), «Προκατάληψη, ποιος; Εγώ;, η δυναμική ανάμεσα στην προκατάληψη και την ψυχολογική ωριμότητα», μετάφραση: Ιωαννίδου, Ιωάννα, Ελληνικά Γράμματα, Β΄ έκδοση, Αθήνα.
28. Ζαφείρης, Αλέξανδρος, Ζαφείρη, Ελένη, Μουζακίτης, Χρήστος (1999), «Οικογενειακή θεραπεία, θεωρία και πρακτικές εφαρμογές», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
29. Κακαβούλης, Κ., Αλέξανδρος (1995), «Η σεξουαλική ανάπτυξη και αγωγή, στερεότυπα και ρόλοι των φύλων, γενετήσια ανάπτυξη, σεξουαλική αγωγή στην Ελλάδα», Αθήνα.
30. Κούρτοβικ, Δημοσθένης (1994), «Η εξέλιξη της ανθρώπινης σεξουαλικότητας», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
31. Κρεατσάς, Γιώργος (1992) «Η εφηβεία προσδοκίες και αναζητήσεις», επιμέλεια: Δραγώνα, Θάλεια, Ντάβου, Μπετίνα, Παπαζήση, Αθήνα.
32. Κρουσταλάκης Σ., Γεώργιος (2002), «Διαπαιδαγώγηση – πορεία ζωής», Αθήνα.
33. Kinsey, S. Alfred, Pomeroy, Wordell, Martin, Klaid, (χ. χ.), «Η σεξουαλική συμπεριφορά του ανδρός», μετάφραση: Νίκα, Αγγελική, Τέχνη, Αθήνα.
34. Λαγουμίδου, Μαριάννα (1996), «Gay! Γιατί; τα αίτια της ομοφυλοφιλίας», Γρηγόρη, Αθήνα.
35. Λάζος, Γρηγόρης, (1997), «Η σεξουαλικότητα ως αξία στη σύγχρονη Ελλάδα», Δελφίνι, Αθήνα.
36. Le Vay, Simon (1999), «Ο σεξουαλικός εγκέφαλος», Σύναυμα, Αθήνα.
37. Lempriere, T., Feline, A. και συνεργάτες (1995), «Εγχειρίδιο Ψυχιατρικής ενηλίκων, Στοιχεία κοινωνικής ψυχιατρικής και εφαρμογές της στην Ελλάδα», Παπαζήση, Α΄ - Β΄ τόμος, Αθήνα.

38. Λόουεν, Αλαξάντερ (1990), «Αγάπη και οργασμός», Καστανιώτη, Αθήνα.
39. Μαλικιώση – Λοίζου, Μ. (1999), «Συμβουλευτική Ψυχολογία 2», Ελληνικά Γράμματα, Δ΄ έκδοση συμπληρωμένη, Αθήνα.
40. Μάνος, Νίκος (1997), «Βασικά στοιχεία κλινικής ψυχιατρικής», University Studio Press, αναθεωρημένη έκδοση, Θεσσαλονίκη.
41. Μάντη, Π., Αγραφιώτης, Δ. (1993), «Πρότυπα σεξουαλικότητας στη σύγχρονη Ελλάδα, προέρευνα», Ερευνητική μονογραφία Νο 9 Κοινωνιολογία της Υγείας, Τομέας κοινωνιολογίας, Παρατηρητήριο: AIDS και σεξουαλικότητα, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας, Υγειονομική Σχολή Αθηνών 1929 – 1994.
42. Μαραγκουδάκη, Ελένη (χ. χ.), «Εκπαίδευση και διάκριση των φύλων, παιδικά αναγνώσματα στο νηπιαγωγείο», Οδυσσέας.
43. Μάρτενσεν – Λάρσεν, Ούλοφ, Σέριγκ, Κίρστεν (1989), «Οικογενειακά πρότυπα και προσωπικότητα», Στάχυ, Αθήνα.
44. Μουσούρου, Λουκία (2003), «Κοινωνιολογία της σύγχρονης οικογένειας», Gutenberg, Αθήνα.
45. Μπαμπινιώτης, Γεώργιος (1998), «Λεξικό της νέας Ελληνικής γλώσσας, με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων», κέντρο λεξικολογίας, Αθήνα.
46. Μπήτσερ, Γούλαρντ, Μάργκαρετ, (χ. χ.), «Πέρα από την επιτυχία και την αποτυχία ο δρόμος για την αυτοδυναμία και την ωριμότητα», Μετάφραση: Χατζιδάκη, Ζωή, Γλάρος, Αθήνα.
47. Napier, Augustus Y. (1997), «Το ζευγάρι ο εύθραυστος δεσμός», μετάφραση: Ρόκου, Ηβη, Ελληνικά Γράμματα, Σειρά: ανθρώπινα συστήματα, Δ΄ έκδοση, Εργαστήριο Διερεύνησης Ανθρώπινων Σχέσεων, Αθήνα.
48. Νασιάκου, Μαρία, Χαντζή, Αλεξάνδρα, Φατούρου, Χαρίτου, Μίκα (2003), «Εισαγωγή στην ψυχολογία, κοινωνική ψυχολογία, κλινική ψυχολογία», Gutenberg, τόμος Β΄, Αθήνα.
49. «Ο ιός του θανάτου (AIDS)» (1987), Ορθοδόξου ζωής, Λευκωσία – Κύπρος.
50. «Παγκόσμια πορεία γυναικών – Ελληνικό δίκτυο, ιδρυτική συνάντηση του Ελληνικού δικτύου» (10 -11 /5/2003), Αθήνα.

51. Παπαδιώτη – Αθανασίου, Βασιλική (2000), «Οικογένεια και όρια συστημική προσέγγιση, Ελληνικά Γράμματα, Ε΄ έκδοση, Αθήνα.
52. Παπαθανασίου, Χ. (2005), «Αυτοκτονία και σεξουαλικός προσανατολισμός», Ημερίδα της Ο.Ν.ΝΕ.Δ. με θέμα «Αυτοκτονία και εφηβική ηλικία», Αθήνα 17-3-05.
53. Παταταξιάρχης, Ευθύμιος, Παραδέλης, Θεόδωρος (1992), «Ταυτότητες και φύλο στη σύγχρονη Ελλάδα, ανθρωπολογικές προσεγγίσεις», Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Αθήνα.
54. Παρασκευόπουλος, Ιωάννης (1985), «Εξελικτική ψυχολογία, ψυχολογική θεώρηση της πορείας της ζωής από τη σύλληψη ως την ενηλικίωση», τόμος 3^{ος} σχολική ηλικία, Αθήνα.
55. Παρασκευόπουλος, Ν., Ιωάννης (1988), «Κλινική ψυχολογία, διάγνωση και θεραπεία των ψυχικών διαταραχών», Αθήνα.
56. Παρασκευόπουλος, Ιωάννης, Μπεζεβέγκης, Ηλίας, Γιαννίτσας, Νικόλαος, Καραθανάση, Αρετή (1995), «Διαφυλικές σχέσεις», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
57. Παρασκευόπουλος, Ιωάννης, Μπεζεβέγκης, Ηλίας, Γιαννίτσας, Νικόλαος, Καραθανάση, Αρετή (1998), «Διαφυλικές σχέσεις», Ελληνικά Γράμματα, Β΄ τόμος, Β΄ έκδοση, Αθήνα.
58. Πισάκης, Γ. (1993), «Όψεις της Βυζαντινής κοινωνίας, πρακτικά ημερίδας οι περιθωριακοί στο Βυζάντιο», Ίδρυμα Γουλανδρή – Χορν, Αθήνα.
59. Pietropinto, Antony, Simenauer, Jacqueline (1978), «Πίσω από τον μύθο του άνδρα, το πιο εκρηκτικό βιβλίο γύρω από τη σεξουαλικότητα του άνδρα», μετάφραση: Πρίντεζη – Τουμπανάκη, Κατερίνα, Νέα Σύνορα, Λιβάνης Αντώνης, Αθήνα.
60. Ράιχ, Βίλχελμ (1979), «Η εισβολή της σεξουαλικής ηθικής», Πύλη, Γ΄ έκδοση, Αθήνα.
61. Ρασιδάκι, Ν. Κ. (1979), «Στοιχεία ψυχιατρικής», Ε – Μ Μωραΐτου – Σιδερίδη, Ε΄ έκδοση, Αθήνα.
62. Σταθόπουλος (1999), «Κοινωνική πρόνοια, μια γενική θεώρηση», Έλλην, Β΄ έκδοση, Αθήνα.
63. Σταύρου, Μελίνα (1992), «Σεξουαλική αγωγή και υγεία», Εταιρία οικογενειακού προγραμματισμού, Αθήνα.

64. Scott – Ryley, George, (1979), «Ερωτική και σεξουαλική συμπεριφορά», μετάφραση: Κοντοσιάνος, Ανδρέας, Θυμάρι, Αθήνα.
65. Serboulie, Jan Stefani, (χ. χ.), «Το δικαίωμα στο σεξ», Μανιατέα Ηλία, Αθήνα.
66. Sergent, Bernard (1985), «Η ομοφυλοφιλία στη Ελληνική μυθολογία», μετάφραση: Πατρικίου, Έλενα, Χατζηνικολή, Αθήνα.
67. Storr, Anhony (2006), «Freud, όλα όσα πρέπει να γνωρίζετε», Ελληνικά Γράμματα, ειδική έκδοση για την εφημερίδα το «Βήμα», Αθήνα.
68. Thio, Alex (2003), «Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά», Έλλην, Αθήνα.
69. Tiefer, Leonore, 1982 «Η ανθρώπινη σεξουαλικότητα, ο κύκλος της ζωής», Μετάφραση: Κωστόπουλος, Ιωάννης, Ψυχογιός, Αθήνα.
70. Τσαούσης, Δ. (2001), «Η κοινωνία του ανθρώπου, εισαγωγή στην κοινωνιολογία», Gutenberg, Αθήνα.
71. Τσαρούχας, Κώστας (1995) «Αγόρια στην πορνεία», Δωδώνη, Αθήνα – Γιάννινα.
72. Φρειδερίκου, Αλεξάνδρα, Φολέρου, Φανή (2004), «Τα κορίτσια παίζουν αναπαραστάσεις του φύλου στην αυλή του Δημοτικού Σχολείου», Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
73. Foucault, Michel (1978), «Η ιστορία της σεξουαλικότητας, η δίψα της γνώσης, προβλήματα του καιρού μας», μετάφραση: Ροζάκη, Γκλόρι, Ράππα, Μέρος 1^ο, Αθήνα
74. Χουρδάκη, Μαρία, Μαρούδα, Αίθρα, Σταύρου, Μελίνα (1985), «Θέματα προετοιμασίας για γάμο, συμβίωση και σχέσεις στην οικογένεια», Ψυχογιός, Αθήνα.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΒΙΒΛΙΑ

1. Blakemore, Ken, Drake, Robert (1996), "Understanding equal opportunity policies", Prentice Hall Harvester Wheatsheaf, University of Wales, Swansea.
2. Brow, Gillian, Yule, George (1983), "Discourse analysis", Cambridge University Press, Cambridge text books in Linguistics.
3. Kitzinger, Celia (1987), "The social construction of lesbianish", Sage Publications.
4. Mc Nair, Brian (2002), "Striptease culture, sex, media and the democratization", Routledge, Taylor & Francis Group.
5. Plummer, Kenneth (1975), "Sexual stigma and interactionist account", Routledge, Kegan Paul, international Library of Sociology , London Boston.
6. Strong, Bryan, De Vault, Christine, Werner - Sayad, Barbara (1996), "Core concepts in human sexuality", Mayfield Publishing Company, Mountain view, California.
7. Warner, Michael (1993) "Fear of a queer planet, queer politics and social theory", University of Minnesota Press.
8. Weeks, Jeffrey, Hearhy, Brian, Donova, Catherine (2001), "Same sex intimacies families of choice and other life experiments", Routledge, Taylor & Francis Group, London.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ

1. Ζούλας, Κωνσταντίνος (2005), «Ομοφυλοφιλία στην Ελλάδα, δημοσκόπηση VPRS: πόσο ανεκτικοί είμαστε;», περιοδικό «Κ», εφημερίδα «Η Καθημερινή» Α.Ε., τεύχος 89, 13-2-05, Αθήνα.
2. «Λεσβίες και μητέρες» (2005), περιοδικό «Απελευθέρωση», τεύχος 4, Μάιος, Αθήνα.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΑ ΑΡΘΡΑ

1. Athanases, Steven, Larrabee, Timothy (2003), "Toward a consistent stance in teaching for equity: learning to advocate for Lesbian - and Gay-identified youth", Elsevier Science Ltd.
2. Balsam KF, Rothblum ED, Beauchaine TP. (2005), "Victimization over the life span: a comparison of lesbian, gay, bisexual, and heterosexual siblings", Department of Psychology, University of Washington, Seattle, USA.
3. Barnard AG. (2005), "Effects of sexuality on lesbians experiences of depression", University of Massachusetts, School of Nursing, Amherst, USA.
4. Bontempo, Daniel E. (2001), "Family relationships and victimization of lesbian, gay and bisexual adolescents", Paper presented at the 2001 annual convention of the American Psychological Association San Francisco, University Park, Pennsylvania, USA.
5. Bontempo, Daniel E., D'Augelli, Anthony R, (2002), "Effects of at-school victimization and sexual orientation on lesbian, gay, or bisexual youths health risk behaviour", Department of Human Development and Family Studies, The Pennsylvania State University, University Park, Pennsylvania, USA.
6. D'Augelli, Anthony, Hersberger, Scott (1993), "Lesbian, Gay and bisexual youth in Community setting: Personal challenges and mental health problems", American journal of Community Psychology, vol. 21, No 4.
7. Fitzpatrick, Kathleen Kara, J. Euton, Stephanie , N. Jones, Jamie, B. Schmidt, Norman (2005), "Gender role, sexual orientation and suicide risk", Florida State University, Department of Psychology, USA.
8. Ginsburg, Kenneth, Winn, Robert, Rudy, Bret, Crawford, James, Zhao, Huaqing, Schwarz, Donald (2002), "How to reach sexual minority youth in the health care setting: the teens offer guidance", Philadelphia, USA
9. Groom, Carla, Pennebaker, James (2005), "The Language of Love: Sex, Sexual Orientation, and Language Use in Online Personal Advertisements", Sex Roles, Vol. 52, Nos. 7/8

10. Griffin, Pat, Ouellett, Mathew (2003), "From silence to safety and beyond: Historical trends in addressing Gay, Lesbian, Bisexual transgender issues in K-12 School", Taylor & Francis Group.
11. Horvath, Michael, Ryan, Ann – Marie (2003), "Antecedents and Potential Moderators of the Relationship Between Attitudes and Hiring Discrimination on the Basis of Sexual Orientation", *Sex Roles*, Vol. 48, Nos. 3/4
12. Huebner DM, Davis MC. (2005), "Gay and bisexual men who disclose their sexual orientations in the workplace have higher workday levels of salivary cortisol and negative affect", Arizona State University, USA.
13. Koh, Audrey Ann, Mary, van Dam, Dibble, Suzanne (2001), "Lesbian Disclosure to Health Care Providers and Delay of Care", *Journal of the Gay and Lesbian Medical Association*, Vol. 5, No. 1
14. Noell, John,. Ochs, Linda (2001), "Relationship of sexual orientation to substance use, suicidal ideation, suicide attempts, and other factors in a population of homeless adolescents", Oregon Research Institute Eugene, Oregon, USA.
15. Ryan, Caitlin, Rivers, Ian (2003), "Gay, Lesbian, Bisexual transgender youth: victimization and its correlates in the USA and UK, Taylor & Francis health sciences.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ

1. Αυδή (2002), ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.users.auth.gr στις 9-2-2007
2. Bowen, Deborah (2001), "Wanted: Sexual Minorities", *Journal of the Gay and Lesbian Medical Association*, Vol. 5, No. 1, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.pubmed.gov στις 13-3-2006.
3. Cant B. (2006), "Exploring the implications for health professionals of men coming out as gay in healthcare settings" Faculty of Health and Social Care, London South Bank University, London, UK, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.pubmed.gov στις 13-3-2006.
4. Child and youth health, (2006), ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.cyh.com στις 30-10-2006
5. Counseling center international student mentoring program - University of Illinois, (2006), ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.couns.uiuc στις 30-10-2006
6. De Graaf R, Sandfort TG, Have M. (2006), "Suicidality and sexual orientation: differences between men and women in a general population-based sample from the Netherlands", Netherlands Institute of Mental Health and Addiction, Utrecht, The Netherlands, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.pubmed.gov στις 13-3-2006.
7. Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας – Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης για τα Ναρκωτικά (2006), ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.ektepn.gr στις 9-2-2007
8. Focus Magazine (χ.χ.), ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.focusmag.gr στις 22-10-2005
9. Grov C, Bimbi DS, Nanin JE, Parsons JT. (2006), "Race, ethnicity, gender, and generational factors associated with the coming-out process among lesbian, and bisexual individuals", Graduate Center of the City University of New York and the Center for HIV/AIDS Educational Studies and Training, New York, USA, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.pubmed.gov στις 13-3-2006.
10. International Lesbian and Gay Association (χ. χ.), ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.ilga-europe.org τη 1-2-2003 και στις 22-11-2005.

11. Lambert EG, Ventura LA, Hall DE, Cluse-Tolar T. (2006), "College students' views on gay and lesbian issues: does education make a difference", Department of Criminal Justice, HH 3225, Mail Stop 119, University of Toledo, USA, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.pubmed.gov στις 13-3-2006.
12. Liberal Electronic Journal (χ. χ.), ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.e-rooster.gr στις 13-10-2006
13. Moustanski (χ. χ.), Σημερινή, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.simerini.com.cy στις 22-10-05
14. Moustanski (χ. χ.), Focus Magazine, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.focusmag.gr στις 22-10-2005
15. Niolon, Richard, (χ. χ.), University of Maryland Baltimore County, Resource for volunteer hotline workers built by a student of Social Work, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.psychpage.com στις 10-10-2006
16. Organization for human rights campaign (2006), ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.hrc.org στις 30-10-2006
17. Παιδαγωγική Εταιρεία Ελλάδος (2006), ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.pee.gr στις 9-2-2007
18. Ridge, Plummer, Peasley (2006), "Remaking the masculine self and coping in the liminal world of the gay 'scene'", University of Westminster, London, UK, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.pubmed.gov στις 13-3-2006.
19. Rosario M, Schrimshaw EW, Hunter J. (2006), "A model of sexual risk behaviors among young gay and bisexual men: longitudinal associations of mental health, substance abuse, sexual abuse, and the coming-out process", Department of Psychology, City University of New York - City College and Graduate Center, New York, USA, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.pubmed.gov στις 13-3-2006.
20. Rosario M, Schrimshaw EW, Hunter J. (2004), "Ethnic/racial differences in the coming-out process of lesbian, gay, and bisexual youths: a comparison of sexual identity development over time", Department of Psychology, The City University of New York City

- College and Graduate Center, New York, USA, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.pubmed.gov στις 13-3-2006.
21. Rosario M, Hunter J, Maguen S, Gwadz M, Smith R. (2001), “The coming-out process and its adaptational and health-related associations among gay, lesbian, and bisexual youths: stipulation and exploration of a model”. partment of Psychology, City University of New York, City College and Graduate Center, New York, USA, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.pubmed.gov στις 13-3-2006
22. Suerman, Tom (1995), National coalition for gay, lesbian, bisexual and transgender youth, Philadelphia, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.outproud.org στις 10-10-2006
23. Vyncke JD, Julien D. (2005), “Coming-out, support from family of origin and relationship adjustment of lesbian mothers whose children were born in a previous heterosexual relationship: an exploratory study”, Departement de psychologie, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.pubmed.gov στις 13-3-2006.
24. Women Cyberspace Index (χ. χ.), ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.eurogayway.org στις 29-11-2005
25. Wright ER, Perry BL. (2006), “Sexual identity distress, social support, and the health of gay, lesbian, and bisexual youth”, Indiana University, Bloomington, USA, ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.pubmed.gov στις 13-3-2006.
26. Ψηφιακό Κέντρο Έρευνας (2006), ανάκτηση από την ιστοσελίδα: www.vrc.gr στις 9-2-2007

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄
ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

«Ευχαριστούμε πολύ που δεχθήκατε να συμμετάσχετε στην έρευνα μας. Είμαστε σπουδαστές του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Α.Τ.Ε.Ι. Πάτρας και πραγματοποιούμε την πτυχιακή μας εργασία με θέμα την εκδήλωση της σεξουαλικής ταυτότητας («coming out») και τις διακρίσεις που υφίστανται οι λεσβίες και οι ομοφυλόφιλοι. Θα θέλαμε να σας διαβεβαιώσουμε ότι το όνομα σας καθώς και οποιοδήποτε άλλο στοιχείο ενδέχεται να αποκαλύψει την ταυτότητα σας είναι απόρρητα».

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Πώς ονομάζεστε;

Ποια είναι η ηλικία σας;

Γεννηθήκατε στην Αθήνα;

Ζούσατε πάντα εδώ;

Πού έχετε ζήσει τα περισσότερα χρόνια της ζωής σας; (μέγεθος πόλης)

Εάν, εκτός Αθήνας, τότε και γιατί μετακομίσατε στην Αθήνα;

Κάνατε κάποιες σπουδές;

(Εάν σπουδάζει ή έχει σπουδάσει κάτι)

Τι σπουδάσατε; Ποιο είναι το τελευταίο σας πτυχίο;

Εργάζεσθε αυτή την περίοδο; Εάν ναι με ποια ιδιότητα;

Ποια η οικονομική σας κατάσταση;

Ποια η οικογενειακή σας κατάσταση; Για παράδειγμα ζείτε με τους γονείς σας;

Έχετε αδέρφια;

Έχετε κάποιο άτομο στο συγγενικό σας περιβάλλον ή στην γειτονιά σας ή στην εργασία σας ή κάπου αλλού που είναι ομοφυλόφιλο ή λεσβία και αυτό είναι γενικά γνωστό;

Εάν, ναι πώς το συζητάνε οι συγγενείς σας / οι γνωστοί σας / οι γείτονες / οι συνάδελφοι σας;

Ποια η σχέση σας με την θρησκεία;

Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχέση της οικογένειά σας με τη θρησκεία;

Πώς θα χαρακτηρίζατε την οικογένειά σας; *Πολύ συντηρητική...κλπ*

Είστε μέλος σε κάποια οργάνωση προάσπισης των δικαιωμάτων των ομοφυλόφιλων ή των λεσβιών; Εάν ναι, πότε και γιατί ενταχθήκατε;

Εάν όχι, γιατί όχι; Θα θέλατε να ενταχθείτε;

ΤΟ “COMING OUT”

Τώρα θα θέλαμε να συζητήσουμε για το «COMING OUT» το οποίο σημαίνει «να παραδέχεται κανείς δημοσίως την ομοφυλοφιλία του και να την διεκδικεί» (Agacinski, Sylviane, 1998)

Πόσο ανοικτή – ανοικτός είστε εν γένει με την σεξουαλική σας ταυτότητα;

Δεν κάνω καμία προσπάθεια να το κρύψω από κανέναν, περπατάω χέρι χέρι με την – τον σύντροφό μου, είμαι ανοικτή – ανοικτός στη δουλειά μου, στη σχολή, στη γειτονιά μου, είμαι μόνο σε χώρους ομοφυλόφιλων ανοικτή – ανοικτός, επιλέγω τους ανθρώπους στους οποίους θα το δηλώσω...

Σε τι ηλικία νιώσατε για πρώτη φορά κάποια ομοφυλόφιλη έλξη – επιθυμία; Τι κάνατε και πώς νιώσατε τότε είχατε ανθρώπους να το εκμυστηρευτείτε, σε ποιους και πώς αντέδρασαν;

Σε τι ηλικία παραδεχτήκατε ότι νιώσατε ομοφυλόφιλη έλξη – επιθυμία; Τι κάνατε και πώς νιώσατε τότε είχατε ανθρώπους να το εκμυστηρευτείτε, σε ποιους και πώς αντέδρασαν;

Σε τι ηλικία είχατε την πρώτη σας σεξουαλική εμπειρία με άτομο του ίδιου φύλου; Τι κάνατε και πώς νιώσατε τότε είχατε ανθρώπους να το εκμυστηρευτείτε, σε ποιους και πώς αντέδρασαν;

Σε τι ηλικία παραδεχτήκατε στον εαυτό σας ότι είστε λεσβία ή ομοφυλόφιλος;

Θα θέλατε να μας πείτε την ηλικία σας όταν συνέβη η εκμυστήρευση σε άλλους;

Ποιο ήταν το πρώτο άτομο που θελήσατε να του αποκαλύψετε ότι είστε ομοφυλόφιλος ή λεσβία;

Γιατί προτιμήσατε να μιλήσετε σε αυτό το άτομο πρώτα;

Ποιος ήταν ο τελευταίος ή τελευταία που έμαθε ότι είστε ομοφυλόφιλος ή λεσβία;

Πόσο διάστημα μεσολάβησε από την στιγμή που συνειδητοποιήσατε ότι είστε ομοφυλόφιλος ή λεσβία μέχρι την στιγμή που το ανακοινώσατε – εκμυστηρευτήκατε σε κάποιο άτομο;

Η αποκάλυψη της σεξουαλικής σας ταυτότητας είχε συνέπεια την απομάκρυνση κάποιων συγγενικών ή φιλικών σας προσώπων; Εάν ναι ποιων, πώς αντέδρασαν, πως νιώσατε εσείς από την απομάκρυνση;

Μετά το «coming out» πως βιώνετε τη ζωή σας σε σχέση με το παρελθόν; Τι έχει αλλάξει;...Πώς νιώθετε; *Νιώθετε καλύτερα, χειρότερα, το ίδιο;*

Όταν το πρωτο-εκμυστηρευτήκατε πόσους ομοφυλόφιλους ή λεσβίες γνωρίζατε και είχατε την στήριξή τους; Εάν γνωρίζατε πολλούς αυτό βοήθησε να το πείτε και σε άλλους μη ομοφυλόφιλους ή λεσβίες;

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Γνωρίζει η οικογένεια σας ότι είστε ομοφυλόφιλος ή λεσβία;

(εάν ναι)

Πότε τους το αποκαλύψατε;

Πώς αντέδρασαν όταν το έμαθαν;

Πώς νιώσατε όταν τους το είπατε;

Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις σας τώρα με την οικογένεια σας;

(εάν όχι)

Για ποιο λόγο δεν τους αποκαλύπτετε ότι είστε ομοφυλόφιλος ή λεσβία;

Πώς νομίζετε ότι θα αντιδράσουν εάν το μάθουν;

Υπάρχουν άνθρωποι που το έμαθαν τυχαία ότι είστε λεσβία ή ομοφυλόφιλος;

Εάν ναι, πώς άρχισαν να σας αντιμετωπίζουν μετά που το έμαθαν σε σχέση με πριν;

Πώς είναι οι σχέσεις σας με αυτούς σε σχέση με αυτούς που εσείς τους το εκμυστηρευτήκατε;

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ – ΕΡΓΑΣΙΑ

Στο σχολείο αισθάνεστε ότι υπάρχει προκατάληψη προς τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες; εάν ναι, με ποιον τρόπο θεωρείτε ότι εκδηλώνεται;

Εάν ναι, εσείς προσωπικά αισθανθήκατε ποτέ κάτι τέτοιο;

Η στάση των καθηγητών – δασκάλων και των μαθητών θεωρείτε ότι κάποιες φορές περιέχει προκατάληψη;

Θεωρείτε ότι το μάθημα του σεξουαλικού προσανατολισμού πρέπει να υπάρχει στα σχολεία και να διδάσκεται από καταρτισμένους εκπαιδευτικούς;

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση υπάρχουν φορές που οι ομοφυλόφιλοι και οι λεσβίες αντιμετωπίζονται με προκατάληψη;

Στο εργασιακό περιβάλλον είναι εύκολο ένας ομοφυλόφιλος ή μια λεσβία να αποκαλύψει τη σεξουαλική του ταυτότητα;

Γνωρίζετε περιπτώσεις φίλων σας – γνωστών σας που επηρεάστηκε η απασχόλησή τους στο εργασιακό τους περιβάλλον όταν μαθεύτηκε ότι είναι ομοφυλόφιλοι ή λεσβίες, εάν ναι, πώς έγινε αυτό; Μπορείτε να μας περιγράψετε το γεγονός;

Εσείς έχετε βιώσει κάτι τέτοιο;

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Στις κοινωνικές επιστήμες, οι προκαταλήψεις και οι διακρίσεις εναντίον των ομοφυλόφιλων ονομάζονται ομοφυλοφιλοφοβία (ή ομοφοβία), αν και ο όρος μπορεί επίσης να αναφέρεται μόνο στο φόβο ή στην αντιπάθεια για τους ομοφυλόφιλους. Η ομοφυλοφιλοφοβία είναι και μια αρνητική στάση (προκατάληψη) προς τους ομοφυλόφιλους και μια άδικη πράξη (διάκριση) εναντίον τους (Thio, 2003).

Εσείς έχετε βιώσει κάποια μορφή ομοφοβίας;

(εάν ναι)

Θα θέλατε να μας πείτε πώς βιώσατε την ομοφοβία; Ποια ήταν η πιο έντονη διάκριση που έχετε βιώσει;

Πώς επηρεάστηκε η ζωή σας;

Και τέλος κάποιες γενικές ερωτήσεις:

Τι δομές υποστήριξης νομίζετε ότι χρειάζονται οι νέοι άνθρωποι που είναι ομοφυλόφιλοι και λεσβίες;

Τι άλλο θα θέλατε να προσθέσετε;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β΄
ΔΕΛΤΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

ΔΕΛΤΙΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

Όνομα:

Ημερομηνία:

Τόπος που έγινε η συνέντευξη:

- Πως ανταποκρίθηκε ο ερωτώμενος ή η ερωτώμενη στην επιθυμία μας να του πάρουμε συνέντευξη:
- Προβλήματα και θετικά στοιχεία που συναντήσαμε κατά τη διάρκεια της συνέντευξης:

+

-

Παρατήρηση:

- Συμμετοχή του ερωτώμενου ή της ερωτώμενης:
- Γλώσσα:
- Μη λεκτική επικοινωνία:

Γενική εντύπωση:

- Σημαντικά θέματα που προέκυψαν από τη συνέντευξη;
- Επιβεβαιώθηκαν ή όχι οι αρχικές υποθέσεις;

Διάφορα:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ΄
ΠΙΝΑΚΑΣ

Στις περισσότερο αναπτυγμένες χώρες της Ευρώπης η νομιμοποίηση της μόνιμης σχέσης δυο ομοφυλόφιλων ή λεσβιών ισχύει εδώ και μερικά χρόνια. Ο παρακάτω πίνακας είναι ενδεικτικός:

Θεσμικό καθεστώς αναγνώρισης ομοφυλόφιλων ζευγαριών		
	Χώρες της Ε.Ε.	Καθεστώς ρυθμίσεων
	Βέλγιο	Καθεστώς γάμου
	Ολλανδία	Καθεστώς γάμου και συμβίωσης
	Δανία	Σχεδόν ως καθεστώς γάμου
	Φινλανδία	Σχεδόν ως καθεστώς γάμου
	Σουηδία	Ληξιαρχική πράξη συμβίωσης -Σχεδόν ως καθεστώς γάμου
	Γερμανία	Ληξιαρχική πράξη συμβίωσης – με λιγότερα δικαιώματα
	Γαλλία	Ληξιαρχική πράξη συμβίωσης – με λιγότερα δικαιώματα
	Πορτογαλία	Συμφωνία οικονομικής συμβίωσης – με λιγότερα δικαιώματα (uniao de facto and economia comum)
	Ελλάδα	Δεν υφίστανται
	Ιρλανδία	Δεν υφίστανται
	Ιταλία	Δεν υφίστανται
	Λουξεμβούργο	Δεν υφίστανται
	Ηνωμένο Βασίλειο	Δεν υφίστανται
	Αυστρία	Δεν υφίστανται
	Ισπανία	Δεν υφίστανται σε ομοσπονδιακό επίπεδο
Ιανουάριος 2003. Ilga newsletter. February, 2003. www.ilga-europe.org		